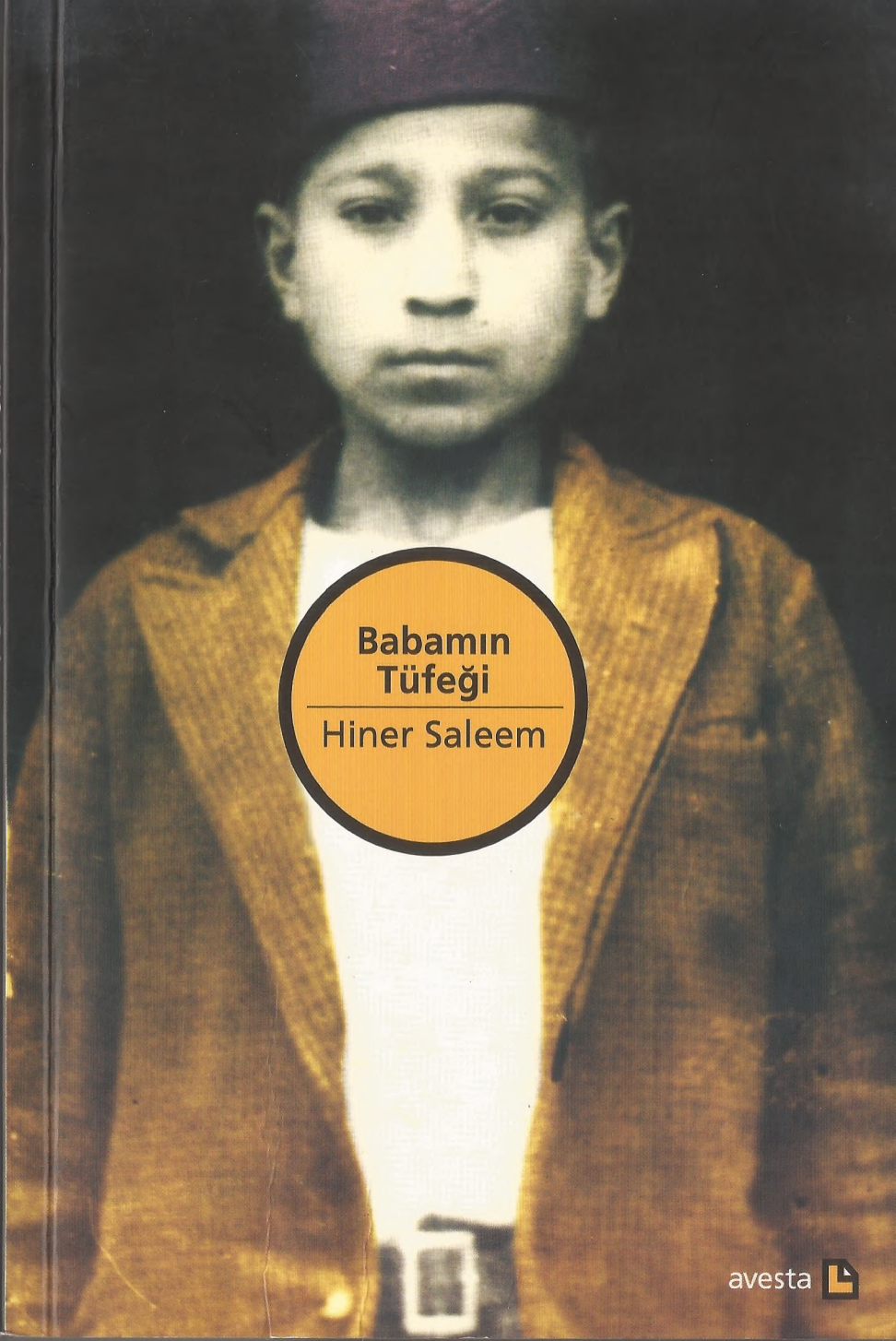

Babamın
Tüfeği
Hiner Saleem
avesta

avesta | DOĞU RÜZGARI: 175 | 11
Le Fusil de Mon Père
Babamın Tüfeği
Hiner Saleem
(Édition de Seuil, Paris, 2004)
Fransızcadan Çeviren
Heval Bucak

Editör: Abdullah Keskin
Kapak: Genco Demirer
Tashih ve Mizanpaj: Avesta
Birinci Baskı: 2005, İstanbul
Baskı: Barış Matbaacılık

© Avesta, 2005
Tanıtım amacıyla yapılacak alıntılar dışında
yayınevinin izni alınmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz

AVESTA BASIN YAYIN
REKLAM TANITIM MÜZİK DAĞITIM LTD. ŞTİ.
Evliya Çelebi Mah.
Aybastı Sok. No: 48 / 4
BEYOĞLU / İSTANBUL
Tel: (0212) 251 44 80
(0212) 243 89 74
Faks: (0212) 243 89 75

Ekinciler Caddesi
Nurlan Apt. Giriş Katı No: 2
OFİS / DİYARBAKIR
Tel-Fax: (0412) 222 64 91

ISBN: 975-8637-78-9

Hiner Saleem

BABAMIN TÜFEĞİ

Fransızcadan Çeviren
Heval Bucak

avesta | DOĞU RÛZGARI

HINER SALEEM (HINÊR SELÎM)-Saddam Hüseyin'in iktidara gelmesinden, 17 yaşında Irak'tan kaçtığı güne kadar süren çocukluğunu ve ailesinin hikâyesini anlatıyor. O zamandan beri, sinema yönetmenliği yapıyor. Son uzun metrajlı filmi *Vodka-Lemon* 2003 Venedik Festivali'nde San Marco ödülünü aldı. Babamın Tüfeği birçok ülkede tercüme edilme aşamasındadır.

(ANLATI)

Adım Azad Şero Selim. Selim Malay'ın torunuyum. Dedem, güçlü bir mizah anlayışına sahipti. Özgür topraklarda bir Kürt olarak doğduğunu söylerdi. Ardından Osmanlılar geldi ve dedeme şöyle dediler: Sen Osmanlısın ve o bir Osmanlı oldu. Osmanlı İmparatorluğu'nun düşüşüyle bir Türk oldu. Türkler gittiler, o da Kürtlerin kralı Şeyh Mahmud'un krallığında yeniden bir Kürt oldu. Sonra İngilizler geldi, bunun üzerine dedem iyiliksever Majestelerinin bir kulu haline geldi, hatta birkaç kelime İngilizce bile öğrendi.

İngilizler Irak'ı icat ettiler, dedem bir Iraklı oldu, fakat bu yeni sözcüğün gizemini asla çözemedi: Irak, ve son nefesine kadar asla Iraklı olmaktan gurur duymadı; oğlu, yani babam Şero Selim Malay da öyle.

Ama ben Azad, o zamanlar hâlâ bir çocuktum.

Annem, eski güzel evimizin bahçesindeki dutağacının altında oturmuş nar tanelerini ayıklıyordu. Sadece çiçekli fularının ucunu görüyordum. Nar taneleri ellerini boyamıştı ve yüzü sonbahar meyvelerinin kırmızı suyuyla lekelenmişti.

Ben ise çömelmiş tıkınıyordum. Annem bana en güzel tanecikleri uzatıp aynı şeyi tekrar ediyordu: "Oğlum, git gömleğini değiştir!" Çünkü üzerimdeki beyaz okul gömleğimdi. Karnım doymuştu, gökyüzündeki kuşların kanat çırpışlarını duyduğum sırada ayağa kalktım. Bunlar kuzenim Çeto'nun cambaz güvercinleriydi. Meyve bahçemize indim ve etrafını çeviren dikenli tellerin altından geçtim. Tahta merdivene tırmanarak, kuzenimin evinin yazın uyuma alışkanlığı edindiğimiz damına çıktım. Orada Çeto'yu ve eğitilmiş güvercinlerinin üç kafesini gördüm. Kuzenim elinde tuttuğu güvercini bana gururla gösterdi ve onu havaya doğru fırlattı. Kuş uçtu ve dosdoğru gökkubbeye yöneldi; ardından cansızmış gibi kendini

boşluğa bıraktı ve kendi etrafında taklalar atarak düşmeye başladı. Büyülenmiştik, güvercinin gösterisini büyük bir heyecanla seyrediyorduk. Gösterisini bitiren güvercin başımızın üzerinde büyük bir tur attı ve sonra gelip yanımıza kondu. Bu, kuzenimin cambaz güvercinlerinin şampiyonuydu, ona Aslan adını vermişti. Çeto ikinci bir güvercin aldı ve onu havaya fırlattı. Gösteri aynı derecede güzeldi, fakat sonunda güvercin bize doğru gelmedi ve onu gözden kaybettik. Kuşu aramak için meyveliğe inerek, iki farklı yöne doğru ayrıldık. Ben güvercinin bir kiraz ağacına konmadığından emindim, ama yine de ağaçların tepelerine bakıyordum. Birden evimizin yakınından gelen pek telaşlı sesler duydum. Bu normal değildi.

Neler olduğunu görmek için koşmaya başladım, dikenli tellerin altından geçtim ve gömleğim tellere takıldı. Kendimi kurtarmaya çalışırken dehşete düşmüş kadın sesleri duydum. Yoksa birisi mi ölmüştü? Öne doğru atıldım ve beyaz okul gömleğim yırtıldı.

Evin arkasına vardığımda, şaşkına dönmüş annemin, elinde yeşil kumaşına sarılı Kur'an'ı tutarak çıktığını gördüm. Bunu, silahlı asabi adamlara doğru uzatıyordu. Yıkılmış bir sesle yalvarıyordu onlara: "Kur'an aşkına evime dokunmayın." Gözlerimin önünde bir dipçik darbesi yedi ve yere yığıldı. Dizlerinin üzerindeki annem kalkmaya çalışıyordu. Beni görünce dehşete kapılarak gidip saklanmam için bağırdı, çünkü küçük ya da büyük olsun, her erkek öldürülebilirdi. Onun üzerine doğru atıldım, fakat kalkarak beni geri itti, bir ağacın ardına saklanmak için meyveliğe doğru koştum. Mahallemizin her yerinden silah sesleri duyuyordum. İnsanlar haykırıyordu. Evimizin üzerinden duman ve alevler yükseliyordu. Şaşkına dönmüş, büyülenmiştim. Ağacımın arkasından bakınca, başka silahlı adamların da geldiğini gördüm. Kuzenim Mamu'yu arıyorlardı. Evi çoktan kül olmuştu bile.

Mamu otuz yaşında bir öğretmendi. Her Cuma, namaz vakitlerinde olduğu gibi Mamu, Akre'nin büyük tüccarlarından biri olan babası camideyken, onun kumaş dükkânında dururdu. O gün, Omer Ağa'nın hükümet taraftarı milislerinden on kadar adam mağazaya girmişti. Mamu, Kürt yurtseverlerin lideri General Barzani'nin sempatizanıydı. Milis erleri onu kışkırtmaya başladılar. Kuzenim, milis erlerinin şefi onu kalleşlikle ve Barzanici bir boynuzlu olmakla suçlayana kadar sakindi. Bunun üzerine Mamu tek kelime etmeden dükkânın arka tarafına gitti, kumaş toplarının altından 9 mm'lik bir tabanca çıkardı, ardından milis erlerinin karşısına dikildi, tek bir kelime söyledi: Caş!(hain!) Ve milis erlerinin şefinin kafasına üç kurşun sıktı. İki milis erini daha öldürdükten sonra kaçmayı başardı. Onu infaz etmek için geldikleri açıktı ve o, bir erkek olarak ölmek istiyordu.

Evinin önüne geldiğinde, tuzağa düşmemek için içeriye girmedi. Sokağı gözetleyerek annesini çağırdı, ondan tüfeğini getirmesini istedi. Milisler yaklaşıyordu, kuzenim tüfeğini ve kurşunlarını bekliyordu. Fakat teyzem paniğe kapılarak bunları saklaması gerektiğini sanmış, evden bir türlü çıkmıyordu. Kuzenimin tek çaresi, silah olarak sadece bir tabancayla kaçmaktı. Milisler, mahallemizden geçerken dayım Resul'u, yani Çeto'nun babasını öldürmüşlerdi. Mamu yakınlardaki tepelere doğru koştu, milisler arkasındaydılar. Yarasına pansuman yapmak için bir kayanın arkasına gizlendi. Ardından etrafı sarıldı, her taraftan silah sesleri geldi. Kuzenim son kurşununa kadar savundu kendini. Boşalan şarjörüyle canlı ele geçirildi. Fakat onu hemen öldürmediler. Tepelerden indiler, ayaklarına bir iple köstek vurarak bir cipin arkasına bağladılar ve şehre kadar yerde sürüklediler. Diğer yurtseverleri caydırmak için şehir merkezinde üç tur attılar. Kuzenim artık kanlar içerisinde, cansız bir paçavradan ibaretti.

O gün ailemizden yedi erkeği kaybettik. Kaçtık.

Ben hâlâ bir çocuktum.

Ailem Bilê'ye korkunç bir intikam isteğiyle vardı. Bilê, yüz kadar evden oluşan, halkımızın lideri Mustafa Barzani'nin genel karargâhının bulunduğu Rêzan'ın yakınlarındaki küçük bir kasabaydı. Şehrim Akre'yi ikinci kez terk ediyordum. İlkinde, babamı ziyaret etmek için annem beni çok uzaklara götürmüştü. Babam hapishaneden çıkmıştı ve Irak'la Suudi Arabistan'ın güney sınırındaki çölün orta yerinde gözetim altında yaşıyordu. Kürt hareketi için mors alfabesiyle iletişim kuran bir aleti çalmakla suçlanıyordu.

Bilê kasabası, Dicle'nin büyük kollarından biri olan Zê'nin kıyısında uzanıyordu. Sağ kıyı olduğu gibi Kürt savaşçıları olan Pêşmergeler tarafından kontrol ediliyordu. Bilê'ye varışımızın ilk günü, General Barzani'nin bizzat verdiği bir emir üzerine, bize tek odalı bir ev verildi.

Komşularımız bize yemeklerle dolu büyük tepsiler getirdiler. Yemek yedikten sonra, uyumak için yere battaniyeler serdik ve bir ağıla konulmuş koyunlar gibi birbirimize sokulduk. Gök gürlemelerini duyuyordum. Korkuyordum. Gece serinledi, yeterli battaniyemiz yoktu.

Yağmur başladı. Bir türlü uyuyamıyordum. Toprak tavandan bir su damlası dudaklarıma düştü, yaladım onu. Toprak tadı geldi ağzıma, tükürdüm. Ardından ikinci ve üçüncü su damlası geldi, sonra hiç durmadan sürüp gitti. Anneme seslendim, kalktı, beni ağabeyime doğru itti, dudaklarımın olduğu yere yağmur damlacıklarını toplamak için bir tabak koydu, ardından yeniden yattı.

Tabağın içine düşen damlaların çınlamasını dinleyerek uyanık kaldım ve ısınmak için büzüşerek tortop oldum. Kız kardeşim Zinê, üzerine düşen yağmur damlaları yüzünden sıçrayarak uyandı, ama hemen arkasından uyuyakaldı. İki damla

arasında annem kalktı, kız kardeşimi itti, yağmur suyunu biriktirmek için ikinci bir tabak daha koydu. Odanın bir köşesinde başka sızıntılar da duyuluyordu. Annem yeniden kalktı ve bir tabak daha getirdi. Kız kardeşlerimden birinin daha üzerine damlalar aktığı sırada tabaklarımız tükenmişti ve annem tencereyi aldı.

Uyuduğunu sandığım babam yastığının altından tütün tabakasını çekip çıkardı. Gözlerini açmadan kendine bir sigara sardı, içmeye başladı. Çok mutluydum: Benim gibi uyumayan birisi daha vardı. Ama o intikamdan başka bir şey düşünmüyordu. Göğsünün üzerine bir yağmur damlası düştü, tek gözünü açar gibi oldu. Battaniyesinin üzerinde ıslak bir leke ağır ağır genişledi, ama o tepki vermiyordu. Ardından damlalar ensesine, alnına düştüler; ama o sigarasını içmeye devam etti.

Ancak yüzüne gelen beş ve göğsüne gelen dokuz damladan sonra kalkmaya karar verdi. Gazyağı lambasını aldı, damda loğ taşını gezdirmek için dışarı çıktı. Odada her şey ıslanmıştı. Yalnızca tek bir köşe hâlâ kuruydu, tüm aile buraya sığınmıştı. Hepimizin gözleri tavandaydı.

Babamın damda yaptığı çalışma, durumu daha da kötüleştiriyordu. Odaya geri geldi, ayakkabıları çamur içindeydi. Topraktan kurtulmak için bir ayağını silkeledi, ayakkabısı odanın ortasına fırladı. Ardından sırılsıklam giysileriyle gelip yanımıza yığıldı. Hepimiz silik ve sessizdik. Annem bohçasının içinden çıkardığı iri narı hepimize paylaştırdı. Bu, bizim meyveliğimizden gelen bir nardı ve hepimizin ağzı tatlanmıştı.

Uyandım. Isınmış ve kurumuştum. Gözlerimi açtığımda herkes kahvaltı ediyor, kaşıklar çay bardaklarının içinde çınlıyordu. Ardına kadar açık kapı ve küçük pencereden giren güneş ışınları odayı aydınlatıyordu. Bir yılan gibi gerindim. Pek mutlu bir hallde ailemin yanına gittim. Kapının önünde bir adamın gölgesi belirdi, orada olduğunu belirtmek için ök-

sürdü, babama hazır olup olmadığını sordu. Babam bir yudumda bardağındaki çayı içti. Şalvarı ve beline sardığı küçük beyaz laleli siyah uzun kuşağıyla şimdiden giyinmişti bile. Kırmızı kareli beyaz sarığının başı üzerinde düzgün durduğundan emin olduktan sonra anneme dönerek şöyle dedi: "Gidiyorum." Annem cevap verdi: "Peki."

Annemin yüzündeki gülümseme kaybolmuştu, öldürülen erkek kardeşinin ve ailenin diğer altı ferdinin yasını tutuyordu.

Ama ben hâlâ bir çocuktum.

Evin önünde, fırtınanın bırakmış olduğu küçük su birikintilerini hâlâ görebiliyordum. Uzaklarda güzel bir sabah ışığı, dağı ve kestane ağaçlarını sarıyordu. Yalnızca güneşte kuruyan battaniyeler gecenin kötü hatırasını anımsatıyordu. Merakla evimizin etrafını dolaştım ve çimentodan büyük bir yapıya yaklaştım. Kapıdan içeri baktım; en az iki metre boyunda, sarı düz saçlı, peynir gibi beyaz tenli, iri mavi gözlü devasa bir kadın gördüm. Kürtlerin tarzında, annem gibi ayaklarına kadar inen uzun, çok renkli bir elbise ve vücuda oturan bir yelek giymişti. Bana gülümsedi, yeni gelen ailenin çocuklarından biri olup olmadığımı sordu. Taze bir buzağı gibi çekingen, başımla "evet" diye işaret ettim. Gelip benimle oynaması için oğlunu çağırdı. Büyük bir merakla, nasıl olacağını düşündüğüm bu çocuğu bekliyordum. Evden çıktı, yanıma geldi. Hayal kırıklığına uğramıştım: Benim gibiydi, koyu gözler, kara saçlar, esmer bir ten. Aynı yaştaydık. Anneye ve oğluna bakıyordum, böyle bir kadının nasıl bunun gibi bir çocuğu olduğunu soruyordum kendi kendime; bu açık renk tenli sarışın melek, bu uzaylı, benim gibi Çingene suratlı bu küçük karayağızı nasıl doğurmuştu.

Çocuğun adı Rızgar'dı, iyi arkadaş olduk. Su almak için ayrıldık oradan. Kuyunun nerede olduğunu bilmiyordum, fakat Rızgar bana ırmağa, Zê'nin kıyısına gittiğimizi söyledi. Kasabanın sokaklarından geçtik, son evi daha yeni ardımızda bırakmıştık ki, durdum. Gözlerime inanamıyordum. Rızgar'ın annesi kadar uzun boylu, saçlarının ve teninin rengi aynı olan, mavi gözlü bir başka kadın duruyordu önümde. O da Kürtler gibi giyinmişti, ama onun kıyafetleri anneminkinden daha da güzel gelmişti bana. Rızgar yoluna devam etti.

Kendimi toparlayarak ona yetişmek için koştum; güçlü akıntılı geniş bir ırmak olan Zê'nin kıyısına vardık. Su berraktı. Diğer tarafta Iraklı askerler vardı. Burası, sınırdı.

Bilê, şehrim Akre'yle karşılaştırıldığında küçük bir kasabaydı, ama burada devletin adamlarından kimse yoktu, her şey Kürtlerin lideri General Barzani'nin kontrolü altındaydı. Geldiğimizden beri bazı adamlar babamı almaya geliyorlar ve o, günler boyunca yok oluyordu. Iraklıların mesajlarını yakalamak, bunların şifrelerini çözmek ve savaşçılarımıza mors alfabesiyle bilgiler ulaştırmak için generalin yanına çağrılıyordu. Babam, General Barzani'nin teknisyeniydi. Başparmağı ve işaret parmağının arasında bıyığını burarak sık sık anneme şunu tekrar ediyordu: "Heybet, ben generalin özel teknisyeniyim."

İki kekliğimiz, bir dolabımız ve babamın bütün gün dinlediği eski bir Rus malı radyomuz vardı; ve ben, eğitimin Kürtçe yapıldığı okula başladım. Okul, hâkim ya da avukat olmamı isteyen babam için çok önemliydi. Milli marşımızı öğrendim: *Ey Reqîb, her maye qewmê kurd ziman*..."Ey düşman, Kurt halkı hep yaşayacak, bayrağımız asla inmeyecek..."

Öğretmenim Abdulrahman ve sihirli kemanı sayesinde başka şarkılar da öğrendim. O, okulun öğretmeni, müdürü ve kapıcısıydı.

Abdulrahman bekârdı ve Erbil'den geliyordu. Biz öğrenciler, temizlik için ona yardım ediyor ve kışın ısınmak için odun getiriyor, damdaki karları temizliyorduk. Evde güzel bir yemek olduğunda onu da davet ediyorduk. Sade ve kibar bir adamdı.

Havaların çok sıcak olduğu gün, okuldan dönünce kitaplarımı bir kenara koydum, soyundum ve Rızgar'la birlikte çırılçıplak, dosdoğru Zê'ye doğru koştuk. Koşuşturmaktan başımız dönmüştü, deliler gibiydik ve ırmağa atladık. Tenime değip geçen canlı şeyler hissettim. Bütün duyularım tetikte, faltaşı gibi açık gözlerle kafamı suyun dışına çıkardım. Her şey koyu kahverengiydi ve etrafımda kıpırdanıyordu. Başım, saçlarım, kulaklarım, bütün vücudum kıvranan solucanlarla kaplıydı: Bir solucan nehrinde yüzüyordum. Telaşa kapılarak gözlerim kapalı kıyıya kadar yüzdüm; hayvanlardan kurtulmak için kollarımı oraya buraya sallayarak çıktım sudan. Aniden büyük bir kahkaha duydum. Bu annemdi. Kuzenimin bedeninin cipin arkasında sürüklendiği günden beri ilk kez işitiyordum kahkahasını.

Bana bakıyor, ama yardıma gelmiyordu, deli gibi gülmeye devam ediyordu. Nisan ayıydı, ilkbaharda solucanlar toprağın üstüne çıkıyorlardı. Karlar eridiğinde küçük derelerin suları taşıyor, solucanlarla kaynayan toprak parçaları koparıyor ve bunları ırmağa kadar sürüklüyorlardı.

Eve geri dönerken, sarı saçlı, açık renk gözlü bir kadına daha rastladık; bunun üzerine solucanları unuttum. Anneme döndüm ve "Bunlardan kaç tane var?" diye sordum. O da "Onlar Rus", diye cevapladı.

1946'da Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin İran'da düşüşünden sonra, generalliğe yükselen liderimiz Mustafa Barzani'nin

teslim olmayı reddederek sonuna kadar direndiğini açıkladı bana. Fakat Türkler ve Iraklılardan yardım alan İran ordusu bu direnişi bastırmıştı.

Barzani, birkaç yüz adamıyla birlikte SSCB'ye sığınmak zorunda kalmıştı. 1958'de krallığın yıkılmasıyla Irak'a dönene kadar, orada uzun seneler yaşamışlardı ve bazı partizanlar, İkinci Dünya Savaşından sonra dul kalan Rus kadınlarıyla evlenmişlerdi. İşte gizemli olay da böylece aydınlanmıştı.

1968 yazının başında, babam bütün günlerini Bağdat Radyosu'nu dinleyerek geçiriyordu. Arapçadan hiçbir şey anlamıyordum, ama bir şeyler olduğunu hissediyordum. Kasabadaki tüm erkekler silahlarını ellerinin altında bulunduruyorlardı. İki isim durmadan radyoda tekrar ediliyordu; bunları ezbere biliyordum: Ahmed Hasan el-Bekr ve Saddam Hüseyin Tıkriti, iki darbeci. Hükümetin bize saldıracağı konusunda söylentiler dolaşıyordu. Herkes liderimiz General Barzani'nin vereceği emirleri bekliyordu. Onun ağzından çıkacak tek bir kelime, vereceği tek bir işaret üzerine babamın eski Bırno'su ateş etmeye hazırdı. Emir geldiğinde babam anında ayağa kalktı ve eski Çekoslovak malı tüfeğini kavradı. Onu bir at bekliyordu. Babam anneme döndü ve şöyle dedi: "Gidiyorum." Annem cevap verdi: "Peki." Annemin babam gittiği zamanlarda ağzından başka bir kelime çıktığını hiç duymadım.

Birkaç gün hiçbir şey olmadan geçti. Yavaş yavaş herkes normal hayatına geri döndü. Babam ise generalin ona armağan ettiği yeni bir atın sırtında döndü ve yeni bir Bırno'su vardı. Söylediğine bakılırsa tüfeğinin nişanı o kadar keskindi ki, bin metreden bir sigara izmaritini vurabilirdi. Bırno'suyla pek gurur duyuyordu, böylesi bir silahla bin askere ve Omer Ağa'nın tüm sopuna göğüs gerebileceğini söylüyordu anneme.

Ailemizin yedi ferdinin intikamını almak için ideal tüfekti bu.

Babam ne zaman evde olsa, General Barzani'nin Rêzan'daki genel karargâhında bulunmadığını fark ettim; Pêşmergelerini ziyarete gidiyordu. Babama ihtiyacı yoktu.

Babam yeni tüfeğini temizledikten sonra, son haberleri en iyi şekilde duyabilmek için odanın içinde yer değiştirerek radyosunu dinlemeye yeniden başladı. İçi rahatlamıştı; yeni hükümetin bize saldırmaya niyeti olmadığını duymuştu. Hatta radyoda, iki darbecinin Kürtlere karşı olmadıkları söyleniyordu.

Buna rağmen bir ayrıntı babamı endişelendiriyordu: Yeni parti Baas'ın adı, yani "Sosyalist Arap Dirilişi" partisi.

Şehrimiz Akre'deki evimize hâlâ dönemiyorduk. Şehrimizi, evimizi, akrabalarımızı, ailemizin mezarlarını özlüyorduk.

Ve ben, kuzenim Çeto'yu, onun cambaz güvercinlerini, meyveliğimizin narlarını ve gecelerimizi aydınlatan ampulü düşünüyordum. Anılarımıza ne zaman kavuşacaktık? Özgürlüğün yakın olduğunu söyleyen liderimiz General Barzani'ye inancımız vardı. Fakat özgürlüğü bekleyeduralım, çok zaman geçiyordu.

Gecenin geç bir saatinde, babam kapının ardında bir gürültü duydu. Döşeğin altından Bırno'yu çekip çıkardı, ayağa kalktı ve tüfeği doldurdu. Hepimiz uyanmıştık. Kapı yavaşça açıldı. Babam, parmağı tetikte, nişan alıyordu. Üst dudağında ince bir bıyığı olan genç bir adam eşikten geçti. Gelen Dilovan'dı, on sekiz yaşındaki ağabeyim. Tüfek, mutluluktan deliye dönmüş bir şekilde oğlunun kollarına atılan babamın elinden düştü. Annem ve biz de onu izledik. Hepimiz duygulanmış, ağlıyorduk: Onu üç senedir görmemiştik.

Gazyağı lambasının alevini arttırdık, hepimiz onun etrafına oturduk. Annem ağabeyimin boynunda oğlunun kokusunu arıyordu. Ağabeyim ceketini çıkardı; annem hemen ceketi aldı ve yüzüne götürdü. Eğer babamın ısrarı olmasaydı, çay hazırlamayı unutacaktı.

Çayla geri döndükten sonra ağabeyimin ceketini yine dizlerine koydu. Her ettiği lafı içimize sindirerek, Dilovan'ı gözlerimizle yiyorduk. Bize Pêşmerge hayatını anlatıyordu. O da babam gibi, bir yıl daha direniş ve fedakârlıktan sonra bağımsızlığı elde edeceğimizden emindi. Tatlı bir ürperti tüm vücudumuzu sardı. Bir yıl sonra Kürdistanımız bizim olacaktı.

Annem onu daha iyi görebilmek için gazyağı lambasını oğluna doğru tutuyordu, ama babam lambayı itiyordu; oğlunun dumandan rahatsız olmasını istemiyordu. Bunun üzerine annem Dilovan'ın ceketini kokluyor ve tekrar ediyordu: "Bu, oğlumun kokusu." Gecenin ilerleyen saatlerinde şefkatli bir sesle şöyle dedi: "Oğlum, artık bir erkek oldun, on sekiz yaşındasın, seni evlendirmek gerek... Torunumuzu görebilmemiz gerek." Ağabeyim utanmıştı. O bir yeniyetmeydi; ebeveyninin önünde kadınlardan konuşmazdı. Hafiften gülümsedi ve sadece "Siz karar verin" dedi.

Ben çok memnundum. Annem gibi ben de gözlerimi ondan ayıramıyordum. Bir ağabeye sahip olmak güzel şey. Şafaktan önce, gözlerim hâlâ Dilovan'da, başımı annemin dizlerine koydum ve bir çocuk gibi, ki zaten öyleydim, uyuyakaldım.

Bir Temmuz akşamı, babam Bağdat Radyosu'nu, Halkın Sesi'ni dinliyor ve aynı anda her şeyi bize Kürtçeye tercüme ediyordu. Yeni pan-Arapçı parti Baas'ın spikeri, tüm Bağdatlıları Özgürlük Meydanı'nda, halkın ve vatanın düşmanlarının asıldığı darağaçlarının önünde kebap yemeye davet ediyordu.

Şöyle haykırıyordu: "Ey Irak halkı, bundan sonra ülkeni düşmanlarından kurtaracağız." Asılan insanlar Bağdatlılar, Iraklılar, Iraklı Yahudilerdi.

Bağdat'ta Yahudilerin asıldığını öğrenen babam, Bilê'de korkuya kapıldı. Oradan çok uzakta...

Babası, yani dedem Selim Malay Şero, ikinci eş olarak Yahudi Ayşa'yla evlenmişti. Ayşa'nın ailesi benim doğumumdan önce İsrail'e taşınmıştı, ama o Akre'de kalmıştı. Dedemi seviyordu ve onun ölümünden sonra bile memleketi terk etmek istememişti. Dedemin mezarının yakınlarında kalmayı tercih etmişti. Şehrimizde herkes onların hikâyesini ve dedemin Yahudi Ayşa'ya deliler gibi âşık olduğunu bilirdi. Onun peşinden İsrail'e kadar gitmeye bile hazır olduğu söylenirdi. Rivayete göre, bir gün Ayşa ile yatakta olan dedemin tüm hasatı yanmaktayken, o kıpırdamamıştı bile, mutluluklarını bozmak istemiyordu.

Babamın yüzünde korkuyu gördüm. Kendisini Özgürlük Meydanı'nda asılmış insanların arasında, kebap yiyen kalabalığın ortasında görüyordu, çünkü babası Yahudi Ayşa'yı sevmişti, yani üvey annesini.

Babamı düşünceleriyle baş başa bırakıp Dilovan Ağabeyimin yanına gittim. Beni kasabadaki birkaç dükkânı dolaşmaya götürdü. Kaçamak bakışlarla ağabeyimin bana armağan edebileceği bir zımbırtı arıyordum. İlk dükkânda sadece kilimler satılıyordu; dipteki duvarda bir Bırno asılıydı. Benim için hiçbir şey yoktu. İkincide sadece atlar için aksesuarlar vardı; kapının önünde süvariler atlarıyla toplanmışlardı. Bir sonraki tarım araçları satıyordu. Nihayet biraz ilerideki küçük bir dükkânda, tozla kaplı yağ bidonları, şeker ve çay çuvalları arasında, bir köşede bisküvi paketleri gördüm. Ağabeyimle

ben birbirimize bakıp içeri girdik. Bağdat, liderimiz Barzani'nin kontrol ettiği bölgelere ambargo uyguladığı için, tüm mallar İran'dan kaçak geliyordu.

Ağabeyim bir paket bisküvi aldı ve benim ağzım sulandı. Tatlı ve susamlı bisküvilerdi bunlar. Onların damağımda eridiklerini daha şimdiden hissediyordum. Ağabeyimin evirip çevirdiği paketi gözlerimle takip ediyordum. Onu almak için Dilovan'dan bir işaret bekliyordum. Bana sonsuzmuş gibi gelen bir süreden sonra bisküvileri satıcıya verdi ve peşinden gelmemi söyledi. Dışarı çıktık; büyük bir hayal kırıklığına uğramıştım, ağzım kurumuştu, boğazıma bir hıçkırık düğümlenmişti. Bana doğru dönerek şöyle dedi: "Azad, o bisküviler lezzetli ama, bu paketin içerisinde susamdan çok parazit var. Gel, sana başka bir şey alacağım." Bilê'de bana uygun başka dükkân olmadığını biliyordum. Son dükkân, dağlarımızın tanıdık kuşu, halkımız için bir sembol olan keklik tutkunlarının buluşma yeriydi. Kekliğin kendi kendinin düşmanı olabileceğini biliyordum, çünkü avcılar onları başka keklikleri çekmek için yem olarak kullanıyorlardı. Fakat annemin biz Kürtleri neden kekliklere benzettiğini anlamıyordum, çünkü ben hâlâ bir çocuktum.

Hemedok'un çayhanesine vardık. Balkona çıkan tahta merdiveninden tırmandık, giriş katı berbere aitti. Burası, küçük süslü tabureleri ve masa niyetine kullanılan yamuk yumuk bidonlarıyla mütevazı bir çay salonuydu. Büyük bir tabelada "Gazino" yazıyordu, ama içecek olarak sadece çay vardı. Etrafımızdaki müşteriler tüfeklerini dizlerinin üzerine koymuş, domino oynuyorlardı. Ağabeyim elini kaldırarak onları selamladı, oturduk ve çay ısmarladı.

Çay istemiyordum, ama bana göre başka bir şey yoktu. Bu-

nun üzerine ağabeyim beni saçlarımı kestirmek için alt kattaki berbere yolladı. Değişik saç kesme biçimlerinden birini seçmem gerekiyordu ve kafanın tepesine tas konulanı seçtim, berber kafamın etrafını tıraş etti. Bilê'deki okul arkadaşlarım gibi, kafamın üstünde bir saç takkesiyle buldum kendimi. Tüm Akre içinde bu kesime sahip tek kişi olacağımdan emindim.

Ardından eve döndük. Babam biraz endişeliydi. Ağabeyime birkaç kelime fısıldadı. Acilen dağlara geri dönmesi gerekiyordu. Annemin ısrarı üzerine, Dilovan yola çıkmadan önce *savar* [bulgur pilavı] ve birkaç zeytin yedi. Ağabeyimin gidişini görmek daima acı veriyordu, annem ağlıyordu. Durumun kötüye gittiği açıktı.

Babamın radyosunda Moskova Radyosu iki darbeciyi ihbar ediyordu ve General Barzani, Kürt halkının kurtarıcısı olarak tanıtılıyordu. Fakat Amerika'nın Sesi, Kürtlerin asilerden ve haydutlardan oluştuğunu söylüyordu. Ve Bağdat Radyosu liderimizi ve hepimizi, Siyonizmin ajanlığı ve Baas düşmanlığıyla suçluyordu. İki darbeci, Yahudilerin ardından başka düşmanları da ezeceklerinden bahsediyorlardı.

Irak ordusu kasabalarımızdan birkaçını bombalamaya başladı. Etrafımız yine hareketlenmişti; atlar, katırlar silahlarla yüklü bir halde kasabadan geçiyorlardı.

Hemedok'un "Gazino"su Pêşmergelerle dolup taşıyordu. Şişelerde sunulan bir içecek içiyorlardı. Bu, çay değildi, rengi daha koyuydu. Bunu içtikten sonra gürültüyle geyiriyorlardı. Bunun ne olduğunu, nasıl bir tadı olduğunu çok merak ediyordum. Fakat gizemli içecekten bir şişe alacak param yoktu. Şaşkın bir şekilde Hemedok'un hareketlerini izliyordum. Bir demir parçasıyla şişeyi açıyordu; suya isabet eden bir kurşun

gibi garip bir ses geliyordu şişeden. Daha açılır açılmaz siyah şişeden beyaz bir köpük çıkıyordu. Hemen Rızgar'la birlikte şişelerin kapaklarını toplamaya başladık ve çok kısa sürede ceplerimiz bunlarla doldu. Yalnız kaldığımda, yere yeni düşmüş bir kapağı gizlice kokladım, dilimin ucuyla yaladım. Bu garip içeceğin tadını kestirmek mümkün değildi.

Aniden alçaktan uçan iki uçak kasabanın üzerinden geçti. Herkes paniğe kapıldı, bazıları saklanıyor, diğerleri yere yatıyorlardı. Ben taş kesilip ayakta kaldım, Recep balkondan atlayıp üzerime atılarak beni duvara doğru ittiğinde yüreğim ağzıma geldi. Eski tüfeğini gökyüzüne doğrultup uçaklara ateş etmeye başladı. Barudun kokusunu duydum ve uçaklar gitti. Recep gururla tüfeğini omzuna koydu, balkona geri çıkmaya hazırlandı. Saçlarımı okşadı: "Korkmadın değil mi?" diye sordu bana. Dehşete düşmüştüm, ama başımla hayır diye işaret ettim, Kürtlerin korkmaması gerekir. Ardından şöyle ekledi: "Sen kimin oğlusun?" "Şero'nun oğluyum." Yüzü aydınlandı: "Öyle mi? Şero'nun oğlusun demek. Generalin teknisyeni!" Sadece "evet" dedim. Bunun üzerine semaverin arkasında saklandığı yerden henüz çıkmakta olan Hemedok'a, yani "Gazino"nun patronuna doğru başını kaldırdı ve şöyle bağırdı: "Bu müstakbel Pêşmerge için bir şişe getir" ve bana dönerek sordu: "Adın nedir?" "Azad." "Güzel bir isim..."

Hemedok biri siyah, biri sarı iki şişeyle geldi. "Hangisini istiyorsun?" diye sordu bana Recep. Çekingen bir biçimde cevap verdim: "Hiçbirini." Fakat Recep şişeleri göstererek ısrar etti: "Siyahı görüyor musun? O Cola; sarı olan *Orangina*. Lezzetlidir. İçebilirsin." Bir kez daha başımı sallayarak reddettim. Recep bana sırtını döndü ve Hemedok'la konuşarak merdivene tırmanmaya başladı: "Adı Azad, generalin özel teknisyeni Şero'nun oğlu." Boğazıma hıçkırıklar düğümlenmiş, onu gözlerimle takip ediyordum. İçeceklerden tatma isteğiyle yanıp

tutuşuyordum, ama annemin kızmasından korkuyordum. Onurumuzu korumak için, bir yabancıdan gelen herhangi bir şeyi kabul etmemizi yasaklamıştı. Birbirimizden ayrılmadan önce Recep balkonun tepesinden bağırdı: "Babana Recep'in onu selamladığını söyle." Başımı salladım ve gizemli şişedeki içeceği içmediğim için istemeye istemeye uzaklaştım.

Kuzenim Mamu'nun erkek kardeşi Cibrail bizi görmeye geldi. Onu uzun süredir görmemiştik. Öğle yemeği sırasında, gözlerimiz yaşlı, Mamu'dan bahsediyorduk. Birden uçak sesleri duyduk. Çok alçaktan uçuyor, çay bardaklarını sarsıyorlardı. Evin başımıza yıkılacağından korkarak, saklanmak için aceleyle dışarı çıktık. Hiçbir bomba düşmedi, ama uçakların korkunç gürültüsünü yakından duymak beni korkudan öldürmeye yetti. Uçaklar daha da tehditkâr bir halde geri döndüler. Hepimiz kendimizi yüzüstü yere attık, tek penceremizin camı tuzla buz oldu. Bağlı duran atımız korkusundan çifte atıyor, kişniyordu, telaşa kapılan keklikler gagalarıyla kafeslerinin demirlerini umutsuzca ayırmaya çalışıyorlardı. Sükunet geri geldi; Cibrail bizi öptü ve Rêzan'a gitmek üzere aceleyle yola koyuldu, iki karısı ve on üç çocuğu için endişeleniyordu. O günden sonra uçaklar kasabamızın üzerinden düzenli bir şekilde uçtular. Benim için bu gürültüden daha dehşet verici bir şey yoktu. Bir gün, kasabamızı bombalamaya başladılar. Saklandığım yerden babamın Bırno'suyla uçaklara doğru ateş ettiğini görüyordum. Ama kırklı yıllardan kalma bu eski Çekoslovak tüfeğiyle ne yapabilirdi?

Artık şafak söker sökmez bütün kasabalılar ırmağın kıyısındaki mağaralara sığınıyorlardı, biz de onların yaptığını yapıyorduk. Sahip olduğumuz az miktardaki yiyecekleri yanımızda götürüyor ve bütün gün mağaralarımızda saklanıyorduk.

Ancak güneş battıktan sonra bizi evimizden ayıran üç kilometreyi ters yönde yürüyorduk.

Çok kısa bir süre sonra, günde sadece bir kere yiyebildiğimiz, çaya batırılmış peksimetlerden başka yiyeceğimiz kalmadı. Tüm işler olduğu gibi bırakılmıştı. Bir ekmek kırıntısı yere düştüğünde, yemeden önce saygıyla onu yerden alıyor, öpüyor ve alnıma götürüyordum. Ekmek kutsaldır. Zê ırmağı gözlerimizin önünde akıyordu; kayalıklar ve burgaçlarla dolu, balık kaynayan bir ırmak. Bizim mağaramız diğerlerinden biraz uzaktaydı.

Babam diğer mağaralardaki kasabalıların balık avladıklarını biliyor, ama bir şey demiyordu. Biz de biliyorduk, ama susuyorduk; babamın onurunu kırmak istemiyorduk: Yüzmeyi bilmiyordu. Yüzme bilmeden nasıl balık avlanırdı ki?

Gittikçe daha da katılaşan bir yemek kısıntısına maruz kaldığımız için hepimiz zayıflamaya başladık. Ailesinin açlıktan öldüğünü görmek babam için dayanılmaz hale geldi. Bunun üzerine her şeye rağmen gidip balık avlamaya karar verdi. Berrak su akıyordu, balıklar ırmağın içinde atlayıp zıplayarak, kapcanlı gezinerek, yanımıza kadar gelip bize aldırmıyorlardı; onları gözlerimizle yiyorduk. Babam kendine bir olta yaptı: Bir dal, bir parça ip, olta iğnesi niyetine kıvrılmış bir dikiş iğnesi ve yem olarak bir parça ekmek. Büyük düz bir taşın üzerine tüneyerek, etrafında bütün ailesi olmak üzere oltasını suya attı ve tek bir balık tutamadı. Günün sonunda bir ekmeğin tamamı, balıkları beslemek için ırmağa gitmişti. "Uçakların yüzünden, balıklar yaklaşmaya cesaret edemiyorlar": Bu, babamın bulduğu mazeretti, ama burnumuzun dibine kadar gelen bu balıkları görüyorduk biz. Birincisine benzer ikinci bir gün daha geçti. Uçaklar ortadan kaybolur kaybolmaz, hâlâ kayasının üzerinde duran babama cesaret vermek için mağaradan çıkıyorduk. Komşu mağaralardan ızgara dumanlarının

yükseldiğini görüyorduk ve kızarmış balık kokusu midelerimize işkence ediyordu.

Babamın utancı gittikçe artıyordu ve annem kuru ekmeği ıslatarak bize parçalar dağıtıyordu. Ardından babam kendi ekmeğini altı parçaya bölerek bize paylaştırdı, karnının ağrıdığını, sadece çayla bir sigara içeceğini bahane etti. Bu yemekten sonra, ayaklarından birkaç metre ileride duran oltasıyla yeniden balık avlamaya koyuldu. "Oltayı daha uzağa at", dedi annem. "Pekâlâ, ama oltanın iğnesi kayalara takılırsa kim gidip alacak onu?" "Ben", diye cevap verdim başımı kaldırarak. Bana şaşkınlıkla baktı: Arkadaşım Rızgar'la birlikte yüzme öğrendiğimi bilmiyordu. Nehrin en kıyısında yüzücü yeteneklerimi ispat etmemi istedi benden. Soyunup ırmağa atladım. "Geri gel!", diye bağırdı babam. Tehlikeliydi, ama kendime güveniyordum.

Ardından hepsinin bağırdığını duydum. Etrafımızdaki dünya yıkılıyordu, uçaklar ırmağı napalmlarla bombalıyorlardı, bombaların düştüğü yerlerden devasa su dalgaları yükseliyordu gökyüzüne. Panik dolu bakışlarla ellerini bana uzatan tüm ailemi gördüğüm kıyıya doğru çılgın gibi yüzmeye başladım. Babam uzun kuşağını çözdü, bir ucunu annemin eline verdi, diğerini bana doğru fırlattı ve suya atladı. Bombalar düşmeye devam ediyordu ve ben onun yardımı olmaksızın çıktım sudan. Annem kuşağa sımsıkı sarılmış, babamı kıyıya doğru çekmeye çalışıyordu, fakat çok güçlü olan akıntı bunu engelliyordu. Hepimiz anneme yardım etmeye koyulduk, babamı büyük ölü bir balık gibi çektik. Kıyıda sırılsıklam ayakta duran babama baktık. Ağlarken hepimiz kahkahalara boğulduk ve mağaramıza sığınmak için ayrıldık oradan.

Az sonra sadece ırmağın gürültüsü duyulduğunda, babam gökyüzüne bakmak ve güneşte kurumak için dışarı çıktı. Çok kısa bir süre sonra geri geldi, çıplaktı, kucağında bir sürü ba-

lık vardı, bunları yere attı. İnanamayarak hepimiz balıkların üzerine atladık. Hepsi parçalanmıştı. Bizim de bu balıklarla aynı kaderi paylaşmamıza ramak kaldığını kolayca tahmin edebiliyorduk. "Hazırla bunları Heybet", dedi babam çıkışa doğru yönelerek. Zayıf silueti, mağaranın girişinden gelen ışıkta belirdi. Babamı ilk kez çıplak görüyordum. Balıkları hazırlamaya koyulduk. Eğer yemek yemek istiyorsak, uçakların her gün geri gelmeleri gerektiğini düşünüyorduk hepimiz.

Babam bildim bileli hep şunu tekrarlardı: "Bir yıl içinde ülkemiz özgür kalacak." Ve yıllar geçiyordu. Şimdi buna inanmaya başlıyorduk. Bağdatlı iki darbeci El-Bekr ve Saddam barıştan bahsediyorlardı ve uçaklar geri gelmiyordu. Ağabeyim Dilovan dağdan döndü. Annem ona bir kadın bulmuştu: Bereket'in kızı Dicle. Ağabeyim Dicle'yi hiç görmemişti. Bereket bu evliliği tek bir şart koşarak kabul etmişti: Ablam Temen, Bereket'in oğlu Goran'a verilecekti. Ablam, Goran'ı hiç görmemişti. Bu pek önemli değildi, annem onların dördünü de görmüştü ve düğünler yapıldı.

Annemle babam yeni gelinleriyle gurur duyuyorlardı. Kızın, 1946'da General Barzani'yle birlikte SSCB'ye gitmiş bir amcası vardı ve bu da onlara yetiyordu. Annem ve babam yeni geline altın küpeler hediye etmişlerdi. Annemin bütün hazinemizi sakladığı küçük bir sandığı vardı: Birkaç yüzük, saf altından kolyeler ve bilezikler ve bir sabun, şehrimiz Akre'den satın alınan son sabun. Bu, Asfanik adı verilen lüks bir sabundu. Genç yengemiz Dicle, Asfanik kelimesini telaffuz edemiyordu; Afsanik diyordu. Kız kardeşimle beni kızdırdığı zamanlar, ona takılmak için şöyle soruyorduk: "Sabunun adı ne?" Yanılıyordu ve biz onunla köylü diye alay ediyorduk. Ama Dicle'nin güçlü bir kişiliği vardı. Okumayı ve yazmayı bilmemesine rağmen, ki bu ağabeyimi çok rahatsız ediyordu, çok akıllıydı. Düğünlerinin ertesi günü ağabeyim eve biraz kâ-

ğıt ve bir kurşunkalemle geldi. Evin tek odasına karısıyla birlikte kapandı ve ona alfabeyi öğretti. Alfabe olsun ya da olmasın, biz dışarıda duruyorduk, yeni evlileri rahatsız etmemek gerekiyordu. Ağabeyim dağlara geri gittiğinde, Dicle'ye yapılacak bir sürü ödev bıraktı ve böylece yengem okuma yazma öğrendi. Ve biz çocuklar, Dicle karşılığında verdiğimiz ablamız Temen'i düşünüyorduk: O, okuma ve yazma biliyordu.

Düğününden sonra en büyük ağabeyim sık sık eve geliyordu. Onunla birlikte kasabaya gidiyorduk; Hemedok'un büyük bir hareketliliğin hakim olduğu "Gazino"sunda Kürtçe şarkılar dinliyorduk. Ve artık ben, parazitli İran bisküvilerinden istemiyordum. Kendime siyah sıvılı şişelerden bir tane ısmarlatmaya karar verdim. Hemedok bana ne istediğimi sorduğunda, tereddüt etmeden "Cola" dedim ve ağabeyim Rustem de benim gibi yaptı. Gururlu ve cesaretli adam Recep oradaydı. Ağabeyim Dilovan'la konuşuyordu. Rustem ve ben bundan yararlanarak iki şişe Orangina ısmarladık. Aniden, Hemedok haberleri dinlemek için müziği ortasında kapattı. Bütün erkekler General Barzani'nin Bağdat'a davet edildiğini açıklayan radyonun etrafında toplandılar. Kardeşim ve ben içeceklerimizi içtik ve ağzımızı açarak uzun uzun geyirdik. Etrafımızda konuşmalar hızla sürüp gidiyordu. Recep, generalin Bağdat'a gitmemesi gerektiğini söylüyor ve sinirleniyordu: "Eğer dürüstlerse, darbeciler bize gelsin! Niye general onlara güvensin ki?" Bazıları iddiaya giriyorlardı: Bağdat'a gider mi, gitmez mi? İddialara Cola ve Orangina şişeleri için tutuşuluyordu. Hatta bazıları atları, diğerleriyse en iyi keklikleri üzerine bahse girdiler. Ve Recep, generalin gitmeyeceği üzerine Bırno'sunu ortaya koyarak iddiaya girdi. Ve kazandı. Sonuç olarak Saddam dağlara geldi. Kürdistan'ın bağımsızlığı dışında her

şeyi kabul etti. Kürtler ve Araplar, her şeyi kardeşçe paylaşacaktık.

O andan itibaren herkesin yüzü güldü. Hepimiz barışın verdiği rahatlıkla kendimizden geçtik. Ben buna inanıyordum: Cola'nın fiyatı düşmüştü, artık bir şişenin bedeliyle, kendime iki buçuk şişe Cola alabiliyordum. Ve babam sevincinden eski Bırno'suyla havaya ateş ediyordu. Bilê sokaklarında davullar ve zurnalar danslara eşlik ediyordu. Uzun boylu Rus kadınlarının arasında küçücük kalan annem bile kolları havada, mutluluktan dans ediyordu. Nihayet özgür bir halktık.

Babam iki atımızı sattı. Eşyalarımızı topladık. Eski bir pikap bizi almaya geldi. Rızgar'ı, uzun boylu bir Rus kadın olan annesini ve kasabalıların tümünü öptükten sonra, öğretmenim Abdulrahman'ın elinde bir kâğıt rulosuyla geldiğini gördüm. Bizi öptü ve ruloyu bana uzattı: Bu benim okul belgemdi. Bütün aile kamyonetin içine yığıldı, biz çocuklar, arkadaki bohçaların üzerine tünedik. Babam bana içindeki kekliklerle kafesi emanet etti ve eski Bırno'sunu bir döşeğin altına iterken homurdandı: "Her ihtimale karşı..." Annemle birlikte öne bindi ve Akre'deki evimize dönmek üzere yola koyulduk. El sallıyorduk, *Xatra we, Xatra we* ... [Hoşçakalın, hoşçakalın...] Ablam Temen'i arkamızda bırakıyorduk. Ve biz, Dicle'yi götürüyorduk.

Akre'ye vardığımızda, kamyonet evimize yüz metre kala durdu. İlk olarak annem bir çılgın gibi eve doğru koşmaya başladı. Bütün akrabalarımız, arkadaşlarımız bizi selamlamak için evlerinden çıktılar, ama bizim koşturmamızı hiçbir şey ve hiç kimse durduramazdı. Bütün mahalle bizi öperek, bize hoş-

geldiniz diyerek bizimle birlikte koşmaya başladı. Aniden annem taş kesilerek evin önünde durdu. Yalnızca kararmış birkaç duvar parçası kalmıştı. Gözyaşlarını tutamayarak yıkıntıların içine girdi. Sanki sevdiği birinin cesediymiş gibi elleriyle duvarları okşuyordu.

Ağlıyordu. Hepimiz onunla birlikte ağlamaya başladık, komşular da bize katıldı. Annem, evimizden geriye kalanları büyük bir dikkatle inceledikten sonra bahçeye gitti. Bahçe otlarla ve kuru çiçek saplarıyla kaplıydı. Ve meyveliğimizde, nar, incir, zeytin, kiraz, kayısı ağaçlarından, üzüm asmalarından geriye sadece kütükler kalmıştı. Kafası kesilmiş her ağacın önünde durdu, ağladı, herkes onunla birlikte gözyaşı döktü. Artık dayanamıyordum. Evimizin yıkıntılarına geri döndüm. Tek başına yere çömelmiş, parmakları arasında bir sigarayla duran babamı gördüm, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Hepimiz bahçede toplandık; diller çözüldü. Hayır, fedakârlıklarımız boşuna değildi, artık özgürdük. Yüzler aydınlandı, sıra neşeye geldi. Cambaz güvercinli kuzenim Çeto'yu görür görmez onların yanından ayrıldım. Kenarda durmuş, bana bakıyordu; beni bekliyordu. Mutluydum, onun yanına gittim. Birbirimize baktık, boylarımızı kıyaslamak için yan yana durduk: Benim boyumu biraz geçiyordu. Ve güvercinleri havaya fırlatmaya gittik.

Akre'ye dönüşümüzde tüm yazı neşeyle kum çuvallarını taşıyarak geçirdim. Babam evimizi yeniden inşa etmek için tazminat almıştı. Şehrin en iyi duvarcısı Mısto Usta'yla anlaşmıştı. Mısto, eski evin yıkıntılarını incelemekle başladı işe, ardından bir plan çizdi: Dört oda, geniş bir salon... bol bol yer vardı. Babam bir yandan sigara içerek planı dikkatle inceledi. Başını salladı; memnun değildi: "Hayır Mısto, hayır, bu çok büyük, çok dikkat çekici, fazlasıyla penceresi var!" Şaşıran Mısto planını savundu. Uzun tartışmalardan sonra yeni bir plan teklif etti: Meyveliğimize doğru büyük pencereleri olan güzel bir villa. Babam bu sefer de memnun olmadı. Sonunda Mısto direnmekten vazgeçti: "Peki, planını kendin çiz, ben de ona uyarım", dedi babama ve hayal kırıklığıyla gitti. Babamın ne istediğini anlamıyordu.

Babam kendini bildi bileli savaşla yaşamıştı. Güvenlik sorunları saplantısı vardı. Bütün gece evinin planını düşündü ve

sabahleyin beni Mısto'yu çağırmaya gönderdi. Mısto, babamın bir çubukla yere çizdiği planı tartışmadı: Giriş katında iki oda, birinci katta iki oda bulunacaktı, tüm pencereler meyveliğe ve tepelere doğru olacak, şehri sırtına alacaktı. Zavallı Mısto, babamın açıklamalarını çekingenlikle dinliyordu. Ama babam soğukkanlılıkla devam etti: "Taşlar ve çimentodan yapılmış, bir metre kalınlığında bir duvar. Bana teklif ettiğin kâğıtlardan çok daha sağlam olur." Ardından çubuğunu yere doğru uzatarak şöyle dedi: "Senin planında çok fazla açıklık var. Pencereleri iptal etmek lazım. Hangi açıdan ateş edilirse edilsin, kurşunlardan korunabilmemiz gerek; bunu planında öngörmedin. Ve duvarları iyi düşün, füzelere bile dayanabilecek duvarlar istiyorum." Mısto'nun sabrı taşmıştı; babamın çubuğunu kaptı: "Bir ev mi, yoksa bir kale mi inşa etmek istiyorsun?" "Bir kale-ev Mısto, bir kale-ev", diye cevapladı babam. Bunun üzerine Mısto babamla bir çocukmuş gibi konuştu: "Sevgili Şero, savaş bitti. Artık özgürüz ve barış içindeyiz. Neden hep savaşı düşünüyorsun? Havadar, sevimli büyük evler inşa etmenin zamanı geldi." Sarığının altından kel kafasını kaşıyan babam son sözü söyledi: "Doğru Mısto. Fakat damadın gelini beğenmesi gerektiği söylenir ve senin, benim beğendiğim evi inşa etmen gerekiyor." Mısto bu işi kaçırmak istemiyordu.

İlk taş konduğunda, ben büyük bir kum yığınını taşımıştım bile. Ev bittiğinde, babam salona General Barzani'nin büyük bir portresini astı. Dışarıda, meyvelik otlardan arınmış, kesik ağaçlar sökülmüş ve bahçe yeniden çiçeklere boğulmuştu.

Dördüncü sınıftaydım. Çeto benden üç sınıf önde, öteki kuzenim Remo benden bir sınıf gerideydi. Üçümüz de aynı okuldaydık. Okulun ön cephesine asılmış bir pankartta şunlar yazıyordu: "*Yaşasın Arap-Kürt kardeşliği!*"

İyi bir öğrenciydim, okulu seviyordum. Babam durmadan hâkim ya da avukat olmamı istediğini tekrarlıyordu bana. Birinci gün dersin tek bir kelimesini anlamadım: Öğretmen Arapça konuşuyordu. Yıkılmıştım. Coşkum yokoluverdi. Neredeyse ağlayacaktım. Arkadaşlarımın arasında durmuş kendime bakıyordum; ben bir beceriksiz, bir eşektim. Çeto ve Remo okul çıkışında beni bekliyorlardı. Durmadan geçtim yanlarından, tek kelime bile etmeden dosdoğru eve döndüm. Annem ağladığımı anladı, nedenini öğrenmek istedi. Gözyaşları içinde ona acımı anlattım: "Öğretmenin dediklerinden hiçbir şey anlamadım, sadece Arapça konuşuyor." Annem gülümseyerek başımı okşadı: "Oğlum, Arapça derslerin önemi yok, önemli olan yeni bir dil öğrenmek." Sinirlenerek cevap verdim: "Ama anne, bu tek bir ders değil, hepsi Arapça." Bunun üzerine babam geldi: "Oğlum, endişelenme. Ders yılının sonu gelmeden öğretim Kürtçe yapılacak; hükümet bize söz verdi. Sınıfının birincisi olacaksın."

Öğretmen hiç bana soru sormuyordu, hiçbir zaman ceza almıyordum ve her gün aynı duayı ediyordum: Kürtçe dersler başlasın artık. Ama boşunaydı. Arapçayı öğrenmek zorunda kaldım. Yıl sonu geliyordu; sınav zamanıydı ve hâlâ bir değişiklik yoktu. Her şey Arapça devam ediyordu. Öğretmenimin hoşgörüsüyle bir üst sınıfa geçmeyi umarak, sınav sonuçlarını bekliyordum. O gün geldiğinde bütün öğrenciler bahçede sıra oldular. Müdür, elinde karnelerle hepimizi tek tek çağırıyordu. Öğretmenimiz bize önce kapıcıya doğru gitmemizi işaret ederse, sınıfı geçtiğimizi anlıyorduk. Geleneğe göre öğrenci, önce kapıcıya geçmiş olan yıl boyunca verdiği hizmetlerden dolayı teşekkür etmek için madeni bir para vermeliydi ve karnesini aldığında da alkışlamamız gerekiyordu. Babam bana kapıcı için bir Dirhemlik bir madeni para vermişti. Cebime soktuğum elimin içinde onu dikkatlice saklıyordum ve çağrıl-

mayı beklerken parmaklarımın arasında evirip çeviriyordum. Aniden adımı duydum, başım dönmeye başladı ve etrafımdaki hiçbir şeyi göremedim. Öğretmenimin işaretini beklemeden, gayri ihtiyari kapıcıya doğru gittim, parayı kutusunun içine attım. Büyük bir sessizlik hakimdi. Müdür kapıcıya Dirhemi bana geri vermesini söyledi.

En kötü olasılığın gerçekleştiğini hâlâ kavramamıştım ve hâlâ öğretmenimin dudaklarının o kadar çok beklediğim kelimeyi, "Geçti"yi telaffuz etmesini umuyordum. Bütün öğrenciler bana bakıyorlardı. Müdür tek kelime etmeden karnemi bana verdi. Başım eğik, karneyi aldım ve müdürün bir sonrakinin adını söylediğini duydum: "Çeto Resul." Kuzenim için kopan alkışların arasında uzaklaştım oradan.

Karneme baktım, kırmızıyla yazılmış notları gördüm; sınıfta kalmıştım. Annemle babamın tepkisinden korkarak eve dönmemeyi düşündüm.

Babam beni gayet sakin karşıladı, sadece şöyle dedi: "Oğlum, benim hayalim senin hâkim ya da avukat olman. Büyük ağabeyin Dilovan üniversiteye gitmedi; savaşçılara katıldı. Rustem ortaokulu bile bitirmedi. Oğullarımdan en azından bir tanesinin başım dik olarak yürümemi sağlaması gerek." Üzgündü, hayal kırıklığına uğramıştı ve kısa süren bir sessizlikten sonra bana bir tokat attı. Günler boyunca benimle konuşmadı. Remo bana yetişmişti. Okul açıldığında aynı sınıfta okuyacak olmamız hafif bir tesilliydi, öğretmenimizin aynı sırayı paylaşmamıza izin vermesini umuyordum.

Babamı belediyeden çağırdılar. General Barzani'yle hükümet arasında yapılan anlaşmalara uygun olarak bir işe alınacağını düşünerek oraya gitti. Memur ona erken emekliliğe ayrıldığını ve küçük bir maaş alacağını açıkladı. Bu durum babam için kötüye işaretti.

Öte yandan ağabeyim Dilovan'ın dağlardayken yaptığı öğ-

öğretmenlik stajı hükümet tarafından onaylandı, kendisine uzak bir köyde iş verildi. Maaşının büyük bir kısmını bizimle yaşayan karısı ve küçük kızını ziyaret etmek için harcıyordu. Kızlarına, davaya bağlılıklarının anısına Zilan adını vermişlerdi. Bu isim, Türklerin otuzlu yıllarda sürgün edilen Kürtleri yok ettikleri bir vadinin adıydı.

Kaçak gazete *Xebat* (Çaba), yasallaşmıştı, artık bundan böyle bu gazeteyi rahatça edinebildik. Bir gün babam kolunun altında gazete ve koca bir kitapla geldi. Bunlar Melayê Cıziri'nin şiirleriydi. Ne harika bir kitaptı! Her şiir bir resimle süslenmişti. Artık bütün radyoları, Bağdat Radyosu, İsrail Radyosu, Moskova Radyosu ve Amerika'nın Sesi'ni dinledikten sonra, gecenin geç saatlerinde babam koca kitabı alıyor, çok güzel bir Kürtçeyle yazılmış olan şiirleri okuyordu bize. Hayal gücünü serbest bırakarak bize bunları yorumluyordu. Ama beni esas büyüleyen şey, şiirlerin karşılarında bulunan muhteşem resimlerdi. Hayatımda ilk kez resim görüyordum ve bu sihirli sanatı keşfedince alt üst olmuştum. Bu resimlerin bu kadar güzel olmalarının sebebi, şiirlerin çok güzel olmasıdır diye düşünüyordum.

Topraktan çiçekler gibi çıkan, cennetteki huriler kadar etli butlu, harika kadınlar görülüyordu kitapta. Gökyüzü, bizim dağlarımızın göğü kadar berraktı. Bu çok güzel kadınlar Kürt kıyafetleri giymişlerdi. Onlara dokunmayı, onlarla konuşmayı çok istiyordum. Onları, generalin portresinin yanına, duvara asmak isterdim. Benim için Kürt olmak bu şiirler ve öğrendiğim şarkılardı, küçük mor çiçeklerle süslenmiş yeşil ya da nar kırmızısı uzun ceketler giyen bu kadınlardı.

İlk başta şiirlerin müziksiz küçük şarkılar olduğunu düşünüyordum. Resimler sayesinde, şiirin bu kadar çok güzellik içerdiğine göre, sıradan şarkı sözlerinden çok daha öte bir şey olduğunu kavradım. Ve açık açık yayımlanmış olan bu kitap-

la birlikte, bize saygı duyulmaya başlandığını düşündüm.

Bir süre sonra, "komünist" diye adlandırılan berber Abdullah'ın dükkânının önünden geçerken, büyük bir tablo görerek durdum. Bu, babamın şiir kitabındaki tablodan başkası değildi. Adı Kürt Kızı'ydı ve "Sami" diye imzalanmıştı. İshale yakalanan kuzenim Remo, yediği tüm narları ve incirleri boşaltmak üzere caminin tuvaletine doğru aceleyle koştuğu sırada, ben gözlerimi tabloya dikmiş, berber dükkânı önünde adeta kendimden geçmiştim.

O günden sonra her fırsatta dükkânın önünden geçtim. Bir gün orada ağabeyim Dilovan'ı gördüm, hemen beni çağırdı. Burası şehrin entelektüellerinin buluşma yeriydi. Ağabeyim, çok zevkli bir biçimde giyinmiş olan genç bir adamla konuşuyordu. Ona Sami diye hitap ediyordu ve tablodan bahsediyorlardı. Ardından beni bir koltuğa doğru itti, berberden saçlarımı kesmesini istedi ve konuşmaya devam ettiler.

Hiç şüphe yoktu, tablonun ressamı Sami'nin yanında duruyordum. Ona dokunmak ya da elini öpmek ya da onunla konuşmak ve bir yandan da oradan kaçmak istiyordum. Çok etkilenmiştim. Abdullah daha önceden birçok kez kullanılmış bir havluya sardı beni ve koltuğu eğdi.

O koltukta saatlerce kalabilirdim çünkü aynadan Sami'yi görüyordum. Ne yazık ki Abdullah saçlarımı bir çırpıda kesti ve her şey bitti; ağabeyim Sami'yi selamladı ve dışarı çıktık.

Hastalandım. Bir türlü düşmeyen yüksek bir ateşe tutuldum. Buna rağmen annem elimden tuttu, evimizin karşısındaki ıssız bir tepeye doğru yola çıktık. Doruğa ulaşmamıza az kala bir mağara vardı, orada durduk. Bu, kutsal bir mağaraydı.

İçeride, etrafı yeşil ve pembe kumaş parçaları asılı olan tah-

taşlarla çevrili, serin ve berrak bir kaynak suyu akıyordu. Annem beni soydu, bir tasla kutsal sudan üzerime döktü. Bu mağaraya "Kinişt", yani sinagog adı veriliyordu. Burası uzun zamandan beri Yahudilere ait olan kutsal bir yerdi. Ellili yıllara kadar, şehrimizde iki sinagogu, üç kilisesi ve bir camisi bulunan bir Yahudi mahallesi vardı. Ardından Yahudiler İsrail'e gittiler ve camiler çoğaldı. Efsaneye göre mağaranın içinde Yahudi bir aziz gömülüydü. Annem için önemi yoktu: Bir aziz Yahudi de, Hıristiyan da, Müslüman da olsa, sonuçta bir azizdi.

Mağaradan çıktığımızda Iraklı askerlerle karşılaştık. Kazamatlar (siper) inşa ediyorlardı. Annemin yüzünde kaygılı bir ifade belirdi, ama bunu pek önemsemedim.

Ben hâlâ bir çocuktum.

Bir yıl geçti. Babamı çok mutlu ederek sınavlarda başarılı olup sınıfımı geçtim. Babam kulağını radyoya yapıştırmış, darbeci Saddam Hüseyin'in Moskova seyahatini yakından takip ediyordu. Ve Moskova Radyosu, Kürtlerden hiç söz etmeyerek babamı düş kırıklığına uğratıyordu. Sami'nin tablolarına bakmak için şehre gittim. Şimdi birçok dükkânda bunlardan vardı. Sami artık sadece Kürt kızlarını resmetmiyordu. Tablolarından birisi, karlı bir dağın üzerine konmuş dört kekliği temsil ediyordu. Bu, dört ülke arasında parçalanmış olan vatanımızın sembolüydü. Benim en sevdiklerimden bir tanesi, karizmatik General Barzani'nin bir portresiydi. Başı dik, geleneksel kıyafetler giymişti, kuşağının içinde hançer, belinde bir tabanca vardı, tüfeğinin ucu omzunun arkasından görünüyordu. Ne büyük adam! Bir süredir ortada dolaşan söylentiye göre, general artık dağlardan hiç inmiyordu. Darbecilerle imzalanan anlaşmalara uyulacağına inanmıyordu. Yavaş yavaş şe-

hirde polisin yeniden göründüğüne şahit olduk. Bu, anlaşmalarda yoktu. Ve evimizin tam karşısındaki mağaralı tepede bulunan kazamatlar kışlalara dönüştü. Elinde olsaydı, babamın evi şehre doğru çevireceğini biliyordum.

Kuzenim Çeto askerlere dut satmaya gidiyordu, ben de ona eşlik ediyordum. Bir kâsesini on kuruşa satıyorduk. Fakat asla kışlanın kapısından öteye geçmiyorduk. İlk başta askerler bize güvenmiyorlardı. Meyvelerin zehirli olmadığından emin olmak için, onların önünde dutlardan yememizi istiyorlardı. Alışveriş imkânsız hale geliyordu: Bir kâse dut satmak için, bir kâse dut yemek gerekiyordu. Azar azar güvenlerini kazandık ve ailelerinin yanına izne giden askerler, onlara sepetler dolusu kayısı, elma, üzüm, incir getirmemizi istediler...

Bu harikaydı; para kazanmaya başlamıştım ve birkaç kuruş biriktirebiliyordum. Annem, askerlerden ve etraftaki mayınlardan dolayı bizim için korkuyordu. Kumbaramdaki parayla, açtığı yeni atölyede Sami'yi görmeye gittim, orada boya tüpleri de satıyordu. Bana, tuvali bir çerçeve üzerine germeyi öğretti. Eve dönünce, kolumun altında beyaz bir tuval ve Melayê Cıziri'nin koca şiir kitabıyla birinci kata çıktım. Santim santim kitabın her resmine tekrar tekrar baktım. O renklere, o ağızlara, o uzun kirpikli kara gözlere, o saçlara, meyveliğimizdeki narlar gibi yuvarlak o göğse hangi kelimelerin ilham verdiğini kavramaya çalışarak şiirleri okuyordum. Evet, çıplak göğüslü kızlar bile vardı. Uzun süre beyaz tuvalimin önünde kararsız kaldım, fırçaları elime almaktan acizdim. Birden bire ağabeyim Rustem'in geldiğini duydum ve bahçeye indim.

Ağabeyimin yeni bir tüfeği vardı; babamla birlikte onu inceliyorlardı. Bu bir Plimout'tu. Babamın uzun tüfeği Brno'nun tersine, bu silah ağabeyimin önkolunun uzunluğundaydı. Otomatikti ve şarjörü otuz altı kurşun alabiliyordu. Bu bir yakın çarpışma silahıydı. Büyülenmiştim. Babam Plimo-

ut'u elime verdi: "Dikkat et, dolu. En küçük bir sarsıntıda ateşlenebilir." Birkaç kurşun atmak isteğiyle yanıp tutuşuyordum, babam sözlerini şöyle sürdürdü: "Artık bir çocuk değil, bir erkeksin. Al onu ve istediğin kadar ateş et." Plimout'un sayesinde ilk kez babam beni erkek diye nitelendirmişti. Silahı kaptım ve bir ok gibi fırlayarak, meyveliğin içinden tepelere doğru geçerek koştum. Gurur duyuyordum, bir silahım vardı ve artık bir çocuk değildim. Babamın bana dediği gibi, bir erkek gibi hissediyordum kendimi. Etrafıma bakınarak bir hedef aradım. Bir kuş sürüsü uçuyordu, ama gökyüzünde çok yüksektelerdi. Bir tavşan, bir yılan aradım, ama boşuna, sonuç olarak silahı gökyüzüne, Tanrı'nın istikametine doğrulttum ve ateş açtım. Çılgın, sarhoş gibiydim. O anda bir adamı öldürebilirdim, korkmuyordum. Birkaç kurşun daha sıktım ve yoğun ateşin tepelerde yankılanmasını dinledim. Barut kokusu çok heyecan vericiydi. Erkeksiydi. Şarjörün otuz altı kurşununu boşalttıktan sonra Plimout'un namlusunu kokladım; doymuş bir şekilde evin yolunu tuttum.

Annem bir horoz kesti, bir ziyafet hazırladı. Petrol şirketinde çalışan amcam Evdal Han erken emekliliğe ayrılmıştı. Hükümet, petrol alanındaki gibi hassas görevlerde Kürtleri istemiyordu. Ve amcam, doğduğu şehre geri dönmeye karar vermişti.

Ben çok mutluydum. Yeni arkadaşlarım olmuştu, kuzenim Serdar ve özellikle de onun kız kardeşi Şahla. Aynı yaştaydık, o çok güzel bir kızdı.

Fakat amcam bir televizyonla geri döndüğünde her şey daha da güzelleşti. Bir televizyon!

Akşama doğru programlar başlar başlamaz evlerine gidiyordum. İlk önce partinin marşını dinlemek zorundaydık, ardın-

dan da Sayın Başkan El-Bekr'in ve Sayın Başkan Yardımcısı Saddam Hüseyin'in bitmek bilmeyen nutuklarını. Baas'ın iki yöneticisini ilk kez görüyordum. Onlara kuşkuyla bakıyordum. El-Bekr yaşlı bir adamdı, dondurma satıcısı komşumuz Babik'e benziyordu. Ama Saddam genç, tığ gibiydi, kara bıyıkları vardı ve o ciddiye alınıyordu çünkü çok nadir gülümsüyordu. Çok kısa bir süre sonra, pan-Arabizmi ve Baas milliyetçiliğini yücelten marşlara ve nutuklara dayanamaz oldum. Amcamlara, Mısır dizisi "Anter ile Abla"nın olduğu saatte gidiyordum artık. Dizi, zenci bir köle olan Abla'ya âşık olmuş zengin bir genç adamın, Anter'in hikâyesini anlatıyordu. Mahallede herkes amcam Evdal Han'ın televizyonundan bahsediyordu. Hepimiz televizyon istiyorduk, televizyonun şeytan icadı olduğuna inanan annem dışında.

Babam cüzi maaşını aldığında, buna biriktirdiği az miktardaki bir parayı da ekleyerek bir televizyon almaya karar verdi. Ben de onunla gittim. Gördüğümüz şey, araba akü sü yle çalışan küçük bir cihazdı. Sahibi televizyonu çalıştırdı. Saddam Hüseyin'in berrak ve net görüntüsünün belirdiğini gördük, hemen ardından aleti kapadı. Babam kalktı ve uzun pazarlıkların sonunda alışveriş gerçekleşti. Aletin satın alındıktan sonra iade edilemeyeceğine karar verildi. Eve döndük, babam alışverişinden memnundu, ben çok mutluydum. Televizyon birinci kattaki odaya yerleştirildi. Annem bize güzel bir çay hazırladı, ki bu babamın keyfinin yerine gelmesini sağlıyordu. Babam görüntüyü ayarlamaya çalışırken, tüm aile cihazın önüne oturdu. Fakat görüntü bulanık kalıyordu, çay soğuyordu ve biz, en sevdiğimiz dizi olan "Anter ile Abla"yı seyretme ümidimizi yitirmeye başlıyorduk. Annem babama sordu: "Elektriğimiz olmasına rağmen neden akülü bir televizyon aldın?" Babam cevap vermedi. Anteni bir o yana, bir bu yana çevirerek sinirlenmeye başlamıştı. Coşkumuz kaybolmuştu, ba-

bamın gittikçe daha da köpürdüğünü endişelenerek görüyorduk. Bu durumdayken ondan her şeyin beklenebileceğini biliyorduk.

Babam kazıklandığını anlamıştı, satıcıya haykırarak küfretti: "Eşeğim karını götünden siksin!" Bitkin düşerek, uzun süre önce konulduğu için soğuyan çayını içmeye geldi. Anneme sinirlendi, yarısı dolu bardağı duvara fırlattı. Daha beter olmasından korkarak hepimiz kalkıp giriş katında uyumaya gittik. Annem, babamın eve şeytan soktuğunu düşünerek homurdanıyordu.

Bir süre sonra babam bizi geri çağırdı: Görüntü netti; geri gelebilirdik. Yataklarımızdan kalkarak kata çıktık, bu kez gözlerimizi ağrıtan belirsiz gölgelerle karşılaştık. Ardından gölgeler de kayboldu. Babam satıcıya ve onun karısına sövüp sayarken, biz yatmak için gerisin geriye aşağı indik. Sabahın ikisine doğru, babam dışarı çıkmak üzere giyindi. Bırno'sunu da yanında götürmesinden korkmuş, hepimiz uyanmıştık. Bereket versin ki almadı silahı. Televizyonu kolunun altına aldı, onu izlememi söyledi bana, satıcının evine giderek onu yatağından çıkardık. Bizi görür görmez anladı. Sadece şöyle dedi: "Sabah olmasını bekleyemez miydiniz?" Babam soğuk ve kesin bir "hayır"la kısa kesti. "İşte televizyon, bana parayı geri ver." Babamın çok öfkeli olduğunu gören adam hık mık etmedi, eve geri döndük.

Amcamın televizyonu duruyordu, ama o, komşuların çocuklarının sürekli ziyaretlerinden bıkmaya başlamıştı. İlk başta bizi çayla, meyvelerle ağırlamıştı. Küçük paşalar gibi Mısır dizisinin önüne kuruluyorduk. Oysa artık, kapı açılana kadar en az on defa zili çalmak gerekiyordu. Bazen benimle gelmesi için anneme yalvarıyordum ve amcam "Kim o?", diye sorunca şöyle cevap veriyordum: "Annem ve ben." Hatta sık sık annemden benim yerime cevap vermesini istiyordum. Televiz-

yonun önüne geçince, bir köşeye sinerek elimden geldikçe silikleşiyordum. Rahat rahat oturmak için yetişkinlerin gidip yatmalarını bekliyordum.

"Anter ile Abla" dizisinden sonra, uzun boylu ve zayıf, çok ciddi, kafasında kırmızı bir külahı olan ve beni korkutan garip bir dilde en az yarım saat konuşan bir adamın olduğu, deniz ve balıklar hakkındaki bir belgeseli seyrediyorduk. Bizlerin Kürtçe, Iraklıların Arapça ve dünyanın geri kalanının İngilizce konuştuğunu biliyordum. Bu adam hangi gizemli dili konuşuyordu acaba? Amcamın televizyonu Hint filmleri de gösteriyordu. Ama memnun değildim, benim dilimde hiçbir şey yoktu. Kafam çok karışıyordu. Belki de bizim sesimiz ekrandan geçemiyordu. Ya da televizyonun üretildiği ülke, televizyonun dilini seçiyordu. Bir Kürt televizyonu izlemeyi çok istiyordum. Babam için en önemli şeyin, benim hâkim ya da avukat olmam olduğunu biliyordum. Ama ben, bizim gibi konuşan bir televizyon yaratmak istiyordum. Aynı zamanda mucit, "Anter ile Abla" gibi filmlerin üreticisi, çalgıcı ve şarkıcı olacaktım. Ve bir gün bu aleti Kürtçe konuşturacağıma söz verdim.

Bu barış günlerinde, şehrim Akre hayatla dolup taşıyordu. Konser vermek için her yerden şarkıcılar geliyor, tiyatro toplulukları destanları oynuyorlardı. Bizim *Romeo ve Juliet*'imiz olan *Mem û Zin* o sıralarda oynuyordu. Kadınlar ve çocuklarla etrafım çevrili bir halde, okulumuzun salonunda yapılan gösterilere katılıyor, popüler Kürt havaları eşliğinde dans ediyorduk.

İlk kez bir topluluk önünde, sahnede dans eden, şarkı söyleyen genç kızlar görüyordum. Sunucu, her program arasında üstüne basa basa kadınları yücelten atasözleri söyleyerek, on-

ları siyasi ve sosyal direnişe teşvik ediyordu, çünkü, diyordu "kadın toplumun yarısıdır. Aslan erkek de olsa, dişi de olsa aslandır. Tek elle alkış tutulamaz... Kuş, tek kanatla uçamaz..."

Hepimiz alkışlıyorduk.

Selma, sahneye çıkan kızlardan biriydi. Üzerine kırmızı çiçeklerin serpiştirildiği, General Barzani'nin partisinin rengi olan sarı bir ceket giymişti. Kendinden emindi, ağabeyim Rustem âşıktı ona. Kızın hiçbir gösterisini kaçırmıyordu. Selma'nın ona âşık olup olmadığını bilmiyordum, ama önemli olan ağabeyimin ona âşık olmasıydı.

Ağabeyim içini kız kardeşlerime döktü. Onlar da konuyu babama açan annemle konuştular ve zaman kaybetmeden annemle babam birkaç hatırı sayılır kişinin eşliğinde, gidip Selma'yı istediler. Aile kabul etti. Rustem, Şero'nun, generalin özel teknisyeninin oğlu değil miydi? Rustem'in düğünü, kornaların, Plimout ateşinin ve babamın eski Bırno'sunun kurşunlarının verdiği bir konserle kutlandı. Silahlar sadece savaşlar için mi yapılmıştı? O günden sonra yeni genç yengemi hiç sahnede görmedim. Kuş tek kanatla uçamıyorsa, diğerleri ona bir kanat versinler, ama yengem değil.

Bir gün, babam çok heyecanlı bir şekilde eve geldi. Tütün tabakasını doldurdu, döşeğin altından Bırno'sunu aldı ve elinde Plimout'uyla peşinden gelen Rustem'le birlikte partinin genel karargâhına döndü. En beter şey son anda önlenmişti! Iraklı din adamlarından oluşan bir delegasyon, generalimizle görüşmek için bir armağanla beraber dağlara gitmişlerdi. Bu altın Kuran, din adamlarının haberi olmaksızın Saddam'ın ajanları tarafından TNT'yle doldurulmuştu. Armağan verilirken Kuran patlamış, ama çay servisi yapan adamın generalin önüne geçmesiyle birlikte, general korunarak mucizevi bir şe-

kilde kurtulmuştu. Ardından her şey yoluna girdi. Babam Bırno'sunu döşeğin altına kaldırdı, ağabeyimin Plimout'u karı kocanın yatağı üzerindeki yerine geri döndü. Ve ben, sepetleri incirlerle doldurarak, annemin itirazlarına rağmen, harçlık kazanmak için bunları kışladaki askerlere satmaya gittim.

Bir Perşembe günü, kışlanın dikenli tellerinin ardından Çeto ile şöyle bağırdık: "İncir, kayısı, dut..." İki asker yanımıza geldi. Bunlar, müşteri olarak görmeye alıştığımız erler değildi. Daha yaşlı, daha iri yarıydılar, daha sert bir havaları vardı. Askeri polisin kırmızı kolluklarını takmışlardı, copları vardı. Sırtımızı dönüp uzaklaşmak istedik ama bizi çağırdılar: "Çocuklar, gitmeyin. Bize meyve getirin." Biz yaklaşır yaklaşmaz üzerimize atıldılar. Bize vurarak küfrediyorlardı: "Sizi gidi vahşilerin çocukları... Casusluk yapmak için boktan meyvelerinizle gelirsiniz ha!" Yumruklar ve tekmeler daha da şiddetle iniyordu. Darbelerden kıpkırmızı olmuştuk. Meyvelerimiz ezilmişti. Bıktıkları zaman, topallaya topallaya ve düşe kalka kaçmamıza izin verdiler. Hâlâ bağırıyorlardı: "Buraya geri gelirseniz, birer koyun gibi boğazınızı keseriz!"

Mahallemize geri döndüğümüzde, başta babam ve amcam olmak üzere erkekler tarafından taşınan bir tabutun ardından ağlayarak yürüyen ailemizin kadınlarını gördüm. Remo'ya yaklaştım: "Kim öldü?" "Hiç kimse." "Bu tabut ne?" "Boş." "Ama niye kadınlar ağlıyorlar?" "Kuzenimiz Muşir'i öldüreceğiz." Niye diye sordum, ama bana cevap vermedi.

Kapısının önüne gelince, babam ve Evdal Han Amcam onu sinirli bir şekilde çağırdılar: "Muşir!" Kuzenimiz kaçmak için dama tırmandı. Amcam ona seslendi: "Gel bak, sana tabutunu getirdik." Paniğe kapılan Muşir damda sıkışıp kalmıştı. Amcam onu hainlikle suçlayarak üzerine ateş etmekteyken, ba-

bam şöyle seslendi: "Ailenin onurunu iki paralık ettin." Kadınlar tabutun etrafında ağlamaya devam ediyorlardı. Evdal Han ikinci bir kurşun sıktı. "Neden Musul'a o kadar sık gidiyorsun? Orada kiminle görüşüyorsun? Güvenlik'ten adamlarla mı? Bir casus mu oldun Muşir?" Muşir dehşete kapılmış, elinden geldiğince saklanmaya çalışıyordu. "Ben bir hain değilim!", diye bağırdı. Amcam kapıyı kırdı, babamla birlikte dama çıktı ve Muşir'i yakaladılar. Babam ona üzgün üzgün baktı: "Bir süreden beri hakkında dedikodular var... Bunlara inanmak istemiyorduk... Ama Musul'da ne yaptığına dair hiçbir şey söylemek istemedin. İşsizsin ve hep paran var. Ailenin onurunu temizlemek zorundayız..." Babamın lafı yarıda kaldı: Amcam, Muşir'in dizine bir kurşun sıkmıştı.

İkinci kez ateş etmeye hazırlanıyordu, ama babam eliyle tüfeği itti ve yeniden Muşir'e döndü: "Eğer gerçekten bir hain değilsen, tut, tüfeğimi al ve kafana bir kurşun sık! O zaman sana inanırız. Yoksa seni öldürmeye mecbur kalırız." Muşir, elinden geldiği kadar ayakta duruyordu. İnleyerek yalvardı: "Musul'a işlerim için gidiyorum!" "Hangi işler?" diye bağırdı amcam. Babam ısrar etti: "Muşir, öldür kendini... Tabutun hazır... Seni gerektiği gibi gömmekle biz ilgileniriz." Kaçmaya çalışan Muşir, amcam tarafından sıkılan bir kurşunla durduruldu. Muşir damdan yuvarlanarak kadınların arasına, tabutun yanına düştü.

Daha sonra, Muşir'in Musul'da bir metresi olduğu gerçeği çıktı ortaya. Muşir ihanet etmemişti.

Gün geçtikçe durum kötüye gidiyordu. Güvenlik görevlilerinin sayısı gittikçe çoğalıyordu: Gerginlik artıyordu. Şehrimizin etrafına hendekler kazıldı ve tek tek herkes kendi mahallesini korumak için hazırlandı. Meyveliğimizin arkasındaki

küçük tepeden şehre hakim olan kışlanın karşısındaki hendekte, babam yedi adamla birlikte nöbet tutuyordu. Pek yakında olacak bir saldırıyı bekliyorlardı. Generalin en küçük işaretiyle, Iraklıların kışlasına saldırmaya hazırdılar. Kadınların ve çocukların bir sığınakta toplanmaları gerekiyordu. Babam hemen bizim kale-evi önerdi: "Bu evi, böyle bir gün için özel olarak inşa ettim." Tabii ki, evimizin duvarlarının sağlamlığından kimse şüphe etmiyordu, ama evin yön durumu ayrı bir konuydu. İnşaat sırasında babam, tüm pencerelerin şehre sırtlarını dönmeleri, meyveliğe ve evimize bakan tepeye doğru olmaları gerektiğine karar vermişti. Bu, güzel bir manzaraydı. Birkaç ay sonra, bu tepede pencerelerimizden birkaç yüz metre ileride bir kışlanın yükseleceğini tahmin edemezdi. Babamın şaşkınlığına malolan bir karar alındı: Kadınlar ve çocuklar amcam Evdal Han'ın evinde toplanacaklardı.

Son zamanlarda hissetteğim mutluluğun, özgürlüğün, konserlerin, resmin bana verdiği neşenin kaybolmasını istemiyordum. Fakat darbecilerin bizim haklarımıza ve özerkliğimize saygı göstermedikleri çok açıktı. Ve eğer durum buysa, bir tüfek edinmek ve hendeklerdeki erkeklere katılmak istiyordum. Fakat yeterince silah olmadığından, savaşçıların çıraklığını yapmak üzere seçildim. Babam ve adamları kendilerine güveniyorlardı. Bizlerden kahramanlar, özgürlük savaşçıları olarak bahseden Amerika'nın Sesi'ni dinledikçe moralleri yükseliyordu. Amerika kadar önemli bir müttefiğe sahip olmak gerçekten güven vericiydi. Babam durmadan tekrar ediyordu: "Biz Amerikalılar gibi bir Hint-Avrupa halkıyız!" Ve biraz daha içini rahatlatmak için, kendi babası gibi ekliyordu: "Biz İngiliziz." Artık Moskova Radyosu bizi asilikle suçladığında bile, bunu hiç ciddiye almıyorduk: "Baas'la birlikte 'sosyalizme' doğru 'yürüsünler'!" Benden daha küçük olanlar bile Nixon ve Kissinger'ın isimlerini biliyorlardı ve onları seviyorduk.

Birkaç gün boyunca hiçbir şey olmaksızın hendeklerimizin içinde kaldık. Ardından şehri boşaltmamız için emir geldi, çünkü tank ve uçaklarımız Akre'yi tüm Irak kuvvetlerinden kurtarmak için müdahale edecek ve yakında zaferle geri döneceklerdi. Annem "Amerikalıların bize verdikleri tank ve uçaklar nerede?", diye sorduğunda, babam tüm inancıyla kesin bir cevap verdi: "Tanklar dağlarımızda ve uçaklar kaçak havaalanlarında saklı." Herkes Kürdistan'a yürümek ve onu özgürlüğe kavuşturmak için generalin tek bir işaretini bekliyordu.

Böylece bir ay sonra zaferle geri döneceğimizden emin bir şekilde kuzeye, dağlara doğru gittik. Sanki tatile gider gibiydik. Yollar, kuzeye doğru yönelen araçlarla dolup taşıyordu. Yolda piknik yaptık ve ikindi vakti Bêcil'e vardık. Babamın kiraladığı pikabın kasasındaki eşyaların üzerine tünemişken, adamlarımız tarafından yakalanmış Iraklı polisler gördüm. Babam oradan geçerken, savaşçıların arasındaki Bilê'den arkadaşı Recep'i selamlamak için korna çaldı. Recep selamı almak için tüfeğini gökyüzüne doğru kaldırdı. Babamın sevinç içinde anneme şöyle dediğini duydum: "Gördün mü? Bir kurşun bile sıkmadan bunların hepsini yakalayacağız." Dostumuz Recep arabanın ardından koştu ve babamı çağırdı: "Şero, sana ihtiyacımız var. Karakoldan bir mors vericisi ele geçirdik, ama bu orospu çocukları aleti sabote etmişler. Gelip onu tamir etmek için bize yardım et!" Bunun üzerine babam pikaptan indi ve şoföre onsuz devam etmesini söyledi. Omzunda Bırno'su, arkadaşıyla gözden kaybolduğunu gördüm. Yağmur yağmaya başladı. Bêcil kasabasında hayal edilemez bir karmaşa hakimdi. Otlaklardan koyunları, keçileri, inekleri, atlarıyla dönen köylüler, büyük devrimci pikniğine çıkan insanlarla dolup taşan sayısız arabanın arasına karışıyorlardı. Bütün bu

insanlar çamurun içinde batıp çıkıyordu ve yağmur yağmaya devam ediyordu. Ayrıcalıklı olan bizler, yani annem, kız kardeşlerim, iki yengem Köylü Dicle ile Dansöz Selma, onların çocukları ve ben, babamın bir tanıdığının evindeki odaya yerleştik.

İki ağabeyim savaşçılara katılmak üzere dağlara çıkmışlardı. Etrafımdaki bütün bu gürültü patırtıya rağmen kendimi yalnız hissediyordum. Köyler beni kederlendiriyordu. Karakoldaki babamın yanına gitmeye karar verdim. Onu, çevresi silahlı adamlarla sarılmış olarak buldum. Onların karşılarında silahları alınmış, kemersiz Iraklı polisler vardı. Babam, bir aküye bağlı olan mors vericisini tamir etmeye çalışıyordu, ama hiçbir ayırt edici tit-tit çıkmıyordu aletten. İlk kez bir verici görüyordum. Babam bir sigara sarıp bir Iraklıya verdi. Şaşırmıştım. Ardından kendisi için başka bir sigara sardı. Sigarasını yaktı, polisin gözünün içine bakarak sordu ona: "Söyle bana... Bu aleti tamir edemeyeyim diye ne yaptın?" Polis doğruldu: "Onu sabote ettiğimi nasıl düşünebilirsin?"

Babamın bir hâkim gibi davrandığını gördüm. Şöyle ekledi: "Eğer bu alete ne yaptığını söylersen, seni ve arkadaşlarını sağ salim serbest bırakacağım." Polis omuz silkerek "Allah adına yemin ederim ki bu alete dokunmadım. Neden çalışmadığını anlamıyorum..." dedi. Ve iyi niyetini göstermek için babama yardım etmek istedi. Onların etrafında durmuş, en ufak hareketlerini bile büyük bir dikkatle izliyorduk. Iraklılara karşı çok kuşkucu davranan Recep şöyle sordu: "Alet çalışmazsa tutsakları ne yapacağız?" Babam cevap vermedi, sakinleşmek için bir sigara içmek üzere dışarı çıktı, Recep de ardından gitti. Geri döndüğünde, polisin de yardımıyla, babam yeniden aletle uğraşmaya başladı, ama bu da sonuçsuz kaldı. Recep bir çılgın gibi odaya girdi ve tüfeğini polisin göğsüne doğrulttu, çok bozuk bir Arapçayla, aleti tamir etmesi için ona bir saat-

lik süre tanıdığını, aksi takdirde arkadaşlarıyla birlikte öldüreceğini söyledi. Paniğe kapılan polis babama dönerek ona yalvardı. Babam, şeytana söverek kenara çekilen Recep'i sakinleştirdi. Polise doğru geldi: "Dinle kardeşim, aleti sabote ettiğini biliyorum. Ya onu şimdi tamir edersin ya da seni hemen öldürürüz."

Polis Allah'ın adını anarak yeniden alete daldı. Onun bir parçayı tamir ettiğini gördüm. Polisin vericiyi yeniden çalıştırdığını anlayan babam onu kenara itti ve aleti tamir edermiş gibi yaptı. Alet yeniden çalıştı ve babam göğsünü gererek doğruldu. "Seninle gurur duyuyoruz Şero, generalin teknisyeni", dedi Recep. Ardından Irak kökenli yayınların gizli şifrelerini aldılar ve polisleri sağ salim serbest bıraktılar. Onlara, Arap "kardeşlerimize" Kürtlerin Iraklıların düşmanları olmadıklarını ve sadece özgürlük için direndiklerini söylemelerini öğütlediler. Savaşçılarımız babamı teknisyenleri olarak alıkoymayı isterlerdi, ama o, teklifi reddederek şöyle bir açıklama yaptı: "General tarafından bekleniyorum..."

Ailemizle baş başa kalınca, babam birçok ayrıntıyla vericiyi nasıl tamir ettiğini anlattı. Ben hiçbir şey söylemedim.

İnsan sayısının her geçen gün arttığı Bêcil'de üç gece geçirdik. Yeni bir Iraklı istilasından gittikçe daha çok korkuyorduk. Bêcil sadece bir aşamaydı; daha yukarıya, kuzeyde daha uzağa gitmeliydik. Liderimiz Mustafa Barzani'nin genel karargâhı olan Nawpırdan yönünde yola koyulduk. Yürüyerek yolculuk eden üç aileydik. Gece karanlığında büyük bir ırmağın kıyısına vardık. Babama sordum: "Bu Dicle mi?" "Hayır oğlum, bu onun kolu Zê. Hatırlasana, Bilê'de balık yakaladığımız ırmak."

Oradan, yüzmeye gerek kalmadan ırmağı geçebiliyorduk.

Önce küçük grubumuzda bulunan kadın ve çocukları geçirmeye başladık. Ben sudan korkuyordum. Özellikle de geceleyin. Oysa bir balık gibi yüzerdim. Babamın sırası geldi. Islanmaması için omzuna koyduğu tüfeğiyle atın yelesine yapıştı ve ırmağa girdi. Fakat o kadar kasılmıştı ki hayvanın yürümesini engelliyordu, akıntıya kapıldıklarını gördük. Babamın çığlıkları duyulurken, at da toynaklarıyla öfke içinde suyu dövüyordu. Atın sahibi haykırıyordu: "Kafasını bırak... Eşyalara tutun." Çok korkmuştuk. Sonuç olarak insan ve hayvan ırmağın yüz metre kadar aşağısında sudan çıkmayı başardılar. Ve sırılsıklam olmuş babam, kurumak için ateşin yanına geldi.

Diğer iki aileden ırmağın kıyısındaki bir köyde ayrıldık ve önümüze çıkan fırsatlar doğrultusunda, yürüyerek, atla ya da arabayla yolumuza devam ettik. Kürt direnişinin genel karargâhı Nawpırdan'a nihayet vardık. Burası Kürdistan'ın en iyi korunan kasabasıydı. Ağabeyim Rustem bizi orada bir evde bekliyordu. Kendimizi çok önemli hissediyorduk; yüksek yöneticilerin aileleriyle birlikteydik. Bir tepeye asılı gibi duran yeni evimizin tek bir odası vardı. Bilê'dekinin aynısıydı. Babam, evin bizzat general tarafından kendisine verildiğinden emindi. Ağabeyim Rustem onu yanılgıdan kurtardı ve evin arkasında saklı olan bir DCA'yı gösterdi. "Ben DCA'dan sorumluyum. Yirmi dört saat aralıksız hizmette olmalıyım. Bunun için tepedeki bu eve sahibim." Babam genel karargâha indi ve ona emrinde olduğunu söyleyen generalin sekreteri tarafından sıcak bir şekilde karşılandı.

Kasabada büyük bir hareketlilik vardı, Pêşmergeler durmadan gidip geliyorlardı. Irak büyük bir saldırı uyarısında bulunmuştu. Şehrimiz Akre ve bütün diğer Kürdistan şehirleri Iraklıların eline geçmişti ve yüz binlerce insan kuzeye doğru ilerlemek için yollara dökülmüştü. Ama inancımız sarsılmıyordu. Amerika gibi, onun müttefiği İran da arkamızdaydı.

Radyomuz Kürdistan'ın Sesi, saati saatine bizi olaylardan haberdar ediyordu. Spiker ateşli bir sesle, birliklerimizin kahramanca direnişinden bahsediyordu. Babam ardından, bize "özgürlük savaşçıları" adını veren Amerika'nın Sesi'ni dinliyordu. Sonra, bizi "sosyalizmin şampiyonu" Saddam Hüseyin'e karşı hareket eden kaba asiler olmakla suçlayan Moskova Radyosu'na geliyordu sıra. Ama babam endişelenmiyordu, Amerika ve Henry Kissinger bizimleydi.

Savaş olsun olmasın, hayat devam ediyordu ve ben okula gitmeliydim. Çok mutluydum çünkü eğitim yeniden Kürtçe olarak yapılıyordu; Kürt Gençlik Derneği'nin etkin bir üyesi haline geldim. Okuldan sonra, direnişin genç görevlilerinden birisi, bize siyasi eğitim dersleri veriyordu. Daima kusursuz bir Kürt kıyafeti giyiyor ve kalçasında beyaz dipçikli bir silah taşıyordu. Her zaman tebeşirle tahtaya şunu yazarak başlıyordu derse: "1946: Kürdistan Demokratik Partisi'nin kuruluşu, Kürt Cumhuriyeti'nin doğuşu. Başkent: Mahabad." Ardından her hecesini ayırarak demokrasi kelimesini yazıyordu. "DE-MOK-RA-Sİ." Hep tekrarlıyordu: "Bu, 'halkın gücü' anlamına gelen Yunanca bir kelimedir." Kuzeyde Türkiye'nin, güneyde Irak'ın, doğuda İran'ın ve batıda Suriye'nin bulunduğu büyük bir harita çiziyordu. Bunların ortasına kırmızı tebeşirle hilal şeklinde bir ülke çiziyordu, Kürdistan. Bize, İngiliz ve Fransızların nasıl ülkemizi dörde böldüklerini açıklıyordu ve yaptığı açıklama esnasında bir santimetre oradan, bir santimetre buradan ekleyerek, Kürt topraklarını genişletiyordu. Sonra, Kürdistan'ın üzerine mavi bir kalp çizerek bunu dörde ayırıyordu. "İşte Kürtlerin yürekleri böyle çatlıyor." Sözleri güzeldi ve beni hüzünlendiriyordu.

Jiyan'la tanıştım. Amcamın televizyonunda seyrettiğim Hint

filmlerindeki artistlerden daha da güzeldi. Diğer kızlar gibi giyinmiyordu. Kot pantolonlar, bol kazaklar giyiyordu, ayağında kar botları vardı. Babasının önemli bir kişi olduğunu ve sık sık yurtdışına, özellikle de Amerika'ya gittiğini biliyorduk. O kadar güzeldi ki, Serçil dışında hiçbir oğlan ona yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Serçil de iyi giyimliydi, babası önemli biriydi. Jiyan'a yaklaşan herkesi tehdit eden Serçil'e kimse kafa tutmaya cesaret edemiyordu. Ama ben umursamıyordum, çünkü Jiyan benimle ilgileniyordu. Bir gün Serçil ve ben kavga ettik. Sınıfımı değiştirmek zorunda kaldım, Jiyan da arkamdan geldi. Onu görmek için hep okula erken gidiyordum.

Bir Pazartesi günü, Nawpırdan'ın kontrol noktasının kurulduğu küçük köprünün üzerinde ateş edildiğini işittim ve bir adamın kurşunlar altında düştüğünü gördüm. Nişancı anında tutuklandı ve genel karargâh, onun da olay yerinde öldürülmesini emretti ve kararı uygulaması için bir adam seçildi. Nişancının bir hain olduğundan ve bu durumda da cezasını hak ettiğinden emindim. Fakat onun hiç korkmadığını görünce şaşırdım. Onu öldürmekle görevlendirilen savaşçı nişancının bakışlarına dayanamayınca, ona sırtını dönmesini söyledi. Adam reddetti: "Hayır, dönmeyeceğim." Savaşçı ısrar etti, ardından biri adamın kafasına, diğeri de tam kalbine isabet eden iki kurşun sıktı. Herkesle birlikte ben de "Yaşasın Kürdistan! Yaşasın General!", diye bağırarak alkışladım.

Sonradan bu adamın bir hain olmadığını öğrendim. Onurunu temizlemek için öldürmüştü. Benim için, sadece davaya ihanet edenler öldürülmeyi hak ediyordu.

Jiyan'la olan randevuma geç kaldım ve alkışladığıma pişman oldum.

Jiyan ve ben, şarkıcı Mıhemed Şêxo'ya eşlik etmesi gereken

bir koroya katılmak için seçildik. Bu, kalın, büyük camlı gözlükler taşıyan, zayıf, uzun boylu bir adamdı. Timar adındaki genç bir müzisyenle söylüyordu. İkisi de Kürttü ve Suriye'den geliyorlardı. Kürt davasını savunmak için hareketimize katılmışlardı. Kürdistan'ın diğer bölgelerinden gelen Kürtleri ilk kez görüyordum: Türkiye, İran ve Suriye tarafından işgal edilmiş topraklardan gelen doktorlar, mühendisler, tercümanlar, sanatçılar ve her türlü insan. Mihemed Şêxo durmadan ülkemizi sadece tüfeklerle özgür kılamayacağımızı, bize kemanlar ve davullar da gerektiğini tekrarlıyordu. Ve radyomuz Kürdistan'ın Sesi için birçok şarkı kaydettik.

Kış geldi, kar yağmaya başladı, katır sırtında ve kamyonlarda getirilen yaralı ve ölülerin sayısının gittikçe arttığını gördüm. Ve uçaklarımız, hâlâ kaçak havaalanlarından çıkmıyordu.

Bir gece, bir Irak uçak filosunun çok alçaktan köyün üzerinde uçtuğunu duyduk, penceremizin camı paramparça oldu. Kendimizi dışarı attık. Biri bağırmaya başladı: "Bunlar bizim uçaklarımız! Ateş etmeyin!" Ağabeyim Rustem ve arkadaşları, uçaklara doğru DCA'yla ateş ediyorlardı. Onlar, uçakların bizden olmadıklarını biliyorlardı. Uçaklardan birisi vuruldu, alev aldı. "Yaşasın", diye bağırdık, uçaklar bizi bombalamadan gözden kayboldular.

Gökyüzü yeniden sakinleşti; hepimiz Rustem ve arkadaşlarını tebrik etmek için yanlarına gittik. DCA'sının üzerine kurulmuş ağabeyim beni büyüledi.

Babam ise general tarafından çağrılmayı bekleyedursun, askeri büronun iletişim bölümünde çalışmaya devam ediyordu. Barzani'nin hizmetinde, artık ondan çok daha başarılı sonuçlar veren teknisyenlerin olduğunun farkına varamıyordu...

Uçaklar geri geldiler. Okuldaydım. Hepimiz aceleyle dışarı çıktık ve bir tehlike anında sığınmamız için kazılan hendeklere saklanmaya gittik. Jiyan'ı kollarıma alarak korumak istiyordum, ama çok çekingendim. Ona bakıyordum, gökyüzüne bakıyordum; napalm bombaları etrafımıza düşüyordu.

Sükunet geri gelince, hepimiz öğretmenimizin etrafında toplandık: "Uçaklarımız ne zaman müdahale edecekler?" "Edecekler, edecekler...", diye tekrarladı öğretmenimiz, dudaklarında hüzünlü bir gülümsemeyle.

Eve döndüğümde babama sordum: "Baba, bir aylık bir piknik için çıkmıştık yola..." Fakat babam başını öbür tarafa doğru çevirdi.

Bombardımanlar günlük hale geldi. Saatlerimiz karman çorman oldu: Okul artık gece olunca başlıyordu. Dersleri izlemek için gazyağı lambasının etrafında toplanıyorduk; hava çok soğuktu. Okuldan sonra, Jiyan geceleyin beni eve götürüyordu. Yer karla kaplıydı ve tepemizdeki kara gökyüzüne yıldızlar serpiştirilmişti. Jiyan'ın yolu aydınlatmak için bir el feneri vardı. Bir gece soğuktan titriyordum; mantosundan bir çikolata çıkardı, birlikte yedik.

Evde annemle babamı sobanın etrafında ısınırken buldum. Hiçbir şey yememişlerdi ve beni Pêşmergelerin fırınından ekmek almak için yolladılar. Günde kişi başına iki bedava ekmek almaya hakkımız vardı. Annem çay hazırladı. Rustem bizimle yemeğimizi paylaşmaya geldi, ardından genç eşiyle birlikte, özel yaşamlarını korumak için açılıp gerilmiş olan, babamın geniş sarığının arkasına çekildi.

Jiyan, anoraklarından birini ve bir el feneri armağan etti bana. Tüm sınıf bana özeniyordu. Jiyan beni seviyordu ve ben de onu Kürdistan kadar çok seviyordum. Artık geceleyin tenef-

üste, Jiyan sayesinde en uzağı aydınlatan el feneri yarışmasına katılıyordum.

Ardından okulu kapatmak zorunda kaldılar: Bombardımanlar gece-gündüz yapılıyordu, hâlâ gökyüzünde bize ait uçaklar yoktu. Ve umudumuzu yitirmeye başladık.

Genel karargâh daha da kuzeye çekildi, evimizi terk etmek zorunda kaldık. Biri kadınlara, diğeri de erkeklere ayrılmış olan iki devasa mağaraya saklandık. Ne gündüz kalmıştı, ne gece. İki bombardıman arasında Jiyan'ın yanına gitmek için elimden geleni yapıyordum. Babam, erkeklerin mağarasında durmadan mors alfabesiyle mesajlar gönderiyordu. Olmayan imkânlarla tedavi edilmesi gereken yaralılarla doluydu çevremiz. Bombardımanlar sırasında ölen insanlar anında gömülüyorlardı. Hasta bakıcılara yardım ediyor, bir tarafta babamın mors tit-titleri, diğer tarafta yaralıların inlemeleriyle uykuya dalıyordum.

Bir yaralının yanımda çocuklarının isimlerini sayıkladığı sırada, Jiyan'la buluşmak için ayağa kalkmak istedim. Adam birden bire inlemeyi kesti: Ölmüştü. Ensemi kaşıdım, parmak uçlarımın kanlı olduğunu gördüm; yeniden denedim ve kafamın bitlerle dolu olduğunu fark ettim. Zê ırmağının solucanlarından daha da beterdi bu. Annemi bulmak ve ona başıma gelenleri göstermek için aceleyle kadınların mağarasına gittim. Beni böylesine heyecanlı görünce gülümsedi, ardından gözlerinin yaşlarla dolduğunu gördüm. Beni bir dere kenarına götürdü, ben büyük bir battaniyeye sarınmış titrerken, o giysilerimi yıkadı. Beni bir koyun gibi tıraş etti, Jiyan'ı göremedim.

Irak ve İran'ın, Kissinger'ın onayıyla bizim zararımıza bir antlaşma yapmak üzere oldukları hakkında söylentiler dolaşıyordu.

Kürt radyosunda bir ses, dağlarımızın cenneti andıran güzelliğinden, nehirlerimiz Dicle ve Fırat'ın sularının berraklığından bahseden bir şiir okuyordu. Ama ben artık bir çocuk değildim; çetin dağlar, solucanlarla dolu nehirler ve bombalarla, napalmlarla dolu bir gökyüzü görüyordum.

Kadınlara, çocuklara ve ihtiyarlara, İran sınırına doğru ilerlemeleri için emir geldi. Artık sağlıklı bir şekilde düşünmekten acizdik. Halkımızın üzerine ölümcül bir yalnızlık çöktü. Daha önce Sovyetler'in de yaptığı gibi, Amerikalılar tarafından ihanete uğramıştık; Mart ayının güzel bir gününde, Iraklı Saddam Hüseyin, İran şahıyla bir antlaşma imzaladı: Son desteğimizi de kaybediyorduk. General Barzani'nin Kissinger'a hitaben yazdığı ve radyomuzda okunan uzun mektup, ona sözünü tutması için yalvarıyor, ama o, bizi kaderimizle baş başa bırakıyordu.

Pêşmergelerin fırınına gittim, ama hiç kimse kalmamıştı. Sadece tüm dünyaya çağrıda bulunan kaçak radyomuz yayın yapmaya devam ediyordu. İsa'ya, Muhammed'e, Gandi'ye, Buda'ya, Abraham Lincoln'e halkımızın yardımına gelsinler diye çağrı yapılıyordu. Umutsuzluktan intihar eden Pêşmergeler gördüm. Bazıları direnmek, dağlarda saklanmak istiyordu, fakat general, gittikçe sıkılaşan bir filenin düğümlerine takıldığımızı anlamıştı: Ya yenilgiyi kabul edecektik ya da soykırım olacaktı. Biz sürgünün yolunu tuttuk.

Kendimizi başka ailelerle bir kamyonda üst üste, İran sınırına doğru giderken bulduk, çünkü başka çıkış yolu yoktu. Birkaç kilometre sonra, bitik bir halde, bohçamız sırtımızda kamyondan indik. İran polisinin gözetimi altında sınırı geçtik

ve topuklarımız üzerinde çömelmiş bir şekilde, askerlerle çevrilmiş küçük bir tepeye tıkıldık. Etrafımdaki tüm bu insanlarla, koyu renk elbiseleri içinde çömelmiş, başlarını dizlerinin arasına gömerek hıçkıra hıçkıra ağlayan kadınlarla, mezarlıktaymışım hissine kapıldım. Bitmiştik ve ben ağlamaya başladım. Çadırlarla kurulmuş bir kampa götürüldük. Bu, Birleşmiş Milletler'in bir armağanıydı. Biz mülteciydik.

Ardından başları önlerinde, yenik düşmüş erkekler geldi. Aralarında iki ağabeyim ve General Barzani'nin özel teknisyeni babam da vardı. SAVAK'ın korkusundan, İranlıların ihanetini haykıramıyorduk.

Onlarca mülteci kampı İran sınırı boyunca uzanıyordu. SAVAK'tan izin belgesi olmaksızın kamplardan çıkmamız yasaktı. Oysa bu toprak da Kürt toprağıydı; Nawpırdan'daki genç öğretmenimizin çizdiği gibi, burası kalbimizin çeyreklerinden birisiydi. Jiyan'ı aramaya koyuldum, ama boşuna. Bir çadırın önünden geçerken, bir adamın inlediğini duydum: Timar'dı bu, Suriye'den gelen iki müzisyenden birisi. Yağmur yağmaya başladı; kampımız bir çamur deryasına dönüştü.

Yaz cehennem sıcağıyla geçti, kış ise, o sene kamçı gibi sert bir soğukla geri geldi.

Başka bir kampa götürüldük. Artık, merkezi bir koridoru olan uzun hangarlarda yaşıyorduk. Merkezi koridorun iki yanında kare hücreler vardı ve her aileye bunlardan bir tane veriliyordu. Zaman hareketsiz hale geldi; hiçbir işimiz yoktu. Birkaç oğlanla birlikte, kampta köpekler gibi dört dönmek için hangarlardan kaçıyorduk. Bir defasında, ağabeyim Dilovan'ı arkadaşlarıyla kuytu bir köşede gördüm ve yanlarına gitmek istedim, ama bana uzaklaşmamı işaret etti; içki içip sarhoş oluyorlardı.

Akşamleyin döndüğümde, Dilovan'ın hücresinde uzanmış olduğunu gördüm. Hıçkırıyordu ve kapalı gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Durmadan bağırıyordu: "Savaşmak için dağlarımıza dönmek istiyorum." Bir tencereye kusuyordu ve karısı ağzını siliyordu. Günden güne aynı sahne tekrarlanıyordu, kendisi ve diğerleri için.

Dersler yeniden başladı. Hâlâ hâkim ya da avukat olmak istiyordum ve hâlâ Jiyan'ı arıyordum. Ama içten içe onu bir daha asla görmeyeceğimi biliyordum, ne onu, ne de Kürdistan'ı.

Hangarın, amcam Evdal Han ve ailesinin oturduğu köşesinden geçerken saz sesi duydum. Bakmaya gittim ve Jiyan'la beraber Kürdistan'ın Sesi için şarkılar kaydettiğimiz, Suriye'den gelen diğer şarkıcı Mıhemed Şêxo'yu gördüm. Eskisinden daha da zayıftı. Sadece sesi değişmemişti; hâlâ o kadar güzeldi. Bana gülümsedi ve kafamda yer eden şarkısının sözleriyle çıktım odadan: "Zaman geçtikçe, yürek atışlarım yavaşlıyor sevgilim..."

Babam bana biraz cep harçlığı verdi. Benden yaşça biraz daha büyük olan bir arkadaşla, birkaç saatlik bir izin elde ettik ve Mahabad'a gittik. Mahabad; Kürt Cumhuriyeti'nin başkenti ve Mustafa Barzani'nin 1946'da general olduğu şehir. Ama aynı zamanda, Kürt Cumhurbaşkanı Qazi Muhammed'in İranlılar tarafından, daha bir yıl geçmeden 1947 Martında asıldığı şehir.

Mahabad'da herkes Kürtçe konuşuyordu, ama hiç kimse siyasetten bahsetmiyordu; korku hakimdi. Bir pankart üzerinde şu okunuyordu: "Şah'ın emirleri, Allah'ın emirleridir." Bir kebap yemek için durduk ve küçük lokantanın sahibi para öde-

memizi istemedi; bizim birer mülteci, birer yenilgi Kürdü olduğumuzu anlamıştı. Çok geveze olan arkadaşım patrona sordu: "Neden Kürdistan'ın bu bölümünü bağımsızlaştırmak için Şah'a karşı direnmiyorsunuz?" Patron uzun uzun düşündükten sonra kafasını kaşıyarak yanıtladı: "Eğer Şah bize öyle emir verirse boyun eğeriz."

Patron bize şehirde bir sinema olduğunu söyledi, oraya gitmeye karar verdik. Bir İran filmi oynuyordu. Görüntünün perde üzerinde belirdiğini görünce çok heyecanlandım. Gün gelecek filmlerde Kürtleri oynatacağım diye yeniden söz verdim kendi kendime.

SAVAK, bize bir affın çıktığını ve evlerimize dönebileceğimizi açıklamak üzere helikopterle gelen bir Irak bakanını dinlememiz için kamptaki tüm Kürtleri çağırdı. Onu ciddiye almadık; bir tuzaktı bu. Bağdatlı darbecilere kim güvenebilirdi ki? Baasçı bakan yuhalandı ve her şey çığırından çıktı: Bir bacağı kırıldı, kısa sürede kanlar içinde kaldı. Öfkeden kudurmuş bir halde diğerleriyle birlikte bakana vuruyordum. Bunun üzerine SAVAK kalabalığa ateş açtı, on iki kişiyi öldürdü. Korumaları tarafından götürülen bakan, hakaret ve tükürüklerin aarasında helikopteriyle havalandı. Bu ziyaretin ardından herkes kendini sorgulamaya başladı; nihayetinde, gözetim altındaydık, belirsiz bir gelecekle bu kampa sığınmış ne yapıyorduk biz?

Bazı aileler Amerika Birleşik Devletleri, bazıları da Kanada için vize almayı başardılar. Neden biz de göç etmiyorduk? Babam bu konuyu tartışmak için bir aile toplantısı düzenledi. Herkes şimdiden kendini Amerika'da görüyordu, babam bir gazeteci, annem bir süpermarket yöneticisi, ağabeyim general olmuş, ben ise büyük bir Kürt filmi yaptığımı hayal ediyordum. Bunun üzerine annem erkek kardeşlerinden, meyveliğinden ve nar ağaçlarından bahsetmeye koyuldu, babam kale-

eviyle, dostlarıyla ve toprağıyla devanı etti ve ben, keklikleri-mi, kuzenim Çeto'nun güvercinlerini, okulumu, ırmağımı düşünüyordum, hepimiz ağlamaya başladık.

Karar verilmişti, eve dönüyorduk. Ve babam konuşmayı sonuca bağladı: "Toprağımız üzerinde ölmek, Şah'ın hizmetindeki milis erleri ya da Amerika'da göçmen olmaktan çok daha onurlu bir harekettir." Az sayıdaki eşyalarımızı topladık. Okul belgemi almaya gittim, sınıra doğru yola çıktık.

Yolumuzun üzerinde, bizim gibi Iraklı otoritelere teslim olmaya giden birçok aile vardı. Kamyonet nihayet durdu, indik ve cılız bohçalarımızı sırtımıza yükledikten ve İranlı askerleri arkamızda bıraktıktan sonra, iki ordunun arasında bulunan tarafsız bölgede birkaç yüz metre ilerledik. Uzaktan, İranlıların "güle güle" dediklerini duyduk, ama arkamızı dönecek cesareti bulamadık. Irak ordusunun gözetimine girmiştik bile.

Sınırda büyük bir pankart bizi bekliyordu: "Anavatan topraklarına hoşgeldiniz." Iraklı subay ve askerler, sevimli hareketlerle yanımıza gelip, eşyalarımızı taşımamıza yardım ettiler. Hâlâ İran hatlarının diğer tarafında olan arkamızdaki Kürtler, dikkatle bizim için yapılan karşılamayı izliyorlardı ve kaçamak bir şekilde arkama döndüğümde, bazılarının bizim peşimizden geldiklerini gördüm. Yanımızda hâlâ askerler olmak üzere küçük bir tepeyi aştık ve İran tamamen arkamızda kaldı.

Askerlerin davranışları o andan sonra hemen değişti. Bohçalarımızı bir askeri kamyona attılar ve binmemizi emrettiler. İki asker, silahlarını bize doğrultmuş, etrafımızı sarmıştı. Ve avda hemcinslerini çekmek için yem olarak kullanılan keklikler geldi gözümün önüne. İşte biz bu hale gelmiştik ve ben kendimi suçlu hissediyordum. Yem olarak kullanılmıştık; baş-

kaları peşimizden gelecek, aynı kaderi paylaşacaktı.

Bir kilometre sonra kamyon durdu, ellerimizi başımızın üzerine koyarak kamyondan inmemiz emredildi. Kamyonun yüksek tabanından atlamak gerekiyordu; annem yere düştü, bir asker ona çabuk kalksın diye bağırdı, ardından askerlerle etrafımız sarılmış bir biçimde, erkekler ve kadınlar ayrıldı. Soyunmamız emredilen bir binaya götürüldük. Utanıyorduk, ama askerlerin tehdidi altında başka çaremiz yoktu. Ellerim başımın üzerinde, babamın yanında çıplak olarak kalakaldım. Ona bakmaya cesaret edemiyordum. Askerler giysilerimizin en ufak kıvrımlarını bile ararken, babamın onuru kırılmış, elleriyle cinsel organını saklıyor ve bacakları utancından titriyordu. Bir asker, onu ellerini başına koyması için zorladı; süngüsüyle bacaklarını ayırmaya mecbur etti ve silahını ona batırarak kendi etrafında dönmesine sebep oldu. Arama bittikten sonra yeniden giyinebildik. Utanç içerisinde annemi, kız kardeşlerimi, yengelerimi, onların nelere maruz kaldıklarını düşünüyordum ve bu duruma düşmektense, keşke İran kamplarında ölseydik diye geçirdim aklımdan.

Yan taraftaki binada, bir subay hiç hesaba katmıyormuş gibi göründüğü kimliklerimizle bizi bekliyordu. İsimlerimizi, doğum yerleri ve tarihlerini söylememiz gerekiyordu. Mesleği konusunda babamın ne diyeceğini merak ediyordum ve ilk kez gururla "generalin özel teknisyeniyim", diye cevap vermedi, "fırıncı", dedi sadece. Sıra bize gelince biz de mesleklerimizi söyledik: Rustem ve benim için öğrenci, büyük ağabeyim Dilovan için öğretmen. Subay aşağılayarak, Amerika'ya güvendiğimiz ve Baas Irak'ına meydan okuduğumuz için bize eşekler diye hakaret etti.

Ve bir de Kürdistan konusundaki çılgın hayallerimiz için...

Vesikalık fotoğraf seansı için başka bir odaya geçtik. Yine erkekler ve kadınlar olarak hep beraberdik ve lambalardan yü-

zü aydınlanan annemi fotoğraf makinesinin önünde gördüm. Sağ tarafını dönmüş, profilden duruyordu. Askeri fotoğrafçı, ona makineye yüzünü dönmesini emretti, ama o kıpırdamadı. Adam emrini tekrarladı, ama sonuç aynıydı: Annem Arapçayı anlamıyordu. Adam anneme yaklaştı, onun kafasını çevirdi: Annemin beyaz bir buluta benzeyen bir leke bulunan sol gözü görmüyordu. Yüzü solgun, ifadesizdi. Fotoğraf seansı bitince birinci subayın yanına döndük. Boş bir kâğıdın alt bölümüne, hepimizin birer parmak izini bastırdı ve dışarıda beklememiz emredildi.

Hepimiz, Iraklı askerlerin zafer dolu bakışları altında, topuklarımızın üstüne çömelmiştik. Tepenin arkasındaki sınırın dikenli tellerini hayal ediyordum, kısa bir süre önce bizim yaptığımız gibi, başka bir aile daha geçiyordu oradan. Babam belli belirsiz anneme doğru dönerek kulağına şöyle fısıldadı: "Amerika Birleşik Devletleri'ne kaçsak nasıl olur?" Annem cevap verme zahmetine bile girmedi. Rustem, bir yandan da etrafımızdaki askerlere bakarak sordu: "Nasıl?" "Bu hâlâ mümkün; sınır önümüzde, dedi babam. Oraya ulaştık mı, dosdoğru Tahran'daki Amerikan Büyükelçiliği'ne gideriz." Başını eğmiş, bir çalıyla yere bir şeyler çizen büyük ağabeyim Dilovan sadece şöyle dedi: "Bitti baba, her şeyimizi kaybettik." Babam tütün tabakasını çıkardı, bir sigara sardı.

Bir asker geldi, peşinden gitmemizi emretti. Bizi, tabancasını masanın üzerine koymuş olan sivil bir adamın beklediği bir büroya götürdü. Adam elinde bir tomar kâğıt tutuyordu. Bizi saydı, yoklama yaptı, ardından tomarı babama uzattı: "İşte yeni kimlikleriniz, artık gidebilirsiniz." Babam kâğıtları aldı ve kuşkuyla sordu: "Gidebilir miyiz?" "Evet, evinize dönün"; bürodan çıktık.

Eşyalarımızı geri aldık, bir asker bize ileride bekleyen taksileri işaret etti. Son bir kontrolden sonra hepimiz bir taksiye

yığıldık ve nihayet Akre'ye gitmek üzere yola koyulduk.

Babam yol boyunca yeni kimlıklerimize baktı: Fotoğraf, isim, doğum yeri... Kırmızıyla yazılmış bir kelime tüm sayfayı kaplıyordu: Aydun (Yeniden sade yurraş gibi yaşayan). Polis, Akre'nin girişinde kimliklerimizi kontrol ederken, başımızın üzerinde büyük bir pankart gördüm, yazının iki tarafında Başkan El-Bekr'in ve Başkan Yardımcısı Saddam Hüseyin'in resimleri vardı, üstünde şöyle yazıyordu: *Umma Arabia wahida zat. Risaala halida*, "Arap milleti birdir. Tanrısal bir mesaj taşımaktadır."

Bu sefer 1970'teki gibi mahallemizden kimse gelip bizi karşılamadı. Kimse bizi öpmek ve evimize kadar eşlik etmek için koşmadı. Ev ayaktaydı ama içinde başkaları vardı. Kapının önünde çocuklar oynuyordu. Bir adamla bir kadın çıktı dışarı; kendimizi evin sahipleri olarak tanıttık. Adam böyle bir şeyden haberi olmadığı cevabını verdi. "Ama bu ev bizim", dedi babam. "Yarın gelin, yeniden konuşalım." Üç ay geçti, adamla ailesi hâlâ evimizde yaşıyordu. İkinci sınıf vatandaş olarak fişlendiğimizi ve ona karşı hiçbir iddiada bulunamayacağımızı biliyordu.

Amcam Evdal Han'ın televizyonlu evine yerleştik. O hâlâ İran'daki kamptaydı, rüzgârın alıp götürdüğü umut melodilerinin uzun boylu ve zayıf şarkıcısı, saz çalan Mıhemed Şêxo ile birlikte şarkı söylerken hayal ediyordum onu.

Amcam öldüğünde, ona karşı saygılarından dolayı vücudunu kendi toprağına gömmek isteyen ailesi, Iraklılara teslim ol-

du. Bunun üzerine evi amcamın dulu olan yengeme ve altı çocuğuna bırakmak durumunda kaldık.

Ardından babam evimizi hâlâ işgal eden adamı görmeye gitti. Gözlerinin içine bakarak şöyle dedi: "Kardeşim, bu ev bana ait; -avuçlarını kocaman açıp göstererek- onu kendi ellerimle ve çocuklarımın yardımıyla yaptım. Bir önceki evim yıkıldı ve ateşe verildi. Bu, benim kanım. Burada öleceğim. Ben bir *aydın*um ama beni iyi dinle: Tüm Irak hükümeti seninle olsa bile, bir hafta içinde evi boşaltmazsan seni öldürürüm." Üç gün sonra evimiz boştu.

Yeniyetme hayatıma geri döndüm. Bir gün kuzenim Çeto ve diğer yedi arkadaşla badem toplamak için mezarlığa gittik, ama ağacın üzerinde bir tane bile badem kalmamıştı; sanki hepsini ölüler yemişti. Mezarlığın karşısında çıplak bir tepe vardı, orada Sılo'nun eşeğini gördük. Bu, özgür bir eşekti: Artık hiçbir işe yaramıyordu, cılızdı, hastaydı, Sılo tarafından terkedilmiş, bir kurt ya da vahşi bir köpek tarafından yenilmeye mahkûmdu. Eşek, tek ağacın birkaç yaprağından yiyebilmek için tepenin yarısına kadar tırmanmıştı. Fakat amacına ulaşmasına çok az kala düşmüştü. Yaklaştık. Ayağa kalkmaya çalıştı. Onu tepenin yukarısına doğru ittik. Çeto kenarda duruyordu; ne yapacağımızı biliyordu, ama şiddetimizi önlemek için elinden bir şey gelmiyordu.

Doruğa varınca eşeği yarıktan aşağı attık, zavallı hayvanın kendi etrafında dibe kadar yuvarlanmasına gülüyorduk. Çeto alaylarımıza maruz kalmamak için acısını sakladı. Ama ona takılmak için cambaz güvercinlerinden bahsettik. Remo onun yerine cevap verdi: "Cambaz güvercinlerin dönemi bitti... Şimdi Dilma (küskün) var." Çeto güvercinlerinin yerine bir dişi kedi almıştı; bizim için kedi, kadınlara mahsus bir hay-

vandı. Babasının, yani dayımın ölümünden beri, tek erkek çocuk olan zavallı Çeto'nun evdeki kadınlar tarafından, annesi, iki kız kardeşi ve iki yengesi, çok şımartıldığını düşünüyorduk.

İyice rahatladıktan sonra tepeden koşarak aşağı indik ve her sekizimiz de, tıkınmak için devasa bir beyaz dut ağacına çıktık. Doyduktan sonra, meyvelerimizi cinsel organlarımızın üzerlerinde ezerek mastürbasyon yapmaya başladık: İlk boşalan kazanıyordu. Bu benim ilk mastürbasyonumdu, Zorab kazandı.

Dağlarda ve İran'da geçirdiğim dönemlere ait okul belgelerim geçerli olmadığı için aynı okulda, aynı sınıfta, aynı sırada buldum kendimi. Dört yıl geri kalmıştım. Arapça eğitime yeniden başlamak zorunda kaldım. Yıl sonu sınavında başarılı oldum ve nihayet ortaokula geçtim. Birinci sayfalarında cumhurbaşkanının resmi ve arka kapakta kaçınılmaz yazı *Umma Arabiye*..., "Arap milleti birdir..."in olduğu yeni kitaplar verildi bana. Okulumun adı değişmişti: Artık Barış Okulu değildi; Baas Okulu'ydu. Müdürün bürosunun yanında, Baas Partisi'nin üyelerine mahsus sarkık, kalın bir bıyığı olan bir adam tarafından bazen kullanılan küçük bir oda vardı: Adam orada Baasçı öğrencilerle görüşüyordu. Tüm okul, partinin iktidara gelişinin onuncu yılını kutlamak için hazırlanıyordu. Kalın bıyıklı adamın odasına çağrıldım. Kapısının üzerinde "Girmek yasaktır" yazılıydı. Odada başka arkadaşlarla buldum kendimi; en iyi sesleri seçmek için adam hepimizi tek tek dinledi. Benim sıram geldiğinde, hiçbir Arap şarkısı bilmediğimi fark etti ve dışarı çıkmamı emretti. Mutlulukla çıktım oradan. Fakat hemen arkasından geri çağırdı ve parmağını bana doğrultarak gidip saçlarımı kestirmemi söyledi: "Iraklı gençlerin

temiz ve disiplinli olmaları gerekir." Dersler biter bitmez, komünist berber Abdullah'ın dükkânına koştum. Aynanın önünde artık Kürt kızının tablosu yoktu; bunun yerine başkanın büyük bir fotoğrafı konmuştu. Şehrin hiçbir yerinde Ressam Sami'nin tablolarından bulamadım. Bazen şehir merkezinin belli bir yerinde rastlıyordum ona: Sırtını duvara yaslayıp tek ayak üzerinde ayakta duruyor, dudaklarında bir sigarayla saatlerce şehre bakıyordu. Sigarasından geriye sadece izmarit kaldığında, çok ağır bir hareketle onu ağzından alıyor ve yerde eziyordu. Oradan geçenler, sanki düşüncelerini bölmemek için onu kısaca selamlıyorlardı ve o sakin sakin cevap veriyordu: "Roj baş!" (İyi günler!) Onu ne zaman görsem kenarda usulca duruyor ve bakışlarını izliyordum. Hep aynı şeylere bakıyordu: İplerin üzerinde kuruyan çamaşırlar, damlardaki parlak sacdan yapılmış su varilleri, evlerine girip çıkan hüzünlü, silik insanlar. Böyle bir manzara önünde saatlerce ne düşünüyor olabilirdi?

Küçük adımlarla uzaklaşıyor ve kalabalık arasında gözden kayboluyordu.

Yeniden resim yapmaya başladım. Sami gibi büyük bir ressam olmak istiyordum. Okulda bir resim sergisi düzenlendi; en iyi tablolarımdan birkaçını götürdüm. Bu sergiye katılacağım için çok heyecanlıydım. Bir önceki gün sergi sorumlusu tarafından çağrıldım. Tablolarından birisi duvara yaslanmıştı: Bu, gözlerini gökyüzüne dikmiş, zincirli bir adamın temsiliydi.

Bu tabloyu resmettiğim sırada, adamın ten renginin benimkiyle aynı olduğunu, fakat bu renkten memnun kalmayarak onu tamamen siyaha boyadığımı hatırladım. Sergi sorumlusu bana neden bu kadar zayıf bir adam resmettiğimi sordu: "Sanki Iraklılar açlıktan ölüyorlar. Peki ya bu zincirler? Bütün

bunların anlamı ne?" Kendimi savunmak için şöyle dedim: "Bu bir Iraklı değil, bir Afrikalı." Bana başka şeyler resmetmemi söyledi: Baas'ın icraatları, petrolün ulusallaştırılması, Filistinlilerin Siyonizme ve emperyalizme karşı direnişi. "Ben henüz genç bir ressamım", diye yanıtladım, "tüm bu konuları resmetmeye vaktim olmadı, ama şüphesiz onları da yaparım." Tablolarım bana geri verildi: Sergi için reddedilmiştim.

1979 ilkbaharının son günleri pek sıcaktı. Babamın aceleci adımlarla eve geldiğini gördüm. Gözleri parlıyordu ve evin eşiğine bile varmadan, alışkanlığı olduğu üzere yürürken kuşağını çözmeye başladı. *Aydun* olduğumuzdan beri onu hiç böyle hareketli görmemiştim. Bir şeyler olduğunu sezinledim. Evin önüne gelince annemi çağırdı. Daha annem kapının önünde belirir belirmez ona kuşağını attı ve şunu söyleyerek içeri sürükledi annemi: "Heybet, savaşmak için dağlara geri dönen insanlar var!" Annem ağzı açık kalarak durdu. Bunun onun için iyi bir haber olduğunu zannettim, ama yanılmıştım; "Ne işe yarayacaksa..." deyiverdi ve uzun bir sessizlik oldu. Ardından babam parmağını kaldırarak bana yaklaştı: "Beni iyi dinle oğlum, duymuş olduğun şey buradan çıkmamalı. Hükümetin en ufak bir şüphesi olursa, hepimiz büyük tehlikeye gireriz; biz *aydunuz*, hepimiz birer şüpheliyiz."

Birer *aydun* olarak, üniversitelerde, memuriyetlerde, tüm hassas görevlerde bir sürü işi yapmaya hakkımız yoktu. Aslında bu kural tüm Kürtlere uygulanıyordu. Hükümetin hoşuna gitmeyecek tek bir kelime söylemek yeterliydi ve o kişi ortadan kayboluyordu. Sokaklar, mahalleler, tepeler gibi, camiler de "Baas Camii" diye adlandırılıyordu. Her şey "Baas"ın bir şeyiydi, hatta kerhaneler bile. Herkes "Şapkanı tut ki, rüzgâr götürmesin" atasözüne uyuyordu.

Tüm Arap ülkelerinden yüz binlerce işçi geliyordu bölgeye. Aydunların ve birçok başka Kürdün atılmasıyla boşalan işlere giriyorlardı. *Umma Arabiye*'nin zaferiyle, ülkemiz, dağlarımızda rahatlamaya gelen Körfez Arapları ve Iraklılar için bir turizm cenneti haline geldi. Her yerde büyük oteller, kampingler ve villalar yükseliyordu. Kürtler tamamıyla ezilmişlerdi. Arap turistler, sık sık bize aşağılayıcı gözlerle bakarak, entarileriyle sokaklarda geziniyorlardı. Batılı turistler bile vardı, ama onlar, bizimle hiçbir temasta bulunmamaları için, Muhaberat tarafından gözetiliyorlardı. Şehrimiz eskisine oranla biraz daha hareketlenmişti, ama bizim moralimiz bozuktu.

Okul tatili sırasında Akre'den ayrılmaya karar verdim. Her şeye meraklıydım ve Kürt başkaldırısından önce hiç turist olmayan Duhok bölgesinde iş aramaya gittim. Sersıng'deki sinemada bir makinist arandığını öğrendim. Hemen oraya gittim; benim için daha iyi bir iş olamazdı. Filmler görebilecektim ve bu, bir çıraklık olacaktı. Uzun boylu, esmer bir adam tarafından karşılandım. Kürt aksanıyla konuştuğum Arapça, bir kuşu bile kandıramazdı! Adam bana sakince sordu: "Kürdistan Yurtsever Birliği'nden mi, yoksa Kürdistan Demokrat Partisi'nden misin?" Benim bir gaf yapmamı bekliyordu. İstihbarattan bir adamdı bu. Ben de onun kadar sakin bir şekilde yanıtladım: "Ben öğrenciyim." Adamı salonun öbür tarafından birisi çağırdı ve o da bana öğleden sonrası için randevu verdi. Ama ben geri gelmemeyi tercih ettim ve şehirden yok oldum.

Sokaklar insan doluydu; bu cennette mutluluk içindeki Arap çocuklarını görüyordum; Kürtler kaldırımlar üzerinde serinletici meyve suları, yoğurt satıyorlardı. Sersıng'den ayrıldım ve içinde karavanların bulunduğu bir kampingi olan Anişke'ye vardım. Hükümet tarafından görevlendirilmiş Kürt bir elektrikçinin çırağı oldum. Sulav'daki, etrafı dağlarla çevrili bir tepenin üzerinde bulunan, devletin lüks bir otelinde

kalıyorduk. Durmadan aynı kasedi yüksek sesle dinleyen bir adamla paylaşıyordum odamı. Elektrikçi çırağıydım, ama bir sürü başka iş yapmam gerekiyordu: Havuzu temizlemek, mutfakta yardım etmek... Buradaki her şey devlete aitti ve hepimiz onun işçileriydik.

Bir karavandaki elektriği tamir etmek için çağrıldığımda, elli-altmış yaşlarında iki Bağdatlı adamla karşılaştım. Bir ağacın altında rakı içiyorlardı. Yaklaştığımda saçlarının boyalı olduğunu fark ettim. Görüldüğü kadarıyla zenginlerdi; belki de yüksek memurlardı bunlar... Bana karavanı göstererek neyin çalışmadığını açıkladılar ve ben de alet edevat çantamla oraya gittim. İçeride, büyük bir yatağa uzanmış, on yaşlarında çok güzel bir oğlan gördüm. İri gözleriyle sabit bir şekilde tavanı seyrediyordu. Onunla tek kelime konuşmaksızın tamiratı yaptım. Dışarı çıktığımda, Bağdatlılardan birisi kuşkulanarak kalktı, oğlana bakmak için karavana gitti. Ardından beni onlarla birlikte içmeye davet ettiler, çünkü ben de gençtim. Yüreğim nefretle ağırlaşarak, zoraki bir gülümsemeyle reddettim.

Otele geri geldiğimde, oda arkadaşımı uzanmış, kasedini yine yüksek sesle dinlerken buldum. Duşumu aldığım sırada, bir otel görevlisi beni almaya geldi. Müdür bizi görmek istiyordu. Hiç rahat değildim. Tabii ki o da partinin bir üyesiydi; onu bazen, bir erkek ve kadın grubunun eşliğinde, havuzun başında hep aynı masada, ülkemin muhteşem manzarasına karşı otururken görürdüm. Doğanın güzelliğini tattığı için onu kıskanırdım. Tepelerin ve dağların benim kız kardeşlerim olduğu ve müdürün onları bakışlarıyla soyduğu hissine kapılırdım.

Arkadaşıma müdürün bizi görmek istediğini hatırlatarak

aşağı indiğimde saat 19:30'du, tarih 14 Temmuz 1979'du. Müziğine dalmış olan arkadaşım kesinlikle tepki vermedi: "Kız komşulara gitmek için babasının evinden çıktı. Bana merhaba demeden geçti. Belki de güzel kız öfkelenmiştir..."

Merdivenlerden bir suçlu gibi indim: Belki de benim hakkımda şüpheler vardı? Belki de birisi beni uyduruk bir bahaneyle ihbar etmişti? Otelin tüm görevlilerinin toplandığı büyük salona girdim. Şaşırdım; müdür dışında herkes neşeli görünüyordu ve masalarda şampanya şişeleri vardı. Hemen bir düğün ya da bir doğumgünü olduğunu düşündüm. Oda arkadaşım en son geldi ve salonun giriş kapısına yaslandı.

Yeşil bir takım elbise giymiş olan müdür kollarını açtı, bizi oturmaya davet etti, kendi de oturdu. Hâlâ neden çağrıldığımı bilmiyordum. Müdürün ne diyeceğini sabırsızlıkla bekleyerek ona bakıyordum; o, nasıl başlayacağını düşünüyordu. Sonunda konuyu açtı: Bu akşam saat sekizde Başkan Ahmed Hasan el-Bekr..." Başkanın adını duyar duymaz otomatikman alkışladık, ama müdür bizi durdurarak ekledi; "istifa etti." Salona sessizlik çöktü. Hemen bir darbe olduğunu düşündüm, fakat müdür konuşmasına devam etti: "Ve Sayın Başkan Yardımcısı Saddam Hüseyin, Sayın Başkan oldu." Alkışlamamız gerekip gerekmediğini bilemiyorduk. Saatine baktı ve televizyonu açtı. El-Bekr'in şahsen ekranda belirdiğini gördük. Müdürün bize söylediklerini neredeyse kelimesi kelimesine tekrarladı ve demecini şöyle bitirdi: "Halk ve Baasçılar yeni başkana sadık kalsın." Başkanı hiç bu kadar yıkılmış durumda görmemiştik. Başkan El-Bekr'in, gerçekte kendisinden daha güçlü olan başkan yardımcısının gücüne sahip olmayı istediğini uzun süredir biliyorduk...

Ardından ekranı kaplama sırası yeni başkan Saddam Hüseyin'e geldi. Sunucunun heyecanlı bir yorumu, Baas'ın ihtişamını anlatan marşlar ve Arap milletinin "tanrısal mesajı" eşlik

ediyordu portresine. Şampanya şişeleri bu askeri müziklerin ritmiyle açıldı. Bu içkiden ilk kez tadıyordum; yeni başkanın isteği üzerine, bunları Baas Partisi hediye etmişti. Biz içerken müdür dışarı çıktı. Otelin içinde eski ve yeni başkanın büyük portreleri vardı. "Kokteylin" hemen ardından, El-Bekr'in portrelerinin indirilmesi emredildi. Yeni başkanı 1968'den beri iyi tanıyordum, babamın radyosu Saddam'dan, yani "Tıkrit haydutu"ndan bahsederdi hep. Onunla büyümüştüm. Kimse yorum yapmaksızın odalarımıza döndük. Saddam daha başkan yardımcısıyken korkuyorduk ondan; şimdi başkan olduğuna göre, yapabileceğimiz en iyi şey gidip derin bir uykuya dalmaktı.

Görevimin bitmesine on gün kala kapıya konuldum: Baasçı Gençler kartım yoktu. Daha ziyade memnun olmuştum; ailemi özlemiştim: İlk kez onlardan uzakta kalıyordum ve dolu dolu bir yazdan sonra evime dönüyordum.

Okullar açıldığında yeni bir matematik öğretmeni geldi. Onu görür görmez Arap ve Baasçı olduğunu tahmin ettim ve dirseklerim sıranın üzerinde, başım ellerimin arasında kendi kendime şöyle dedim: "Zaten matematikte sıfırım; bu öğretmenle artık mahvolacağım!" Kara tahtanın önünde volta atıyordu ve kendini tanıttı: "Adım Yakup" ardından hepimiz tek tek adlarımızı söyledik. Bize bakmadan, tahtanın önünde gezinmeyi sürdürerek sordu: "Hangi lehçeyi konuşuyorsunuz?" Sorusunun bir tuzak olduğundan emindim. Kimse cevap vermedi. Kontrol edilemez bir yurtseverlik gururuna kapılarak, sert bir tonla şöyle dedim: "Bir lehçe sözkonusu değil. Biz Kürdüz, işte o kadar." Öğretmen durdu: "Kardeşim, sakin ol! Ben de Kürdüm." Hepimizi şaşırttı; ona inanamayarak baktık. Ertesi gün onu Dilovan'ın arkadaşı Cemil'le dolaşırken görünce tüm şüphelerim dağıldı.

Ağabeyim ne zaman eve gelse, meyveliğimize sığınarak saatlerce Cemil'le konuşuyordu. Direnişten bahsediyorlardı. Ve Kürtlerin dağlar dışında başka dostu olmadığını söylüyorlardı. Bir *aydun* olarak, artık Dilovan öğretmenlik yapamıyordu. Yeni bir iş aramak zorunda kalmıştı ve Erbil'deki bir terzinin yanında iş bulmuştu.

Yakup hakkında yanılmamıştım; bizim siyasi hassasiyetimizi öğrenmek istiyordu, ama bunu iyi bir niyetle yapmıştı. Onu çok cesur bir adam olarak görüyordum, çünkü okullardakilerin büyük bir bölümü Baas için çalışıyordu. Kısa sürede arkadaş olduk ve evine davet ederek, Bernard Shaw ve Régis Debray'nin kitaplarını verdi bana. Bunları okumak için bir haftam vardı; sırada okunacak başka şeyler vardı, çünkü bu kitaplar yasaktı. Gorki'nin *Ana*'sını da okudum ve Sartre'ın *Varlık ve Hiçlik*'ini, büyük ihtimalle Arap çevirmen gibi hiçbir şey anlamaksızın bitirdim ve bir haftalık bir gecikmeyle geri verdim. Benim için bu yasak kitapları okumak, bir yurtseverlik göreviydi. Jack London'ın *Demir Ökçe*'sini bir çırpıda okudum ve Che'nin Ernesto ismini, bu kitabın kahramanına bir saygı ifadesi olarak aldığını öğrendim. Bütün bunlar arasında *Fransız İhtilali*'ni ve Nehru'nun içinde Kürtlerden de bahsettiği *Dünya Tarihinden Kesitler*'ini keşfettim. Kaçak derneğin okurları olarak, birbirimizi bazı cümleler ve sözcükler sayesinde tanıyorduk, ama çok silik davranmalıydık. Yakup, bana ödünç verdiği kitapların sayfaları arasına el ilanları koymaya başladı; tabii ki haberim vardı ve bu ilanlardan bir tanesinin bile üzerimde bulunduğu takdirde bunu hayatımla ödeyebileceğimi biliyordum. Baas gözlüyordu. Bağımsızlığın çılgın hayalinden vazgeçemiyorduk. 1975 yenilgisininin etkilerinden kurtuluyorduk. Kaçak örgütler yeniden kuruluyordu.

Bir gün Yakup, tabancayla birkaç kurşun sıkmaya cesaretim olup olmadığını sordu bana. Onu rahatlattım. Bana, on altı atımlık uzun namlulu ve dolu bir tabanca verdi. Bu, babamın Bırno'sundan çok daha eski ve paslıydı. Kendi kendime bunun çalışamayacağını söyledim. Yakup, bunu kullanmadan önce bir denememi tavsiye etti: "Islak bir yastığa ateş ediver." Tabancayı aldım, bir gazete kâğıdına sardım, paketi sıradan bir plastik torbaya koydum ve eve dönmeden önce etrafını domateslerle doldurdum. Bir tarafında Baas Partisi'nin bürolarının, diğer tarafında da Baasçı görevlilerin evlerinin bulunduğu bir sokaktan geçmem gerekiyordu. Buradan geçtiğim zamanlarda, şüphe uyandırmamak için bakışlarımı nereye yönelteceğimi asla bilemezdim. Sokağa girdim, ama partinin bürolarının önüne vardığımda, basamaklı sekinin üzerinden birisi beni çağırdı. Kafamı çevirdim ve Baas görevlilerinden olan bir öğretmenimi gördüm. Beni, bir öğretmenin öğrencisine seslendiği gibi değil, bir subayın bir askere seslendiği gibi çağırmıştı. Yanıma geldi ve bana sıradan sorular sordu: "Nasılsın? Dünyadan yeni haberler var mı?" Her şey yolunda gibi bir şeyler derken, bir yandan da eğer bununla yetinmezse silahımı çekip onu öldürmek için ve avcumun içi gibi bildiğim meyveliğimize varmak için ihtiyacım olan zamanı, koşarken engellenmemek için seçmem gereken güzergâhı düşünüyordum. Plastik torbama sadece şöyle bir baktı, bana sonsuzmuş gibi gelen bir dakika boyunca yanımda durdu, ardından bürosuna doğru geri gitti. Kalbim yavaş yavaş sakinleşti.

Eve vardığımda, tabancayı bir nar ağacının dibinde toprağa gömmek için dosdoğru meyveliğimize gittim. Birkaç gün sonra, silahı kullanacağım an yaklaşmaktayken, gizli yerime geri geldim ve anında toprağın karıştırıldığını fark ettim. Fakat tabanca hâlâ oradaydı. Ağabeyim Rustem geldi ve bana şunu dedi: "Eğer birisine ihtiyacınız olursa ben buradayım." Ağaçları

sulamaya giderken gizli yerimi keşfetmişti.

Günü geldiğinde meyveliğe gittim. Ağabeyim Dilovan arkadaşı Cemil'le birlikte oradaydı. Uzaklaşmalarını beklemem gerekiyordu. Zaman geçiyordu, yerlerinden kıpırdamıyorlardı ve randevu saati yaklaşıyordu. Sonunda gittiler, ama silahımı deneyecek vaktim kalmamıştı. Onu alarak, tam saat 20:00'de, güvenlik şefinin her akşam gelip içki içme alışkanlığı olan restoranın önünde olabilmek için koştum. Suikastimiz için belirlenen yerde başka bir arkadaş daha bekliyordu. Bir Arap zannedilebilecek öğretmenim Yakup, bizim yerlerimizde olduğumuzu görür görmez restorana girdi. Güvenlik şefinin bahçede oturup oturmadığını bize bildirmesi gerekiyordu. Biz de, duvarın üzerinden atlayarak onu öldürecektik. Hareket etmek için işaret beklediğimiz sırada, tanımadığım bir dördüncü arkadaş geldi ve her şeyi durdurmamızı emretti: Restoranın etrafı sivil polisler tarafından sarılmıştı.

Ağabeyim Dilovan ve arkadaşı Cemil ortadan kayboldular.

Onların sırlarını sadece yengem biliyordu. Üç ay sonra, babamın eski Rus radyosunda heyecanlı bir sesle haykıran ağabeyimi duyduk: "Burası Kürdistan'ın Sesi..." Bu, direnişin korsan radyosuydu. Ve *Ey Reqîb*..., "Ey düşman, içiniz rahatlasın, Kürt halkı yaşıyor..." diyen milli marşı yeniden duydum. Ama bu sefer babam, alışkanlık edindiği gibi "Bir yıl içerisinde özgür olacağız" demedi. Gözü açılmış bir şekilde radyoyu kapadı ve biz korktuk: Ağabeyimin sesi, onu tanıyan herkes tarafından saptanabilirdi ve bu hepimiz için çok tehlikeliydi. Annemin dediği gibi "kasırganın gözündeydik". Bunun için, bir komşu ağabeyimi duyduğunu söylediğinde, o sesin ona ait olduğunu şiddetle inkâr ediyorduk; ihbarlardan çekiniyorduk.

Okulda, kapısında "Girmek yasaktır" yazan odaya çağrıldım. Güvenlik görevlisi beni oturttu ve hemen sordu: "Eee, Baasçı Gençler'e kayıt yaptıracak mısın?" "Bu iyi bir örgüt, ama hiç düşünmedim bu konuyu", diye yanıtladım. Israr etti: "Dinle, okul, kitaplar, defterler, sizin için her şeyi yapan parti tarafından sağlanıyor. Ve biz partiye ve onun prensiplerine sadık kalmalıyız." Çenemde çıkmaya başlayan tüyleri kaşıyarak, bu durumdan kendimi kurtarmak için umutsuzca bir çare düşünüyordum. Adam beni izleyerek sordu: "Ne var senin oranda? Ho Chi Minh'in sakalı mı o?" Ben masum numarası yaparak "Onu tanımıyorum; bu daha çok Leonardo da Vinci'nin sakalı", dedim. Gitmeme izin vermeden önce ekledi: "Biz sabırlıyızdır. Düşünmek için biraz daha zamanın var." Kapının eşiğinde beni alıkoydu ve donuk bir sesle şöyle dedi: "Unutma, ağabeyinin kim olduğunu biliyoruz."

Yıkılmıştım. Demek güvenliğin adamları, ağabeyimin Kürt direnişinin yeni radyosunun spikeri olduğunu biliyorlardı. Benim için okuldaki günlerin sayılı olduğunu seziyordum. Ama en beteri bu değildi.

Başkanın yeni bir kararnamesi, on sekiz yaşını geçmiş ve diploma almamış bir öğrencinin askere gitmesi gerektiğini emrediyordu. Hâlâ ortaokuldaydım ve hesap edildiğinde, dört senelik gecikmeyle beraber asla on sekiz yaşında diploma alamazdım; ne hâkim, ne de avukat olacaktım.

Babam, belediyenin nüfus idaresinde çalışan bir memur tanıyordu. Tüm evraklarımı toparladı ve böylece belediyeye gittik. Pazardan etli butlu iki horoz satın aldı ve yolumuza devam ettik.

Memurun karşısına varınca oturduk, iki horoz ayaklarımın dibindeydi. Ve tartışma başladı: "Sizin için ne yapabilirim Şe-

ro Bey?" Babam ona doğru eğilerek konuşmaya başladı: "İşte buradaki oğlum Azad'ın doğumundan dört yıl önce, aynı ismi taşıyan bir başka oğlum olmuştu ve o öldü. Bu doğduğunda adını Azad koydum ve ikisinin de adı aynı olduğundan, birinci çocuğun kâğıtlarını ikincisi için kullandık. O dönemde yaş, okul ve askerlik sorunlarını düşünmüyordum. Şimdi birinci Azad'ın ölüm belgesini ve canlı olan bu ikincisinin doğum belgesini alarak durumu düzeltmek istiyorum. Yani bunun yaşını dört yıl küçültmek gerekiyor."

Memur uzun uzun düşündü, eski kayıtları açtı, sayfaları çevirdi, ayağa kalktı, defteri kapattı. "Bir oğlu yok etmek ve bunun doğmasını sağlamak çok zor." Babam devam etti: "Dinleyin, hayatta iki hayalim var: Birincisini size söyleyemem (ben ne olduğunu tahmin edebiliyordum); ikincisi, oğlumun hâkim ya da avukat olmak için üniversiteye gitmesi. Ve dileklerimden biri bile gerçekleşmeden ölüp gideceğim." Memur bir sigara yaktı. Babam iki horozun yeterli olmadığını fark etmişti. Ayağa kalkarak memura yaklaştı ve cebinden çıkardığı iki küpeyi uzattı ona: "Al, işte geriye kalan son altın mücevherlerimiz bunlar." Ve onları memurun avucunun içine koyarak şöyle ekledi: "Bir şeyler yap." Küpelere çabucak bir göz atan memur, bunları çekmecesine koydu: "Yarın geri gelin Şero Bey, ne yapabileceğime bakarım..." Evraklarımı ona bıraktık, babam bana iki horozu almamı işaret etti ve sonuca bağladı: "Oğluma evinizin nerede olduğunu söyleyin." Ertesi gün aynı büroya geri döndüğümüzde doğum tarihimin 1960'tan 1964'e geçtiğini gördüm ve memurun babama "Bunu yapıyorum çünkü ben iyi bir Kürt yurtseverim", diye fısıldadığını duydum. Şöyle düşündüm: Horozlar mı, yoksa yurtseverlik mi? Bunun önemi yoktu, sorunum hallolmuştu.

Yolun yarısına geldiğimizde babam bana durmamı işaret etti. Yorulmuştu, dinlenmek için oturdu. Bir sigara sardı, ilk kez

onun yaşlandığını fark ettim. Onların fedakârlıkları beni çok duygulandırmıştı: Eğitimime devam edebilmem için annemin son altın küpelerini vermişti. Yeniden yürümeye koyulduk. Güldüm ve ona şöyle dedim: "Baba, memur doğum tarihimi değiştirdi çünkü senin generalin özel teknisyeni olduğunu biliyordu." Bana yüzünü aydınlatan küçük bir gülümsemeyle baktı. Ardından yutkundu, uzun süre sessiz kaldı, yavaşça şunu söyledi: "Oğlum, üniversiteye gitmen gerek. Ama artık hâkim ya da avukat olmanı istemiyorum, kralın dönemini düşünerek böyle söylüyordum. Bugün başka bir dünyada yaşıyoruz, polis halk için çok çalışıyor, hatta hâkimin ve avukatın görevini yapıyor. İstediğini yap, önemli olan Şero Selim Malay'ın oğlu Azad'ın bir üniversite diploması alması." Durdu, gözlerimin içine baktı ve ekledi: "Söz mü?" "Söz", diye cevap verdim.

Uyanış yılları başladı: Resim, kitaplar, matematik öğretmenim, Sartre, Bernard Shaw, her şey çocukluğumdan çıkmama yardım ediyordu. Yeni arkadaşlarla tanıştım: Cemal, Ako, İmad... Cemal ziraat teknik lisesinde öğrenciydi, Ako normal öğretmenlik okuluna girmişti ve İmad grubumuzun müzisyeniydi. Çok güzel ut ve keman çalıyordu. Ako'nun evinde buluşmaktan hoşlanıyorduk. Özellikle de ben çünkü Ako'nun kız kardeşi Nazik beni seviyordu. Bu, kara gözlü, uzun saçlı, hayat dolu, ufak tefek bir esmerdi. Ne zaman evden ayrılsam, ceketimin cebine aşk mektupları koyuyor, beni kendine daha çok bağlamak için, "güzelliğimi" ve bana olan aşkını itiraf eden kelimelerin arasında, Kürdistan'dan, yurtseverlikten bahsediyordu. Bir odada oturuyor, iktidara işçi sınıfını getirerek Kürdistan'ı kurtarıyorduk. Komünist berber Abdullah'ın oğlu Cemal, bize Stalin'in görkeminden, Çavuşesku'dan, Brej-

nev'den, Heinrich Honecker'in dehasından, Enver Hoca'nın cesaretinden, Doğu ülkelerinin teknolojik gelişimlerinden karmakarışık bir şekilde bahsediyordu. "Ama nasıl oluyor da, bu büyük adamlar Saddam'ın arkadaşları oluyorlar?" O zaman Cemal bana şöyle cevap veriyordu: "Senin çok fazla Amerika'nın Sesi'ni dinleyen bir baban var." İmad bundan yararlanarak udunu çıkarıyor, şarkı söylemeye koyuluyorduk. Nazik ise çay ikram etme bahanesiyle, bana ateşli bakışlar atarak ikide bir geliyordu odaya.

Arkadaşlarım benden birkaç yaş büyüktü. Favorileri vardı, ama benim favori uzatmak için yeteri kadar sakalım yoktu hâlâ. Onun için annemin sürmesiyle favori çiziyordum kendime.

Perşembe ve cuma akşamlarımızı, Ermenilere ait olan bir barda geçiriyorduk. Meze yiyerek rakı içiyorduk, garsonlar bizi sanatçı zannediyorlardı. Bir akşam Ressam Sami'nin geldiğini gördüm. Bize selam verdi, gidip bir köşeye oturdu. Yalnız olmayı sevdiğini bildiğimiz için onu masamıza davet etmeye yanaşamıyorduk. Rakı ısmarladı, bir sigara yaktı. Onunla aynı bara gittiğim için mutluydum. Arkadaşlarımla bir kez daha, bir yandan da içki içerek dünyayı yeniden yaratıyorduk. Bizim ve Sami'nin dışında barda kimseler yoktu ve hararetli bir şekilde tartıştığımız halde, göründüğü kadarıyla garsonlar konuşmalarımıza dikkat etmiyorlardı. Sami'nin şu sözleri beni çok şaşırttı: "Biz Kürtlerden asla bir şey olmayacak. Biz lanetliyiz. Bu bizim kaderimiz. Tarihimize bakın, bu bölgenin en eski halkıyız, buna rağmen bizden sonra gelen Türklerin bir devletleri var, bizim hâlâ hiçbir şeyimiz yok." Ve parmağını şakağına doğrultarak: "Ama en garip olanı, katliamlara rağmen hâlâ burada olmamız. Keldaniler, Babilliler, Sümerler imparatorluklar kurdular, onlardan geriye hiçbir şey kalmadı. Bir şey olmamamıza karşın, biz hâlâ buradayız, dilimizi konuşuyoruz. Boyun eğmeyi reddediyoruz, başkaldırıyoruz ve hâlâ

hiçbir şey değiliz..." İmad gülümseyerek Sami'ye doğru döndü: "Söylediğin şey çelişkili." "Senin söz hakkın yok", diye cevap verdi Sami sakince, "sen imza attın." İmad'ın beti benzi soldu; sesini çıkaramadı. İmza atmak, Baas Partisi'ne kaydolmak anlamına geliyordu. Bağdat Müzik Konservatuarı gibi hassas bir okula başka türlü nasıl kabul edilebilirdi?

Gece olaysız bir şekilde sona erdi. Biz arkadaşları, İmad'ın sadece müziğe olan tutkusundan dolayı imza attığını biliyorduk. Ve parti üyesi olan İmad'la gözükmek, grubumuz için iyi bir kamuflajdı. Fakat Güvenlik bizimle oynamayı ve hepimizi şüpheye düşürmeyi biliyordu. Herkes birbirinden şüpheleniyordu, arkadaşlar, kardeşler... Ama atasözlerimizden birinin dediği gibi "Ağız, duvardaki bir delik değildir, bunu çamurla kapatamazsın".

Baasçıların iktidarı ele geçirmelerinin yıldönümü olan 17 Temmuz için Akre'nin büyük meydanındaki belediyenin etrafına hoparlörler yerleştirildi. Duvarlar, sloganlar ve başkanın resimleriyle süslenmişti. Baas'ın yerel başkanı konuşma yapacaktı ve öğrenciler, memurlar, herkes buna katılmak zorundaydı. Baas'ın yerel başkanı, konuşmalarına başkanı selamlayarak başladığı sırada oradaydım. Meydanda toplanmış olan insanların yarısı Güvenlik'in adamlarıydı: Alkışlamaya başladılar, biz de onları taklit ettik. Birisi bağırdı: "Yaşasın Sayın Başkan!" Hepimiz koro halinde tekrarladık: "Yaşasın Arap milletinin süvarisi!" Herkes hep bir ağızdan bağırıyordu. Konuşmacı nutkuna devam etti. Sükunet geri gelmişti ki, kalabalığın içinden birisi bağırdı: "Yaşasın General Barzani, yaşasın Kürdistan!" Güvenlik görevlileri, bu çığlığın geldiği yöne doğru her taraftan koşmaya başladılar: Bu, Ressam Sami'ydi. Protesto göstergesi olarak soyunmuştu. Güvenlik görevlilerinin

onu bir saman çöpü gibi yakaladıklarını gördük. Sami ise bağırmaya devam ediyordu: "Yaşasın özgürlük, yaşasın Kürdistan!" Bir daha ne Sami'yi, ne onun Kürt kadın resimlerini, ne de çizdiği general portrelerini gördüm.

Onun hakkında bildiğim tek şey, Kürtlerin yardımına gelsinler diye Kurt Waldheim'a, Jimmy Carter'a, Giscard d'Estaing'e mektuplar yazdığıydı.

Bir gün matematik dersi sırasında müdür çağırdı beni. Öğretmenim Yakup hafif bir endişe duyarak gitmeme izin verdi. Kapıcıyı takip ederek, müdürün odasına kadar giden uzun koridoru geçtim, ama kapının önüne varmadan önce kapıcı bana, kapısında "Girmek yasaktır" yazısı olan yan odaya girmemi işaret etti. Kapıyı çaldım ve girdim. Sarkık bıyıklı adam beni bekliyordu, ama yalnız değildi: Güvenlik için çalışan iki kişi daha mevcuttu odada. Garip bir şekilde artık korkmuyordum. Bu benim ilk çağrılışım değildi. Titremiyordum; kendimi şimdiden bir şehit olarak görüyordum. Bıyıklı adam hemen Baasçı Gençler'e kaydolup olmadığımı sordu. "Bayım, hayatımda önemi olan tek şey resim", diye yanıtladım. "Hayalim Avrupa'ya gidip güzel sanatlar okumak. Ancak ondan sonra partiye katılmayı hak edeceğim."

"Bravo, dedi, parti sana yardım edecek. İki seçeneğin var: Ya kaydını yaptır, böylece parti seni Avrupa'ya göndersin ya da kaydını yaptırma, parti seni ortadan yok etsin." Diğer iki adam sabırsızlanarak ayağa kalktılar, bıyıklı adam onları izlememi emretti: "Sana soracakları şeyler var." Sakin sakin peşlerinden gittim. Okulun önünde park etmiş olan beyaz bir Land Cruiser'a bindirdiler beni; ikisinin arasında sıkışmış, otururken buldum kendimi. Beni dosdoğru, hastanenin karşısındaki Güvenlik'e götürdüler. Vardığımızda, meslektaşların-

dan birine beni bodruma indirmeleri gerekip gerekmediğini sordular. Gerçekten korkmaya başlıyordum; herkes gibi ben de, işkence ve infazların bodrumda gerçekleştirildiğini biliyordum. Sonuç olarak beni giriş katındaki ne penceresi, ne de ışığı olan küçük bir odaya götürüp kapattılar.

Yarım saat sonra kapı açıldı, bu kez beni güvenlik sorumlusunun odasına sürüklediler. Masasının üzerinde bir teyp vardı, bana savaşçı ağabeyim hakkında sorular sormaya başladı. "Onun hakkında hiçbir şey bilmiyorum." Soru yağmuruna tutulmuştum: "Ya arkadaşları, onlar ne diyorlar? Ne biliyorlar?" "Onları tanımıyorum, yaşları bana göre çok büyük." Neden savaşçılara katıldığında onu ihbar etmedin?" "Bizde küçük kardeşin ağabeyine hiçbir şey sormaya hakkı yoktur!" "Peki, doğru söylüyorsun. Biz namuslu insanlara iyi davranırız. Şimdi seni bırakıyorum, ama beni düzenli bir şekilde görmeye gel, bana anlatacağın bir şey olduğu her an." Bu seans yaklaşık kırk dakika sürmüştü. Bürosundan çıktım, utançtan kıpkırmızı, endişeli bir şekilde binanın girişinde buldum kendimi: Şu anda sokaktan biri geçse, beni sağ salim Güvenlik'ten çıkarken görse, bir hain olduğumu düşünür, diyordum kendi kendime.

Başım önümde, bir tanıdıkla karşılaşırım kaygısıyla etrafıma kaçamak bakışlarla bakarak sokaktan aşağı indim. Bereket versin ki kimseyi görmedim, elimden geldiğince çabuk kaçtım oradan. Güvenlik sorumlusunun sorduğu sorular hakkında, ancak belli bir mesafeyi katettikten sonra düşünmeye başladım. Karşımda, yumuşak yöntemleriyle beni muhbir olarak kullanabileceğini düşünen, akıllı bir adam vardı.

Tüm kütüphanecilere, imha edilmek üzere Bağdat'a göndermeleri gereken bir kitap listesi ulaştırılmıştı. Bunlar, Baas'ın fikirlerine itaat etmemekle suçlanan eski kitaplardı. Şehrimizin bana güvenen kütüphanecisi, Kürtçe kitaplar vermiş-

ti bana, ben bunları saklamayı, muhafaza etmeyi, bir yurtseverlik görevi olarak bellemiştim.

Kürt davası için her şeyi yapmaya hazırdım. Filmler yapmak istiyordum, ama Sinema Enstitüsü'ne girmemin hiçbir yolu olmadığını biliyordum: Bu, Baasçılara ayrılmış bir okuldu. Eğer öğrenci Arapsa daha da iyiydi. Aşamaları atlamak, okuldaki rötarımı kapatmak, arkadaşlarımdan daha başarılı, daha cesur bir erkek olmak istiyordum. Bir kahraman olmak, halkım için yeni direniş yöntemleri bulmak istiyordum. Ve zamanımın geldiğini hissediyordum. Kafam fikirlerle dolu, günlerimi arkadaşlarımla uzun ve boş tartışmalar yaparak geçiriyordum, ama hayal kırıklığına uğruyordum, onlar yeteri kadar etkin değillerdi. Ve kendi köşeme çekildim.

Birinci kattaki odamda bütün bunları ve peşimde olan gizli teşkilatı düşünüyordum. Bir karar almam gerekiyordu.

Kuzenim Remo beni görmeye geldi, çenesindeki birkaç tüyü tıraş etmiş, iyi giyinmiş ve bol bol parfüm sıkmıştı. Şehir merkezine gidip dolaşmak istiyordu, ardından beni evlerinde öğle yemeği yemeye davet ediyordu. Ama o gün bir karar almıştım, kafamda başka bir plan vardı. Aşağı indim, üstünde siyah bir elbiseyle temizlik yapan annemi gördüm; allahaısmarladık demek için uzun uzun baktım ona. Bana sadece şunu söyledi:

"Geç gelme ve kendine dikkat et." Onu rahatlatmak için gülümsedim: "Dayê, (anne) endişelenme, oğlun artık bir çocuk değil." Onu öpmeyi o kadar çok istiyordum ki! Ama planımı anlamasından, ağlayarak tüm mahalleyi ayağa kaldırmasından korkuyordum.

Cebimde iki kuruşla çıktım evden, otobüs garına doğru yürüdüm. Onu çok cesur bir erkek olarak görmemi isteyen Re-

mo peşimden geldi: "Peki nereye gidiyoruz?" "Üzerinde kaç para var?" Ceplerini karıştırdı: "On iki Dinar, neden?" "Partizanlara katılacağız." "Ne? Dağlara mı gidiyoruz? Niçin hazırlanmam için bana önceden söylemedin?" "Gerçek erkekler daima hazır olmalılar." Bundan emindim. Şöyle ekledim: "Ama eğer istemiyorsan..." Kibir dolu bir sesle anında lafımı kesti: "Kürtlerin tek bir sözü vardır: *Kêm bijî, kel bijî.* (Az yaşa, atik yaşa.) Hadi gidiyoruz!"

Garda eski bir dolmuşa bindik ve yola çıktık. Öğrenci belgelerimizle on kadar kontrol noktasından geçtik. Harin köyünde bir tanıdığım vardı. Dolmuş bizi yolda bıraktı ve dağlara doğru yürüyerek devam ettik.

Harin'e güneş batarken vardık. Kaçamak bir şekilde ilerlediğimizi görerek havlamaya başlayan başı boş köpekler tarafından karşılandık. Partizanlara katılmamıza yardım edecek olan tanıdığım Said'in evini buldum. Pencereyi tıklattım. Tek odada karısı ve küçük bir çocukla oturmuş, çay içiyordu. Kapıyı açtı, bizi sıcak bir ilgiyle karşıladı. Said, yengem Dicle'nin eniştesiydi. Birkaç kelimeyle, ona savaşçılara katılmak istediğimizi açıkladım. Karısına döndü, bize çay ikram etmesini söyledi ona, ardından dışarı çıktı ve beklememizi rica etti. Pek çekingen olan karısı ile bir kafeste büzüşmüş olan bir kekliğe dokunmaya çalışan çocuğuyla yalnız kaldık. Çocuk, her yoldan kuşa ulaşmaya çalışarak kafesin etrafında dönüyordu. Çocuk bunu başardığında kuş yakınan bir çığlık atıyor, onu gagalıyordu, ama bunun da caydırmadığı yumurcak oyununa devam ediyordu. Keklik, küçük işkencecisinden kurtulmak için zıplıyor, kafası kafesin üst kısmına çarptığı için, çocuk bu sefer kafasına saldırıyordu. Anne, çaydanlığın önünde sessiz duruyordu. Çocuğu kendine doğru çekiyor, ama onu bıraktığı anda çocuk kafese geri dönüyordu. Babasını beklediğimiz süre boyunca, çocuk bir an bile durmadı. Nihayet Said geri

geldi ve bizi yola çıkmaya davet etti. Remo ve ben bir gece Said'in evinde kalmayı isterdik, ama Said, bize bunu teklif etmeye cesaret edemedi. Ondan ayrılmadan önce, ceplerimizi kuru üzümlerle doldurdu.

Evin yüz metre kadar uzağında bulunan köy çıkışını göstererek, bizi oradan sonra bir kilometre uzakta birisinin bekleyeceğini söyledi Said: "O sizin rehberiniz. Onu gördüğünüz zaman şunu söyleyin: Orman horozu. Onun size 'Aslan' diye cevap vermesi gerek." Dikkatle köyden çıktık. "Ya Said bir muhbirse?" Gece kapkaranlıktı, bir sigaranın ateşini gördük. Bir adam yaklaştı. Biz bağırdık: "Orman horozu." Üzerimize tutulan, bizi baştan aşağıya süpürüp geçen bir el fenerinin yüzünden gözlerimiz kamaştı, ardından güçlü bir kahkaha işittik. "Orman horozu", diye tekrarladım; hâlâ cevap yoktu, kahkaha sürüyordu. Bunun üzerine sert bir tonla haykırdım: "Orman horozu." Nihayet cevapladı: "Aslan."

"Hey şehirliler, o şık kıyafetlerinizle nereye gidiyorsunuz böyle? Bir düğüne mi?" Üzerimde bir pantolon, göğsüne gül işlenmiş bir gömlek vardı. "Kontrol noktalarındaki polislerin dikkatini çekmemek içindi..." Açıklamalarımıza rağmen gülmeye devam etti. Yorulmaya başlıyorduk; adam bir ceylan gibi sıçrayarak elli metre önümüzden gidiyor, biz onu takip ediyorduk. Bu karşılama beni çok hayal kırıklığına uğratmıştı, ama bir şey demiyordum. Bizi beklemek için arkasını dönüyor, bizi görünce yine gülmeye başlıyordu. Bayağı bir yol katetmiştik, aklımız fikrimiz sadece durmakta ve bir süre dinlenmekteydi. Ama adam bizim yorgunluğumuzu hiç ciddiye almıyordu.

Şafakta küçük bir köye vardık. Bizi bir eve soktu, evin sahibiyle fısıldaşarak kapının eşiğinde durdu. Beş dakika sonra rehberimiz açık kapıdan kafasını uzatarak şöyle dedi: "Görevim bitti; artık sizinle o ilgilenecek" ve ortadan kayboldu. Ye-

ni rehberimiz kendini tanıttı: Adı Hıdır'dı; o kahvaltıyı hazır-
larken, biz bir saat boyunca uyukladık.

Dağlarda yürüdüğümüz sırada, uzun bir süredir bir kuşun üzerimizden uçtuğunu fark ettim. Yüz metre kadar ilerimize konuyor, ona yaklaştığımızda yeniden uçuyor, daha uzağa konuyordu. Şarkısı hüzünlüydü. Bu yeni yol arkadaşına sahip olmaktan mutluluk duyan, kuşun uçuşunu dikkatle izleyen Hıdır, babamın bana uzun zaman önceki iyimserliğini hatırlatan bir edayla, bize bağımsızlık uğruna yapılan direnişten bahsediyordu. Hıdır'ın, yanlarına gittiğimiz savaşçıların cesaretleri, siyasi dehaları konusunda söyleyecekleri bitip tükenmiyor, kuş hâlâ bizi izliyordu. Bunun üzerine, Hıdır bize kuşun hikâyesini anlatmaya koyuldu: "Kral Süleyman'ın döneminde iki kız kardeş birbirlerini kaybetmişlerdi. Birbirlerini ararken kuşlara dönüştüler, gökyüzünde dolaştılar..." O dönemden beri, üzerimizde uçan kuşun, ebediyen diğerini arayacak olan kız kardeşlerden biri olduğu iddia ediliyordu. Kuşa dönüşen iki kız kardeşin acısını anlatıyor, hikâyesine derinden inanıyordu. Ve onu izlerken, içimi acıma duygusunun kapladığını hissettim. Yüzyılın en edepsiz politikacıları olan Henry Kissinger ve Andrei Gromyko'nun döneminde, nasıl olacaktı da bu kadar naif bir halk bağımsızlığını elde edecekti? Kuş, içimde bir şeylerin tetiklenmesini sağlamıştı. Birden bire, direniş yöntemlerimize inanmamaya başladım.

Hıdır'ı izlemeye devam ediyordum. Namuslu, sağlam ve çok dikkatli bir adamdı. Gidişatımızın yavaşladığını gördüğü anda, durmak için bir bahane uyduruyordu: "Kardeşlerim, ben biraz yoruldum, küçük bir mola verelim." Cebinden kuru incirler, birkaç ceviz ya da bir parça ekmek çıkarıyor, bunları paylaşıyorduk. Bizi Gare'nin doruğuna kadar götürdü. Ar-

dından bizi bekletti. Bir süre kayboldu, sonra omuzlarında kalaşnikofları olan üç savaşçıyla yeniden ortaya çıktı. Bizi öptü, elveda niyetine, bizimle bir başka sefer özgür bir ülkede karşılaşmak dileğinde bulundu. Sonra dağların arasından ailesine doğru geri gitti.

Savaşçılar bizi selamladılar, birisi çay hazırladı, bir diğeri nöbeti devraldı, herkes çantasından ekmek çıkardı. Kalaşnikoflar yanımıza dayanmış olarak yemek yedik. Sorumlu bizimle bir kez bile konuşmadı. Gece olunca bana adımı sordu. Ona, generalin özel teknisyeni Şero'nun oğlu Azad olduğumu söyledim, ama ifadesini değiştirmedi bile. Göründüğü kadarıyla amaçsızca yürüyerek, onlarla bir hafta geçirdik. Remo, yorgunluk, açlık ve soğuk yüzünden, doğru dürüst düşünemez hale geldi. Ben, bizi daha iyi tanımayı öğrenmeleri için biraz daha sabretmek gerektiğini düşünüyordum. Belki o zaman bize planları hakkında bilgi verirlerdi. Bize anında güvenmemeleri normaldi. Bir mola sırasında çay içerken, sorumlu bana kim olduğumu bildiğini söyledi. Coşkuyla dolarak, bana bir silah, bir Pêşmerge kıyafeti vermesini ve beni cepheye göndermesini istedim ondan. Adama ihtiyaç duyulan bir başka bölgeye gönderileceğimizi söyledi. Ben hemen gitmek istedim ama şöyle cevap verdi: "Bir hafta sonra."

Her mola verildiğinde, birisi nöbet için seçiliyordu. Benim sıram geldi. Savaşçılardan biri, bana silahını verme emri aldı. Bana kalaşnikofunu verdi, nöbet noktasına gittim. Bir kayaya yaslanmış, geniş bir düzlüğe yukarıdan bakıyordum. Yakılıp yıkılmış köylerin oluşturduğu kara noktaları ayırt edebiliyordum. Kendimi gerçek bir Napolyon gibi hissederek, silahımla her yöne doğru nişan alıyordum. Irak ordusunun tamamının geldiğini görmek, onlara tek başıma karşı koymak isterdim.

Sonra, babamın eski Bırno'sunu hatırladım. Tüm bu direniş yılları boyunca ne elde etmiştik? Başka bir şey gerekiyordu. Ama ne? Verecek cevabım yoktu. Kalaşnikofuma bakıyordum, sıradan bir iğneyle bir tünel kazılamayacağına gittikçe daha çok inanıyordum. Halimize acıyıp ağlamaya başladım. Ve ayak sesleri duydum. İki saat geçmişti. Gözlerimi sildim; birisi nöbeti devralmak için geliyordu.

İki hafta geçti, sorumlu hâlâ bizi başka bir gruba göndermekten bahsetmiyordu. Sonunda ikimizi çağırarak bizimle yalnız konuşmak istediğini söyledi. Bir ağacın dibine oturduk, yere dörde böldüğü bir daire çizdi: Kuzeyde Türkiye, güneyde Irak, batıda Suriye, doğuda İran. "İşte vatanımız. Sizler öğrencisiniz; halkımızın bilgili kişilere ihtiyacı var ve şehirlerde de savaşçılara ihtiyacı var. Eğer cesursanız şehrinize geri dönün, derslerinize yeniden başlayın ve bizimle birlikte sabotaj düzenlemelerinde çalışın." Günler boyunca bize patlayıcıların ve silahların kullanımlarını öğretti. Geri döndüğümüzde birisi bizimle temasa geçecekti.

Savaşçılardan oluşan grup, Irak hatlarından önceki son köye kadar bize eşlik etti. Her birimize beş Dinar verildi. Kaygı duyuyordum: Iraklılar tarafından kontrol edilen bölgeye nasıl yeniden girecektik? Bu o kadar da kolay değildi. Ayrılmadan önce sorumlu bana yalnızca şunu söyledi: "Yoldaşlar, hayat bir risktir; doğmak bir risktir." Bizi selamladı, onun adamlarıyla beraber dağlara geri döndüğünü gördük. Bir köylü bize Irak hatlarını aşmak için yardım edecekti.

Şafaktan önce yola çıkmaya hazırdık, ama köylü bize daha çok erken olduğunu söyledi. Irak ordusunun şafakta köylere

gelerek denetleme yaptığını biliyordum ve çok geç kalmak istemiyordum. Israr ettim ama adam ilgilenmedi. Bir hainin ellerinde olup olmadığımızı ve adamın savaşçılara ikili oynayıp oynamadığını soruyordum kendime. Remo'yla birlikte, etrafımızın sarılması riskine atılmamak için evden çıktık. Sonunda ev sahibi peşimizden geldi, kuşağına bir silah taktı, yola çıktık. Iraklı askerler tarafından tutulan ve geçmemiz gereken köprüyü gösterdi bize: "Bol şans", dedi ve gerisin geriye döndü.

Cevaplarımız hazır bir şekilde köprüye doğru indik: Biz okuma yazma öğretme kampanyasında çalışan gönüllülerdik. Askerlere yaklaştık; gülümseyerek onları koca bir "İyi günler"le selamladım, onlar da aynı şekilde cevap verdiler. Köprünün diğer ucunda başka askerler vardı. Beti benzi atan Remo'ya bakmaktan kaçınıyordum. Belki de iki nöbet noktası arasında, köprünün üzerinde sıkıştırmak için geçmemize izin verdiklerini söylüyordum içimden. Hâlâ şehirli kıyafetlerimizleydik, ama görünüşte kirliydik ve üzerimizden güçlü bir koku yayılıyordu. İkinci barajın önüne geldik, askerleri selamladık, kimse bize bir şey sormadı, kendimizi anayolun üzerinde bulduk. Soğukkanlılığımız galip gelmişti. Bizi muhbir zannettiklerinden emindim. İçim rahatlayarak Remo'ya şöyle dedim: "Güneş bizi korudu, Zerdüşt bizimle beraber."

Bir dolmuş durdurduk. Bir tek boş yer vardı, ama şoför ikimizi de aldı. Remo öne, ben de arkaya bindim, iyi giyimli şişman bir adamın yanındaydım, elinde bir sigara vardı, beni bir köşede ezerek yayıldı. Elimden geldiğince az yer kaplamaya çalışıyordum ama adam beni gittikçe daha da çok eziyordu. Ona kızgınlıkla baktım ve ittim. O da bana korkunç bir bakış attı ve daha çok ezdi. Şöyle dedim: "Şeytana lanet olsun." "Ha-

inlere lanet olsun", diye karşılık verdi. Dolmuşun arkasında bir keçi kavgası başlıyordu ki, aniden durduk: Irak ordusunun bir komandosu, silahlarını aracımıza doğrultmuştu. Her türlü olasılık için hazırdım. Subay, arabanın kapısından eğildi ve yolcuların kimliklerini istedi. Tam Remo'nun kontrol edileceği sırada, şişko komşum elini kaldırarak subayı selamladı ve subay da adamın selamını alarak geçmemizi işaret etti. Komşum hükümet taraftarı bir Kürt milisti ve askerler tarafından tanınıyordu. Ona vahşi bakışlar atmaktan vazgeçtim ve hatta biraz daha yer bıraktım: O, farkında olmadan benim koruyucum, benim geçiş iznim haline geliyordu. Bana baktı; kalbimin derinliklerinde onu öldürmek gibi vahşi bir istek olmasına rağmen, kocaman bir gülümsemeyle karşılık verdim. Beni şaşırtarak o da gülümsedi ve benim bir hain olduğumu düşündüğünü anladım! Ama bereket versin ki tek kelime konuşmuyorduk. Ve onun sayesinde, ilk büyük şehir olan Amediye'ye kadar, kimliklerimiz tek bir kez bile kontrol edilmeden tüm kontrol noktalarından geçtik. Araba değiştirmemiz gerekti ve komşumun bizimle devam etmesini umdum, ama onun yolculuğu bitmişti.

Günlerden Cumaydı ve dolmuşların kalktığı gar, izindeki askerlerle dolup taşıyordu. Bir araba geldiğinde ona saldırıyorlardı: Onlara karşı direnemezdik; ayrıcalıkları vardı. Bir dolmuş geldi, garın ıssız bir köşesine park etti. Askerler arabaya doğru atıldılar, ama şoför dışarı çıktı ve artık arabanın çalışmadığını söyleyerek bir çay içmeye gitti. Onu izledim, askerleri kandırdığını düşündüm. Yaklaştım ona, bizi Duhok'a götürüp götüremeyeceğini sordum. "Arabam çalışmıyor." "Ne kadar istiyorsun?" Fiyatın iki mislini istedi. Gidip, tek tük sivil yolculara normal fiyatın iki mislini ödemeyi kabul edip et-

mediklerini sordum. Aksi takdirde, tüm askerlerle bu şehirde sıkışıp kalmaya mahkûm olacaktık. Üç kişiyi ikna etmeyi başardım. Şimdi ise koskoca bir sorunu çözmek gerekiyordu: Askerlerin burnunun dibinde bu dolmuşa binmeyi nasıl becerecektik? Şoföre gardan çıkmasını, bizi şehrin belirli bir yerinde beklemesini söyledim. Biz yürüyerek gidip onu orada bulacaktık.

Cebimde tek kuruşum kalmamıştı. Hali vakti bayağı yerinde, yaşlı bir adamın yanında oturuyordum. Durmadan saatime bakıyordu. Saatimi satın almak istiyordu, ama adama bunun çok değerli bir armağan olduğunu ve bu yüzden ondan ayrılamayacağımı açıkladım. Remo bana dirsek atıyordu, ona susmasını işaret ettim. Duhok'a yaklaşıyorduk, şoför herkesten tek tek yol ücretlerini istiyordu. Her zamanki gibi, birisinin paraların toplanmasıyla ilgilenmesi gerekiyordu. Ben gönüllü oldum, şoföre parayı verdim. Bir yandan araba kullanan şoför paralara bir göz attı, bana iki kişinin ücretinin eksik olduğunu işaret etti. "Doğru, dedim soğukkanlılıkla, benim ve arkadaşımınki eksik. Bizim paramız yok." Bunun üzerine şoför neredeyse arabanın kontrolünü kaybetti ve yolcular ellerini göğe doğru kaldırdılar: "Ne?", diye bağırdı şoför, "her şeyi sen ayarlıyorsun, fiyatın iki mislini ödemeyi kabul ediyorsun ve şimdi bana ödeyemiyorum diyorsun!"

"İki çözüm yolu var", dedim sakin sakin, "ya bizi yolun kenarında bırakırsın ya da Duhok'a gitmemiz gerektiğini anlar ve bize bir iyilik yaparsın." Şoför sessiz kaldı; şehre varmak üzereydik, pek bir seçeneği yoktu aslında. Zaten beş yolcudan üçü çift tarife ödediği için kârlı çıkıyordu. Şehre varınca ona teşekkür ettim ve saatimi almak isteyen yaşlı beyi yakaladım: "Saatimi satmayı kabul ediyorum. Bundan ayrılmam çok zor olacak, ama sizin de gördüğünüz gibi tek bir Dinarımız bile yok." Kısa bir pazarlıktan sonra, değersiz saatimi iyi bir fiyat

karşılığında sattım ona. Ve hayatımda ilk kez namussuzca davrandığımı hissettim.

Para cebimizde, Remo ve ben bir lokantaya koştuk. İki aç kurt gibi, birer tavuğu ekmekle, soğanla, maydanozla, salatalıklarla mideye indirdik, bunların hepsini de birkaç birayla ıslattık. Hazinemizin dörtte birini bile harcamamıştık. Öğleden sonra, arkadaşımın ablasının yaşadığı Musul'a doğru yola çıktık. Yirmi gündür ilk kez güzel bir banyo yaptık ve akşamleyin Semiramis'te bir Hint filmi görmeye gittik.

Eve döndüğümüzde Remo'nun ablası bizi öfkeyle karşıladı. Söylediğine göre, ben onun erkek kardeşini tehlikeye atıyordum. Her birimiz kendi imkânlarımızla, bizi neyin beklediğini bilmediğimiz Akre'ye dönmek üzere ayrılmaya karar verdik. Ve arkadaşımı bir daha görmedim: Ailesi ona bu çılgınlığın sorumlusuyla görüşmeyi yasaklamıştı.

Başka arkadaşlar da benden kaçınmaya başladılar. Aralarından bazılarının bana daha çok saygı duyduğunu biliyordum, ama ben bir tehlike teşkil ediyordum. Hâlâ hareketlerimde serbesttim, ama Güvenlik, faaliyetlerimi biliyordu, meyveyi olgunlaşmaya bırakıyor, bir operasyon gerçekleştirmek için önce kimlerle temasa geçtiğimi öğrenmeye çalışıyordu. Savaşçılardan hiç ses çıkmıyordu; kimse bana patlayıcı ya da silah getirmemişti. Zamanımın büyük bir bölümünü evde okumakla ve resim yapmakla geçiriyordum. Babamın yavaş yavaş moralinin bozulduğunu görüyordum: Sebepsiz yere sinirleniyor, umutsuzluğunu kafasında evirip çeviriyor, gittikçe daha da köşesine çekiliyordu. Pencereden onun meyvelikte yürümesini, durmasını, nar ağaçlarını seyretmesini ve annem onu çağırdığında, ellerini arkasında kavuşturmuş, sanki ezilmiş gibi kambur bir şekilde eve doğru çıkmasını izliyordum.

Yeğenim Zilan hastalandı. Bütün vücudu şişmişti. İki gün önce müzik dersinde, başkanı ve Baas'ı yücelten bir şarkı söylemek yerine bir Kürt yurtseverliği ezgisi söylemişti. Baasçı öğretmen onu müdürün odasına sürüklemiş, bunu ona kimin öğrettiğini, kendisiyle ailesinin başkan ve Iraklılar hakkında ne düşündüklerini öğrenmeye çalışmıştı. Zilan kendini suçlu hissetti. Bir hata ettiğini anladı. Ona bir daha bunu yapmamasını öğütledik. Onu daha iyi ikna etmek için şöyle dedik: "Böyle şarkılar söylersen, babanın hayatını tehlikeye atabilirsin." Ve o, bu olaydan beri hastaydı. Bahçede oturan babam onu çağırdı; beti benzi solmuş Zilan dışarı çıktı, babamın kollarına atıldı. Zilan en sevdiğimiz küçüğümüzdü, babam onun içini rahatlatmak istedi: "Küçük kız, baban için endişelenme, dağlarda güvenlikte, Iraklılar ona ulaşamazlar." Babam Zilan'ı hastaneye götürmemi istedi benden, çünkü kendisi gidemeyecek kadar yorgundu. Zilan'ı kucağıma aldım, evden çıktık. Yolda bir Coca-Cola içmek için durduk; Zilan yürümek istedi, biz de böylece yolumuza devam ettik.

Hastanede, doktor diye çağrılan hastabakıcı onu neredeyse muayene bile etmedi, bana gazete kâğıdına sarılı haplar verdi. Eve dönünce yeniden resim yapmaya koyuldum. Zilan bir battaniyeye sarınmış, yanı başımdaki bir döşeğe uzanmıştı. Onu çok seviyordum, onun bir portresini yapacağımı söylediğimde battaniyeyi attı, ayağa kalktı; çok sevinmişti.

Matematik öğretmenim Yakup beni görmek istiyordu. Dikkat çekmemek için yetmiş kilometre uzaklıkta bulunan Musul'daki bir kahvede randevu verdik. Oraya vardığımda, Yakup Baas'ın gazetesi El Sewra'yı okumaktaydı, önünde, sineklerin istila ettiği bir fincan çay duruyordu. Dışarı çıktık, şehrin en popüler, en gürültülü semti Bab el Tob'a doğru gittik,

kalabalığın arasında kaybolmuş bir şekilde yürürken, bir yandan da emniyet içinde konuşabildik. Devrimi ve onun eski yöntemlerini artık pek düşünmüyordum, başka bir şeye yönelmek istiyordum.

Akre'ye gece olurken vardım. Zilan daha da hastaydı, babam onun battaniyelerini düzeltmekle meşguldü. Beni gördüğünde, parlayan gözlerle Zilan'ı hastaneye yeniden götürmem için yalvardı. Artık dayanamıyordu. Ona gülümsedim: "Baba, generalin özel teknisyeni Şero'nun cesaretinin bu kadar kırılmış olduğuna inanmıyorum." Sadece şöyle dedi: "O dönem sona erdi oğlum, her şey yok oldu." Eğildim, Zilan'ı öptüm. Küçük göğsünden bir hırıltı yükseliyordu; güçlükle nefes alıyordu, durumu kötüye gidiyordu. Kucağıma aldım, bir battaniyeye sardım, hastaneye doğru yola çıktım. Soluk almak için umutsuz çabalar sarfediyordu. Rahatlasın diye onu öptüm ve Baas'ın bürosunun önünden geçen kestirme yola saparak adımlarımı sıklaştırdım. Bu sokak geceleri tehlikeliydi çünkü geçenlere ateş ediliyordu. Zilan'ın nefesi gittikçe boğuklaştı.

Nihayet hastaneye vardık. Onu boş bir odadaki yatağın üzerine uzattım ve bir hastabakıcıya hemen doktor çağırmasını söyledim. Adam koşarak çıktı, ben Zilan'ın yanına döndüm. Sanki delirmiştim, onu öpüyor ve tekrarlıyordum: "Her şey yolunda, doktor gelecek." Hastabakıcı yalnız olarak geri geldi ve doktorun hemen gelmesi için ısrar ederek onu geri yolladım. Yeğenimin yanına döndüm, durmasından korkarak nefesini kontrol ettim.

Bitmez tükenmez dakikalar geçiyordu. Hâlâ doktor yoktu ortada. Dayanamayarak koridordan doktorun bürosuna kadar koştum, kapıya vurmaya başladım, ama boşuna. Zilan'ın yanına geri döndüğümde, bakışlarında belli belirsiz bir yaşam ışıl-

tısı gördüm ama doktor hâlâ gelmiyordu. Kapısının önüne gittim yeniden, vurdum, vurdum ve nihayet kapıyı açtı. Saçlarını taramakla meşguldü. Daha önceden, gizli teşkilatın merkezinde görmüştük birbirimizi. Ağır adımlarla Zilan'ın bulunduğu odaya doğru ilerlemeye başlamadan önce bana pis pis baktı. Önünden koşarak gidiyordum. Odaya girdiğinde bağırdım: "Nefes almıyor!" Doktor duygusuzca sordu: "Teröristin kızı mı bu?" "Bu bir çocuk, o kadar. Bir şeyler yapın!" Doktor bağırmaya başladı: "Maymun herif, sen bana emir mi veriyorsun?" Ona yalvardım. Hastabakıcıya oksijen tüplerini getirmesi için işaret etti. Hastabakıcıya onları taşımasında yardım ettim; aletler çok hafifti, boş olabileceklerini düşündüm. İki adama baktım: "Bunlar boş..." Doktor söylediklerime aldırmadı. Ne yapacağımı bilmiyordum. Doktorun Zilan'ın yüzüne bir maske taktığını gördüm. Zilan hafifçe başını oynattı, iki dakika sonra doktor maskeyi çıkardı: "Bitti", dedi sadece hastabakıcıya ve çıktı.

Zilan'a baktım, bütün gücümü kaybettiğimi hissettim. Yeğenimin vücudu üzerine yığıldım. Ardından kalktım, dışarı çıktım. Sakindim, kan tükürmeye başladım. Hastabakıcı, Zilan'ın bedenini beyaz çarşaflara sarılı olarak, bir pikabın arkasında babama götürdü.

Kâğıt üzerinde on dört yaşında göründüğüm halde reşittim. İnsanlar beni sakin ama tehlikeli bir oğlan, arkadaşlarım gizemli biri, hükümet görevlileri bir sivrisinek, annem hiç yerinde duramayan, patileri yanmış bir köpek gibi görüyordu. Ben ise, kendimi bütün bunların bir karışımı olarak görüyordum.

"Biraz sakinleş oğlum", diye tekrar ediyordu bana annem bütün gün. Ama hiçbir şey beni sakinleştirmiyordu. Uzun bir süredir derslerimi boşluyordum, zamanımın çoğunu birinci kattaki odamda geçiriyordum. Ardından ilkbahar geldi, nar ağaçları çiçek açmıştı, penceremden görüyordum onları.

Nar çiçeklerine, ilkbaharın erken ışığına ve masada önümde duran kitaba bakıyordum. Yukarı çıkan annemin ayak seslerini duydum. Her fırsatta beni kontrol ediyordu. "Ne yapıyorsun oğlum?", diye sordu bana. Cevap verdim: "Anne, görüyorsun ya, çalışıyorum." Masanın üzerine eğildi, önümdeki

kitabı kapattı. Kapağa, ilk sayfalara dikkatlice baktı ve bana döndü: "Oğlum, niye benimle alay ediyorsun? Çalıştığını söyledin!" Şaka yaparak şöyle karşılık verdim: "Ama anne, bu önümdeki bir kitap değil de ne?" "Oğlum, ben sana okul kitaplarından bahsediyorum!"

Annemin okuması pek iyi değildi, hele Arapçayı hiç bilmiyor, ama ders kitaplarıyla öbür kitapları birbirinden ayırabiliyordu çünkü bütün ders kitaplarının üzerinde Saddam Hüseyin'in puro içerken, tabancayla ateş ederken, bir at üzerinde geleneksel Arap kıyafetleriyle, avda, bir kalaşnikof tutarken... vs. resimleri vardı. Hayal kırıklığına uğrayarak, siyah bir ceket giymiş küçük siluetiyle yanımdan ayrıldı. Merdivenlerden indiğini duydum. Ayağa kalktım, pencereye yaklaştım, bir süre dışarıyı seyrettim. Kafamda, belki de Avrupa'ya doğru gerçekleştireceğim kaçış planlarını hazırlıyordum.

Evden çıktım, annemin bana seslendiğini duydum: "Oğlum, geç kalma." Kuzenim Remo'yla karşılaştım, alkol satılan bara doğru gittik, yarım şişe rakı sipariş ettik. Süryani garson, her zamanki gibi bize yarım şişeyle meze olarak bir kâse leblebi getirdi. Remo beni dikkatle dinliyordu. "Belki de Avrupa'ya gideceğim", dedim gözlerinin içine bakarak. Gülümsedi: "Ben de gitmek isterdim, ama bir dahaki yıl diplomamı alacağım. Beni de bekle, birlikte gidelim." Gülümsedim. Remo, benim okulda hiçbir geleceğim olmadığını, ama kendisinin olduğunu düşünüyordu. Dağlarda peşimden gelerek bir kere başını yakmıştı, aynı hatayı yinelemek istemiyordu. Bana şöyle dedi: "Herkes Irak'tan çıkabilseydi bile, senin hiç şansın olmazdı. İlk önce Baasçı olmak gerek, zaten seyahat etmek de yasak." İki adamın bara girerek bir masaya oturdukları sırada sustuk. Bunlardan birisi Kemal'di. Bana baktı. Akre'de herkes birbirini tanırdı, ama ben Kemal'i çok iyi tanıyordum. O, ağabeyim Dilovan'ın çocukluk arkadaşıydı, ama ağabeyim onun-

la üç yıldır konuşmuyor, sadece belli belirsiz selam veriyordu, çünkü Kemal Baasçı olmakla kalmamış, partinin görevlilerinden biri haline gelmişti. Kemal durmadan arkasını dönüyor, gözlerini bana dikiyordu, ama bu beni şaşırtmıyordu; çünkü bir şüpheli olduğumu biliyordum. İçkimi bitirdim, bardan çıktık.

Ertesi gün Saray Pazar'ın çay salonunda arkadaşım Ako'yu bekliyordum. Salon insan doluydu, ihtiyarlar, işsizler domino oynuyor, tütün içiyor ve yere balgam tükürüyorlardı. Semaverin buharı havayı ağırlaştırmıştı. Dışarıda hafif bir yağmur yağıyordu. Bu, ilkbahardan önceki son soğuktu. Cam kapının üzerindeki Saddam Hüseyin'in büyük portresi, dışarıyı iyi görmemi engelliyordu. Garson çocuk çayımı getirdi. Cam kapıdan Kemal'in geçtiğini gördüm, o da beni gördü. Her araba geçtiğinde, cam ve Saddam Hüseyin'in portresi çamurla kaplanıyor, patron hemen temizlemesi için küçük garsona bir bez veriyor, cam yeniden tertemiz oluyordu. Bu iş, temizlik ya da estetik kaygısıyla yapılmıyordu; Sayın Başkan'ın portresini ihmal etmek gerçekten tehlikeliydi. Yağmur yavaş yavaş kesildi, ama sokakta portreyi kaplamaya yetecek kadar çamur vardı hâlâ. Sonunda küçük garson çay servisi yapmayı bıraktı, camı temizlemek için elinde beziyle camın önünde durdu. Kemal'in yeniden salonun önünden geçtiğini ve bana baktığını gördüm, sırılsıklamdı. Kalkmak, oradan ayrılmak ya da gidip onun yakasına yapışarak benden ne istediğini sormak istiyordum. Kapıya yaklaştım, biraz ileride hareketsiz durmuş, bir sigara içerken gördüm onu. Birbirimize baktık. Takip edildiğimi biliyordum, ama bunu Kemal'in, yani bir Kürdün ve ağabeyimin eski bir arkadaşının yaptığına inanamıyordum. Geri dönüp oturdum, zaten çok gecikmiş olan Ako'yu beklemem gerekiyordu. Küçük garson camı temizlemeye devam ediyordu. Birkaç araba yağı damlası çıkmıyordu, üzerine tükürdü, bezle yi-

ne sildi. Portreye tükürmesi hoşuma gitti. Hemen ardından patron semaverin yanından ayrıldı, çocuğun üzerine atıldı, kulağından çekti ve onu salonun arkasına doğru çekti. Ona okkalı bir tokat attı: "Eşşoğlu eşşek, eğer birisi seni görseydi salonum yıkılmıştı." Müdahale edemeden izliyordum. Bir tokat yemiş olsa da, küçük garson kazanmıştı!

Birden bire Kemal camın önünde yine belirdi, bana çıkmamı işaret etti. Korkusuzca ona doğru gittim: "Ne var?" "Gel, gel." Onu izledim, birkaç adım önümden gidiyordu, kimsenin ondan şüphelenmemesi için insanların bizi birlikte görmelerini istemiyordu. Ben de istemiyordum, aynı sebeplerden dolayı. Ardından ıssız bir köşede durdu, bakışlarını kaçırarak bana şöyle dedi: "Sen Dilovan'ın kardeşisin, ben iyiliğinizi istiyorum. Tutuklanmak üzere olduğunu biliyorum, partinin merkezinde dosyanı gördüm. Tutuklanmadan önce seni uyarmam gerekiyordu." Ağzım açık dinliyordum onu, devam etti: "Görüyorsun ya, ben kimseye kötülük yapmıyorum." "Ama sen partinin bir üyesi olmakla kalmıyorsun, bir görevlisin." "Ben bir hayalet görevliyim. Bana güvenmiyorlar. Ben Kürdüm! Ama ailemi korumam gerek... Sana söylüyorum, bir çözüm bulman lazım! Eğer ağabeyinden haber alırsan, ona selamımı söyle..."

Kemal ortadan yok olmuş, ben orada kalmıştım. Biraz korkmuştum, hemen kaçıp kaçmamam gerektiğini soruyordum kendi kendime. Ama Ako'yu görmem gerekiyordu. Yakınımdan geçen herkesten şüphelenerek çay salonuna döndüm. Cemal, komünist berber Abdullah'ın oğlu, beni içeride bekliyordu, endişeliydi.

"Ako nerede?" diye sordum. "Ako'nun sorunları var. Kız kardeşi Nazik bir adamla kaçtı."

Bunun üzerine Kemal'i ve bütün problemlerimi unuttum. Nazik, evlerine Ako'yu görmeye her gittiğimde, ceketimin cebine aşk mektupları koyan kızdı. "Nazik... Kaçtı mı?.. Bir adamla ha?.."

Eve döndüm, mektuplarını yeniden okudum: "Azad'ım, sen yüreğimin aşkısın..." Ama üzgün değildim. Benim için kadın, aşk, Jiyan'dı, bana günün birinde bir el feneri armağan eden kız.

Devletin radyo, televizyon ve gazeteleri, Hafız el Esad'ın bilgeliğinden, onun Saddam Hüseyin'le yakınlaşmasından, Suriye ile Irak arasında çok yakında gerçekleşecek olan birlikten bahsetmeye başladı. Ne gözlerime, ne de kulaklarıma inanabiliyordum, çünkü Esad'ın da bir Sayın Başkan ve devleti, bir devlet-parti, bir Baasçı olduğunu bilmeme rağmen, kendisi o güne kadar, Arap milletinin haini olarak tanıtılmıştı!

Tüm Irak'ta ve hatta Akre'de bayramlar düzenlendi. Herkesin dilinde sadece iki başkanın adı vardı. Ve Saddam Hüseyin, gündüzleri ay, geceleri de güneş çıkar dese bile herkes inanırdı. İki Baasçı ülkenin birleşmesinin ilk işaretleriyle birlikte, iki tarafta da gidiş gelişler serbest hale geldi, bir esenlik rüzgârı esti. Sonuç olarak ben de memnundum. Arap birliği bana hayatımın fırsatını sunuyordu! Uzun süreden beri Irak'tan kaçabilmek için bir pasaport edinmenin yollarını arıyordum, bu olay sayesinde, tüm idari bürolar, polis, gizli teşkilatlar, kutlamalarla meşguldü. Musul'daki pasaport dairesine gittim, başvuruda bulundum. Bir güvenlik görevlisi kâğıtlarımda göz gezdirdi, sadece yaşım sorun yaratıyordu. Resmi olarak on dört yaşındaydım, bir yetişkinin bana eşlik etmesi gerekiyordu. "Ben vasimle gidiyorum, kabul etti çünkü Irakli Baasçı Gençler, kardeşlerimiz Suriyeli Baasçı Gençler'e ziyarette bu

lunacaklar. Bu yurtseverlik görevini kesinlikle kaçırmak istemiyorum." Görevli bana baktı: "Bana partiden alacağın bir tanıtma belgesi getir ve vasinle gel."

Hayatımda ilk kez bir taksiye bindim. Dosdoğru Musul'daki akrabalarımızdan birinin lokantasına gittim. Ailemin ondan vasim olmasını istediğini anlatarak yalan söyledim. Adam altmış yaşlarındaydı, iyi bir görünümü vardı, en önemlisi de mükemmel Arapça konuşuyordu. Benimle arabaya bindi, ama bir süre sonra taksiyi durdurdu, kulağıma şöyle dedi: "Eğer Baas üyesi olduysan sana yardım etmem." "Bütün ailemi tanıyorsun, satılmış olduğumuza inanabilir misin?" Bir süre düşündükten sonra şöyle dedi: "Hayır... Affet beni. Ama bir babanın oğluna güvenemediği bir dönemde yaşıyoruz. Peki, hadi gidelim."

Gizli teşkilatın merkezine geldik. Partinin gazetesi *El Sewra*'yı alarak, kolumun altına görünecek şekilde sıkıştırmayı da ihmal etmemiştim, ama partiden tanıtma belgem yoktu. Görevli yanımdaki adama iyice baktı: "Kabul ediyor musunuz?" "Tabii ki, öğrenciler Arap birliğini kutlamaya gidiyorlar!" Görevli, vasime bir kâğıt imzalattı, tanıtma belgesini unutarak başka bir şey sormadı: "Öğleden sonra saat dörtte gelip pasaportunu alabilirsin."

Saat tam dörtte pasaportum elimdeydi, mutluluktan sarhoş olmuştum. Sayfalarını karıştırdım, kırmızı bir damga "İsrail'e girmesi yasaktır", diye belirtiyordu, umurumda değildi, oraya gitmeye niyetim yoktu. Sayfayı çevirdim, başka bir damga daha buldum: "Vasisi olmaksızın seyahat edemez." Bu damga ciddi şekilde kafamı kurcaladı, her şey sahteydi: Seyahat amacı, vasi... Ama cebimde bir pasaportum vardı! Musul'un kirli sokaklarında dolaştım, kendimi Avrupa'da, önemli bir adam olarak, Bilê'deki Rus gibi sarışın bir kadınla el ele, Kürtler için bir sürü şey yaparken hayal ettim...

Annemle babamın yüzlerini izleyerek evde birkaç gün geçirdim. Meyveliğimizin ağaçlarına da bakıyordum, şehrime bakıyordum, sokaklara, arkadaşlarıma. Artık aynı insan değildim. Ailem yakında gideceğimden şüpheleniyordu, ama hâlâ bir şey demiyordum. "Oğlum, gözlerinde komplolar görüyorum", dedi annem bana. Gülümsedim: "Anne, oğlunun gözleri artık bir erkeğin gözleri", ardından sordum: "Anne, oğlunun hayatta olduğunu bilmekten mutluluk duyarsın, değil mi?" "Vay acımasız, annenin yüreğinden nasıl şüphe edersin!.." Ardından hüzünle ekledi: "Tamam oğlum, tamam... Önemli olan senin hayatta olman ve başına kötü bir iş gelmemesi..."

Böylesi bir ayrılıktan, böylesi bir uzaklaşmadan sonra, belki de annemle babamı bir daha asla sağ göremeyecektim. Baas iktidarda olduğu sürece, birbirimizi görme umudunun olmayacağı çok açıktı. Eğer onlara sürgünün yolunu tutacağımı açık açık söyleseydim, beni engellemezlerdi, ama ben hâlâ onların gözünde bir çocuktum, üstelik kendi çocuklarıydım. Ayrılığın, vedanın acısına dayanamazlardı. Kim gözyaşlarının aktığını görür de üzülmezdi ki? Ama bu ülkede her şey belirsiz, her şey geçiciydi.

Fırsat çıktı. Cambaz güvercinli kuzenim Çeto'nun ablası Gelawêj'in, Erbil tarafında başka bir şehirde düğünü yapılacaktı. Hepimiz davetliydik. Annem erkek kardeşinin çocuklarını çok severdi. Perşembe sabahı, yıllardan beri annemin ilk kez siyah giymediğini gördüm; küçük mavi çiçekleri olan bordo bir elbise çıkardı: Mutluydu. Ben de onu böyle görmekten mutlu olmuştum. Babam ise yeni Kürt kıyafetini giymişti. Annem sürme çekerek gözlerini koyulaştırdı, gözbebeğinin ortasındaki bulut gibi beyaz leke çok iyi görülebiliyordu, ama o, güzel ve neşeliydi.

Ben odamda küçük bir seyahat çantası hazırlıyordum. İçine bir Kürt giysisi, bir Kürtçe müzik kasedi, bir Kürtçe şiir kitabı koydum, merdivenlerden indim. "Hazır mısın?", diye sordular annemle babam bir ağızdan. Kalbimin deli gibi çarptığını ve gözlerimin yaşardığını hissettim. Bunun, onları son kez görüşüm olmasından korkuyordum. Ne olacağını bilmiyordum. Onları izlemeye devam ettim, ikisi de mutluydu. Anneme doğru eğildim, bir gelinmiş gibi onu kollarıma aldım, havaya kaldırdım ve öptüm. Gülüyordu, babam da öyle. Bir süre onu öpmeye, kokusunu içime çekmeye devam ettim, seneler sonra dağlardan dönen ağabeyime kendisinin yaptığı gibi. Sakin sakin, nazikçe yere indirdim, gidip babamı öptüm. Gülüyordu: "Niye beni öpüyorsun? Gitmiyorum ki." "Bir oğulun babasını öpmek için nedene mi ihtiyacı var?" "Tabii ki hayır oğlum, gel, gel" beni kendine doğru çekerek öptü. Dayanamıyordum, ağlamak istiyordum, ama böyle ayrılmak daha iyiydi. "Bizden önce mi çıkıyorsun yola?", diye sordu babam bana. Cevap vermedim, ona baktım: "Baba, oğlunun babasıyla, generalin özel teknisyeniyle gurur duyduğunu bil..."

Onlardan ayrıldım, yüreğim yanıyordu, arkama dönemeden sokaktan uzaklaştım.

Dosdoğru, Türkiye sınırına giden bir arabaya bindim. Baasçı Suriye'ye gitmek sözkonusu bile olamazdı. Altı saat sonra Türkiye-Irak sınırındaydım. Birçok kontrolden sonra sonuncusuna vardım, yani gizli teşkilatınkine. Hiç yolcu yoktu, yol sadece ticarete mahsustu. Bir güvenlik subayı kimliğimi istedi. Ona pasaportumu uzattım. "Nereye gittiğini sanıyorsun?", diye alaycı bir gülümsemeyle sordu bana. Karşısında bir çocuk vardı. "Türkiye'ye, bir haftalığına turizm amacıyla." "Okullar açıkken mi?" "İzin aldım." Pasaportumu kapattı ve

bana bir çocuk gibi davrandı: "Eğer bir direnişçiysen kabul ederim." "Ne dediğinizi anlamıyorum, bana bu pasaportu hükümet verdi", diye karşılık verdim korkmadan. Subay bir asker çağırdı, ciddileşerek bana döndü: "Bir daha bu sınıra gelmemeni istiyorum, yoksa ölürsün." Bana pasaportumu geri verdi, askere beni otobüs garına götürmesini söyledi. Güvenliğin cipine bindim, en beter şeyleri aklıma getiriyordum. Beni gara götürmeyeceğini düşünüyordum. Yola çıktık, sekiz kontrolden geçtikten sonra tek kelime etmeden beni gara bıraktı, şaşırmıştım.

İlk teşebbüsüm başarısız olmuştu, ama rahatlamıştım. Şimdilik kurtlar beni yememişti. Zaman kaybetmeksizin, Suriye'ye giden arabaların kalktığı Musul'un yolunu tuttum. İki buçuk saat sonra gardaydım, Suriye'ye giden arabaları bulmak için aranmaya başladım. Musul Üniversitesi'nde öğrenci olan kuzenim Çeto'yu gördüm, süslenmişti, annem ile babam gibi ablasının düğününe gidiyordu. Selamlaştık, benim de düğüne gittiğimi sanıyordu. "Sen git, ben size katılırım", dedim ona. O üniversitedeydi ve ben hâlâ ortaokulu bitirmemiştim. Ona göre ben başarısız, biraz tehlikeli ve disiplinsiz biriydim. Bana baktı ve gitti.

Beni sınıra götürecek olan arabayı aramaya koyuldum yeniden. Eski bir steyşının yanında bir şoför bağırıyordu: "Suriye! Suriye!" Ona bir işaret yaptım ve arabanın arkasına bindim. Torbaları ve sepetleriyle üç Arap köylüsü daha bindi arabaya. Şoförün yanında, ona Kürtçe birkaç kelime söyleyen küçük bir çocuğa yer kalmıştı. Bunların Suriye Kürtleri olduğunu anladım. Memnun olmuştum, ama bir şey demedim. Benim hakkımda hiçbir şey bilinmesini istemiyordum.

Araba, sınır yönünde Musul'dan ayrıldı. Sabahın saat beşin-

de, Suriye-Irak sınırı Rabia'daydık. Bu çöldeki tek araba bizimkiydi. Küçücük bir kontrol noktasının önünde durduk, içimi sıkıntı bastı. Kalaşnikofu olan bir asker tüm yolcuların pasaportlarını aldı, kontrol noktasına girdi. Köşeme sindim, biraz olsun rahatladım, çünkü burası bir sınır kontrol noktasına benzemiyordu ve genç askerin çok zavallı bir hali vardı. Bekliyordum. Şoför çıkıp bir duvarın arkasına işemeye gitti. Asker geri geldi, herkesin kimliklerini geri verdi, benimkisi dışında. Arabadan inmemi ve onu izlememi söyledi. Çok endişelenerek sözünü dinledim. Kontrol noktasının içinde şişman, çok esmer, sarkık bıyıklı, gözleri uykulu bir adam gördüm: "Burada ne yapıyorsun?", diye sordu bana. "Şey istiyordum..." "Kapa çeneni, köpek boku parçası." Askere beni, yani köpek boku parçasını kafes-hücreye kapatmasını söyledi, böylece uyandığında bana günümü gösterebilecekti. Ve Muhaberat'a, gizli polise haber vermesi için de tenbih etti. Ardından pasaportumla odasına girdi. Beni hücreye kapatmaya hazırlanan genç askerle yalnız kaldım. Ondan, şoföre yol parasını ödemem için bana izin vermesini istedim. Kabul etti, arabaya kadar bana eşlik etti. Tüm yolcular sakin ve sessiz beni bekliyorlardı. Kafamı camdan arabanın içine soktum, ağzımı şoförün kulağına yaklaştırdım: "Devam edemeyeceğim, beni tutukladılar", dedim ona Kürtçe. Şaşıran şoför, ağzı açık bana şöyle dedi: "Sen Kürt müsün?" "Evet", diye yanıtladım acı bir gülümsemeyle. Bir kartal gibi arabadan çıktı, bana orada kalmamı işaret etti ve askere onu izlemesini söyledi. Asker onun peşine takıldı ve birlikte içeri girdiler. On dakika sonra, şoför tek başına elinde pasaportumla dışarı çıktı: "Bin, gidiyoruz", dedi bana.

Mutluluktan adeta bulutların üzerinde uçuyordum. Şoför, önde oturan bir Arapla yerimi değiştirdi, beni kendisiyle diğer Kürt çocuğun arasına oturttu. Ve araba sınırdan geçti, gözle-

rime inanamıyordum. Şoför gülümseyerek bana baktı: "Beş saattir bizimlesin, neden daha önce Kürt olduğunu bize söylemedin?" "Yalnız değildik." Şoförle ve küçük çocukla tanıştım: "Adım Azad." "Heso", dedi şoför. "Benim adım Şivan, ama resmi olarak Arapça bir adım var: Muhammed", dedi küçük çocuk gülümseyerek. "Kimliğimi geri vermesi ve beni serbest bırakması için subayı nasıl ikna ettin?" "Onunla gizli işlerim var. Sırlarını biliyorum."

Yol ücretini ödemek için para çıkardım. İlk önce reddetti, ardından şöyle dedi: "Turist olduğun için alıyorum, paran olduğu anlamına gelir bu, yoksa..."

Küçük çocuk durmadan bana bakıyor ve tekrar ediyordu: "Biz Kürdüz, di mi? Kardeşiz di mi? Özgür olacağız di mi?"

İçinde Kürt kıyafetim, Kürtçe müzik kasedim ve Kürtçe şiir kitabım olan küçük çantam hâlâ dizlerimin üzerindeydi. Şoför torpido gözünü açtı, oradan teybine taktığı bir kaset çıkarttı. Bu, uzun boylu ve zayıf Suriye Kürdü Mıhemed Şêxo'nun sesiydi. 1974'te İran mülteci kampındaki şarkının aynısıydı. Araba, devasa bir ovada uzayıp giden bir yola girdi.

"Zaman geçtikçe, yürek atışlarım yavaşlıyor sevgilim..."

Ve ben, Azad, artık bir çocuk değildim.

Azad yıllarca İtalya'da yaşamasına rağmen oturma izni alamadı, çünkü İtalya, Kürtlerin mülteci statüsünü tanımıyordu. Fransa'ya yerleşti.

Şero Selim Malay, Azad'ın babası, 18 Aralık 1996'da öldü ve oğlu cenazesine katılamadı, çünkü o, ülkesine daha dönememişti.

General Barzani 1978'de New Jersey'de kanserden öldü.

Annesi Heybet sol gözünün görme yetisini kaybetti. Akre'deki kale-evlerinde yaşıyor. Tek başına.

Rustem, Azad'ın ağabeyi 1997'de kaçtı. Bugün Almanya'da mülteci olarak yaşıyor.

Dilovan'ın, Azad'ın diğer ağabeyinin, Zilan'ın babasının on bir çocuğu oldu. Kendisi Kürdistan dağlarındaki direniş gruplarıyla beraberdi. Karısı Dicle'nin anne ve babası, Enfal, yani Kürtleri yok etme harekatı (1987-1988) sırasında öldürüldüler.

Ablası Temen toplama kamplarında yaşadı.

Kuzeni **Remo**, Bağdat'ta mimarlık eğitimi aldı. 1982'de işkence altındayken öldü.

Cambaz güvercinli kuzen **Çeto**, tarım mühendisi oldu, bağbahçe işleriyle uğraşıyor.

Yakup, Azad'ın matematik öğretmeni, 1981'de Musul'da kurşuna dizildi.

Ressam **Sami**, gizli teşkilat tarafından götürüldükten sonra, bir daha hiç ortaya çıkmadı. Annesiyle babası, onun sülfürik asitte eritildiğini düşünüyorlar.

Saddam **Hüseyin** Irak'ın başkanı olarak Nisan 2003'e kadar Bağdat'taki sarayında yaşadı.

Müzisyen **İmad**, harika bir kemancı oldu. Kendisine verilmeyen bir kıza âşık oldu, birlikte kaçtılar ama iki sene sonra geri döndüklerinde aileleri tarafından öldürüldüler.

Gelawêj'in, Azad'ın evden ayrıldığı gün evlenen kuzininin bir kızı oldu. Kocası İran-Irak savaşı sırasında 1980'de kayboldu.

Jiyan'ın, yani Azad'a bir el feneri armağan eden kızın babası kurşuna dizildi ve ailesinin geri kalanı Irak'ın güneyindeki toplama kamplarına sürüldü.

9 Nisan 2003'te müttefikler Irak'a girdi.
Saddam Hüseyin yönetimi sona erdi

Edith M.
Lei D.
Pauline G.
teşekkürler
H. S.

Kürdistan'da
geçen bir çocukluk
Japoncadan Katalan diline yaklaşık
yirmi dilde yayımlanıyor "Babamın Tüfeği"

"Kitabın olağandışı kalitesi birkaç unsura bağlı: Betimlenen sahnelerin canlılığı (yazarın aynı zamanda bir yönetmen olduğu ve "kadraja" almaya uygun olaylar konusunda sağlam bir içgüdüye sahip olduğu görülüyor), kitabı dolduran ve güçleriyle olduğu kadar zayıflıkları ve gülünçlükleriyle de oldukları gibi tasvir edilen karakterlerin gerçekliği (yazar şöyle diyor: 'Çok acılar çeken bir halk olmamız, diğerleri gibi insanlar olmamıza engel değildir'); kitabın, asla sızlanmayan ve korkunçluklara rağmen enerji ve hatta yaşama sevinciyle dolu havası. Hiçbir şeyin asla bu küçük çocuğu yıldırmayacağı hissediliyor (ve hatta ailesinin bile). Kürt davasını savunmak amacı taşıyan birinci derecede bir propaganda kitabı değil. Bundan çok daha insancıl bir şey.
Librairie Pantoute

ISBN 975-8637-78-9
9 789758 637782

avesta